

Türk Klasikleri

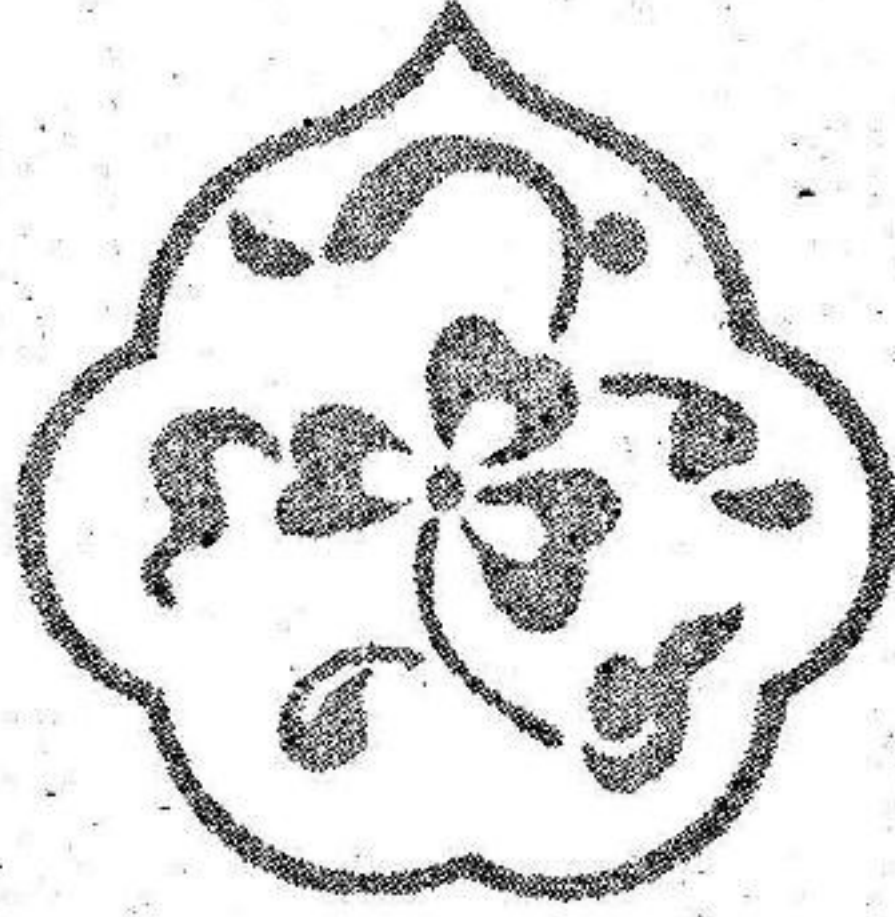
GÜLNIHÂL

Nâmık Kemâl

CATVLLVS

MEB YAYINLARI

TÜRK KLASİKLERİ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 497

BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 70

Türk Klasikleri : 10

Kitabın adı

GÜLNIHÂL

Yayın kodu

89.34.Y.0002.265

ISBN 975.11.301.0

Baskı yılı

1989

Baskı adedi

20.000

Dizgi, baskı, cilt

MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın

30.4.1985 tarih ve 3171 sayılı onayı ile

ikinci defa 20.000 adet basılması uygun görülmüş olup,

12.4.1989 tarih ve 2400 sayılı yazıları ile üçüncü parti olarak

8.000 adet basılmıştır.

Türk Klasikleri

GÜLNIHÂL

Nâmık Kemâl

Hazırlayan
KENAN AKYÜZ

İstanbul 1989

GÜLNIHÂL

“Gülnehâl”, Kemâl’in ikinci tiyatro eseridir. Asıl adı, “Râz-ı Dil” (Gönüldeki Sır) idi. İlk piyesi olan “Vatan yâhut Silistre’nin Osmanlı Tiyatrosu’nda provaları yapılırken (şubat - mart 1873), Kemâl “Gülnehâl”i de yazmıştı. “Vatan”dan sonra, oynanma sırası onundu. Fakat, bu sıra gelemedi. “Vatan”ın oynanmasından kopan ve yazarını on gün içinde apartopar Kıbrıs’a kadar sürdüren büyük gürültü, “Gülnehâl”in oynanmasına engel oldu. Bu engelleme, “Vatan”ın kanun - dışı veya hükûmete karşı bir tutumu oluşundan gelmiyordu; oynanması sırasında yapılan ve pâdişâh Abdülazîz’de bâzı kuruntular uyandıran gösterilerden geliyordu. Yazarını sürmekle yetinmeyen pâdişâh, bundan sonra, tiyatro eserleri üzerindeki sansürü de arttırmıştı. “Gülnehâl”in ise, bu sansürün elinden kurtulması çok güçtü.

Çünkü “Gülnehâl”, “Vatan” gibi, sırf vatan-severlik duygusunu tanıtmak ve sevdirmek için yazılmamıştı. Onda, “keyfî idâre”nin açık bir tenkidi de vardı. Gerçi oyunun vakası taşradaki bir mutasarrıflıkta, küçük bir çevrede geçiyordu. Müstebid bir Sancak Beyi’nin keyfî davranışlarını, kanunsuz hareketlerini, halka yaptığı zulümleri anlatıyordu. Neticede, halk harekete geçerek müstebidi pâdişâha şikâyet ediyor, idâmına fermân alıyor ve, yerine, dürüstlüğüne, adâletine inandığı adamı getirtiliyordu. Fakat, seyircilerin - bir kısmının da olsa - bu küçük örneği zihinlerinde genişleterek, onu merkezdeki hükûmetin halka karşı tutumu ile mukayese etmeleri ve arada yakın benzerlikler bulmaları mümkündü. Bu sebeble, “Vatan” hâdisesinden sonra, sansürün böyle bir oyunun oynanmasına izin vermesi çok şüpheli idi. Nitekim, öyle de oldu. Kemâl Kıbrıs’a gittikten sonra, üvey dayısı Mâhir

Bey, basılmasına izin almak için, eseri Maârif Nezâreti'ne götürdü. Fakat Maârif Nezâreti, bir eserin basılıp basılmamasına, ancak sansür idâresinin tedkikinden sonra izin verebiliyordu. Sansür idâresinin eser karşısındaki tutumu ise, hiç de müspet değildi. Bir kere, ismini beğenmiyordu. Bu "Gönüldeki Sır" ne demekti? Aslında bu sır, eserin esâs kahramânı olan Gülnihâl'in, uzun yıllar kimseye söylemeden sakladığı ve neden sonra yalnız İsmet'e açabildiği hâzin ve mâsum bir aşk sırrından başka bir şey değildi. Fakat sansür idâresi, bunun altında "siyâsi" bir anlamın da gizli bulunabileceğinden şüpheleniyordu. Sonra, eserde bir ihtilâl havası, hükûmete karşı açık bir halk homurdanması vardı. Gerçi bunu kanûnî yollardan, pâdisâhın fermanı ile, meşrû bir hareket olarak yapıyordu. Fakat, ne de olsa, hükûmete karşı bir davranış vardı.

İşte, bu sebeblerle, eserin basılması gecikti. Nihâyet sansür, adını "Gülnihâl" e çevirdikten ve, Kemâl'in söylediğine göre, "en güzel cümlelerini ve en mühim parçalarını ya çıkardıktan veyâ düzelttikten" sonra, basılmasına izin verdi. Bu çıkarma ve düzeltmelerin, tabii, metnin ve ifâdenin umûmî seyrini hesâba katmadan, rastgele ve bilgisizce yapıldığı muhakkaktı. Bunun içindir ki yazar, sansürün metin üzerinde "mânânın rûhunu öldürecek derecedeki" bu keyfî tasarrufundan haklı olarak şikâyet eder ve bu durum karşısında, "eserini yayımladığına ve hattâ yazdığına pişmân olduğunu" söyler. Basılma izninin çıkması, 1875 yılına rastlar. Bu esnâda, yazıldığı târihin üzerinden iki yıl geçmiş ve "Vatan yâhut Silistre"nin yarattığı endişeli hava da dağılmıştı. Ancak, Mâhir Bey, yine de ihtiyâtı elden bırakmamış ve, henüz sürgünde olan yazarın başına yeni bir iş açmamak için, eserin üzerine onun adını değil, kendi adını (Sâhib-i İmtiyâz şeklinde) koymuştu. Bu tedbir, ayrıca, kitabın basılma izninin çıkmasını da kolaylaştırdı.

Türk Târih Kurumu kütüb-hânesinde bulunan ve orijinâl yazma nüshasından kopye edilmiş olan bir başka yazma "Râz-ı Dil" nüshası, sansürün esâs metin üzerinde

yaptığı tahrîbâtı oldukça belirtiyor. Yayımlamakta olduğumuz bu metin, eski harfli iki baskı ile birlikte, bu yazma nüshanın da dikkate alınması sûretiyle hazırlanmış ve sonra da bugünün diline göre düzenlenmiştir.

“Vatan yâhut Silistre” ile hemen hemen aynı sıralarda yazılmış olmasına rağmen “Gülñihâl”, çok daha başarılı bir eserdir. “Vatan yâhut Silistre”nin bu serideki yeni baskısına koyduğumuz inceleme yazısında da belirtildiği gibi Kemâl, ilk eserinde, konunun büyük heyecânından kurtulamamış ve bu yüzden piyes tekniğinde gerekli itindâyı tam olarak gösterememişti. Halbuki, “Gülñihâl” in konusunda da, vakasında da “heyecân”ın yerini hemen hemen tamâmıyla “fikir” almıştır. Bu fikrin temelinde, “halka yaptığı zulüm artık son kertesini bulmuş olan müstebid bir hükûmet adamını ortadan kaldırmak ve adâleti yeniden kurmak” gayesi yatmaktadır. Tehlikelerle dolu olan böyle bir gayeye erişebilmek için çok hesablı, dikkatli, tedbirli, soğuk-kanlı ve bilhassa sabırlı davranmak, korkunç müstebide ve onun adamlarına en ufak bir şey sezdirmemek lâzımdır. Müstebide karşı, başta Gülñihâl olmak üzere, Sancak Beyliği’nin ileri gelenlerince hazırlanmış olan plândan habersiz bulunan İsmet ve kısmen Muh-tar Bey hâriç, diğer başlıca karakterlerin hepsinde yukarıdaki vasıfları ve davranışları buluyoruz. Yalnız romanlarında değil, tiyatrolarında da konularının, kahramânlarının şiddetle te’sirinde kalan Kemâl, “Vatan” daki baştan başa heyecanlı ve bu yüzden bâzen ölçüsüz davranışının tersine, “Gülñihâl” de tedbirli, hesâblı, ölçülü ve dikkatli bir tutum içindedir. Bu tutumun kendisini ister istemez içine soktuğu psikolojik durum, vakayı kurusunda ve karakterleri işleyişinde derhâl te’sirini göstermiş ve yazarı dikkatli, ölçülü ve hesâblı harekete sevk etmiştir. Böylelikle oyunda vaka, daha dikkatli ve itinalı bir şekilde kurulmuş ve büyütülmüştür. “Vatan” a göre, olaylar değişik enteresan ve boldur. Entrika kuvvetlidir. Duyulan bütün heyecân da konudan değil, bu entrikadan doğmaktadır. Vakanın, baştan sona, önceden tesbit edilmiş sağlam bir kuruluş içinde geliştiği görülüyor.

Aynı şekilde, karakterler de sağlam bir kompozisyon içindedir. Bu bakımdan yazar, bilhassa Kaplan Paşa'da, Gülnihâl ve İsmet'de büyük başarı göstermiştir. Ancak, bir "Dâvâ Adamı" olarak, Muhtar'ın çok zayıf kaldığını belirtmek icâb eder.

"Gülnihâl", dil bakımından da, "Vatan"dan daha başarılıdır. Konuşmalar çok tabii, çok canlıdır; ilk piyesindeki bazı "kitâbî" ifâdelerden tamâmıyla kurtulmuştur.

1865 yılı haziranında Kemâl ve arkadaşları, "Yeni Osmanlılar Cemiyeti" adında, siyâsî bir cemiyet kurmuşlardı. Cemiyetin gayesi, imparatorlukta, Tanzimât hareketinin düşünmediği bir rejim değişikliği yapmak yâni mutlakıyet idâresi yerine, parlemanter bir rejim olan meşrûtiyet idâresini getirmektir. Çünkü, Tanzimât'ın getirdiği siyâsî yenilikler hem mahdûd, hem de mübhemdi. Gerçi "Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu"nda pâdişâhın keyfî yetkileri oldukça daraltılmıştı; pâdişâh, artık, insan hak ve hürriyetlerine saygılı olmayı, muhâkeme olunmadan kimsenin cezâlandırılmamasını, kanûnsuz davranışlardan kaçınmayı kabûl ediyordu. Fakat bunlar, nihâyet, yuvarlak lâflardı. Ortada, gerek pâdişâhın ve gerekse hükûmetin yetkilerini tam bir açıklıkla ve kesinlikle tâyin ve tesbit eden bir temel kanun yoktu. Bu itibârla, her şey şahsa ve işe göre yürütülmekte devâm ediyordu. Bu bakımdan, temelli bir rejim değişikliğine ihtiyâç vardı. O zamanlar ise, Batı dünyasında, en rağbette olan rejim "meşrûtiyet" idi. Osmanlı hânedânına karşı saygılı bulunduklarını her fırsatta belirtmiş olan "Yeni Osmanlılar Cemiyeti"nin kurucuları da sâdece bu rejimi düşünüyorlar, hânedânı ortadan kaldıracak olan "Cumhûriyet" şeklini uygun bulmuyorlardı. Ancak, meşrûtiyet idâresinin de kendi kendine geleceği veya baştakiler tarafından getirileceği de yoktu. Bu itibârla, "Kansız bir baskı" ile, bu rejimi pâdişâha ve hükûmete kabûl ettirmek istiyorlardı. Bu husûsta ise asıl güçlük pâ-

dışâhtan değil, hükûmeten geliyordu. Hükûmet adamları, pâdişâhın tasvibi ile - ki bu tasvibi almak çoğunlukla çok kolay oluyordu - de olsa, memleket idâresindeki mutlak yetkilerini elden bırakmak ve Millet Meclisi gibi daha yetkili organların kontrolü altına girmek istemiyorlardı. Bunun için, cemiyetin asıl hedefi pâdişâh değil, hükûmet idi. Bu hedefe erişmek için de, tasarladıkları plân şöyledir: Zamânı gelince, şiddete başvurulmaksızın, durum pâdişâha anlatılacak; hükûmetin tamâmıylâ murâkibesiz bir şekilde çalıştığı, bu yüzden keyfî hareketler içinde bulunduğu, bunun böyle gidemeyeceği, durumu önleyebilecek tek çârenin ise 'meşrûtiyet' olduğu söylenecek ve râzı edilecekti. Hükûmetin de direnmesini kırabilmek için bu iş bir nümayiş hâlinde yapılacak, bu arada hükûmetteki bâzı anlayışlı kimseler ile de daha önceden temâslar kurulacaktı.

Nihâyet, beklenen zaman geldi. Pâdişâhın, her yıl, muharrem ayının on beşinci günü, Bâb-ı Ali'deki husûsî dâiresini ziyâret etmesi âdet idi. Cemiyet'in aldığı karâr gereğince, 1284 muharreminin onbeşinci günü (19 Mayıs 1867), pâdişâh Bâb-ı Ali'de iken, büyük bir kalabalık hâlinde oraya gidilecek, yedi kişilik bir heyet pâdişâhı ziyâret ederek memleketin durumunu ve hükûmetin tutumunu anlatacak ve rejim değişikliği husûsunda kendisini râzı edecek; bu arada, hazırlanmış olan bir Anayasa tasarısı da kendisine takdim edildikten sonra, Hırka-yı Sadet Dâiresi'ne gidilerek, orada kendisine yemin ettirilecekti. Bu sıralarda teşebbüsün önlenmesi için Ali Paşa tarafından alınması muhtemel tedbîrler ise, kabineye dâhil ve cemiyetçe daha önce râzı edilmiş Nâzırlar tarafından boşa çıkarılacaktı. Fakat Cemiyet'in yaptığı son toplantıda, ileri gelen üyeler arasında, plânın tatbikatı bakımından anlaşmazlık çıktı. Bir kısmı plânın yukarıdaki şekli ile tatbikinde karârlı iken, bir kısmı yeni idârede hükûmet reisliğine kendi akrabâlarını teklîf ve bir kısmı da - hükûmetçe bu teşebbüs önlenmediği takdirde - önleyenlerin öldürülmesinde ısrâr ettiler. Neticede, bu harekette şahsî istekleri olmayanlar ve kan dökülmesini istemeyenler ayrıldılar.

Hükûmet de Cemiyet'i haber alarak mensublarını yakaladı ve, böylece, iki yıllık bir emek boşa gitmiş oldu.

Yıllardan beri Tasvîr-i Efkâr'da Alî Paşa hükûmeti ni şiddetle tenkid etmekte olan Kemâl, İstanbul'dan uzaklaştırılmak için, iki ay önce Erzurum vâli muâvinliğine tâyin edilmişti. Fakat, muhtelif bahânelerle, yeni vazifesine gitmedi. Bu sırada, yine hükûmetin muhâlifisi olarak Paris'te sürgün bulunan Mustafa Fâzıl Paşa'dan aldığı dâvet üzerine, 17 Mayıs 1867'de, yâni Cemiyet'in ihtilâflı son toplantısından iki gün önce, Avrupa'ya kaçtı. Üç yıl, orada da, Alî Paşa hükûmeti ile mücâdelesine devâm etti. Son toplantıda bulunmayan Kemâl de, kansız ihtilâl taraftarı idi. Cemiyet'te bu şekilde ihtilâfa düşülmesi ve neticenin alınamaması onu üzmüştü.

Avrupa'dan döndükten üç yıl sonra yazdığı "Gülnihâl" de, işte bu kansız rejim ve hükûmet değişikliği teşebbüsünün, daha küçük çapta bir örneğini görüyoruz: Halk, mahallî hükûmetin başında bulunandan şikâyetçidir. Onu uzaklaştırmak yâni zulmün, keyfî idârenin yerine adâleti, kanun idâresini getirmek ister. Bunun için, ileri gelenler birleşip anlaşırlar. Durumu pâdişâha duyururlar ve, zâlimin idâmına fermân alarak, meşrû ve kanûnî yollardan, maksadlarına erişirler. Oyunun sonunda Kaplan Paşa'nın öldürülmesi olayını, harekete kan bulaştığı şeklinde tefsîrine elbetteki imkân yoktur. Çünkü Kaplan Paşa, işlediği birçok cinâyetlerin suçlusu olarak, sâdece kanûnî cezâsını bulmuştur.

Böylece Kemâl, vaktiyle bizzât içinde olduğu ve gerçekleşme imkânını bulamamış bir parlamenter rejim değişikliği teşebbüsünü - değişik şekilde de olsa - eserinde başarıya ulaştırmakla, acabâ, kendisini sâdece mânen mi tatmîn etmek istiyordu? Yoksa, memleket idâresindeki şartlar bu eserin yazıldığı sırada da hâlâ değişmemiş olduğuna göre, yarı kalmış bir teşebbüsün başarı ile tekrarlanması için, umûmî esfkârı yeniden hazırlamak mı istiyor-

miyeti'nin uğradığı başarısızlık yazarın içinde bir ukde oldu? İkisi de düşünülebilir. Çünkü, Yeni Osmanlılar Cerrak kalmış olabileceği gibi; Avrupa dönüşü giriştiği siyâsî mücâdele de onun, meşrûtiyet rejiminin yerleşmesi husûsundaki gayesinden asla vazgeçmemiş olduğunu açıkça göstermektedir. Ancak, dönüşünden sonra da, gerek kendi kaderine ve gerekse memleketin kaderine hükmeden hâdiseler, bu gayesinin istediği gibi gerçekleştiğini ona yine göstermeyecektir. Abdülazîz'in, - siyâsî sebeplerden çok - hissi ve şahsî sebeplerle ve hükûmete bizzât kendisinin tâyin ettiği kimselerce tahttan indirilmesinden (30 Mayıs 1876) sonra, V. Murad'ın üç aylık pâdişâhlık zamanında da siyâsî durumda hiçbir değişiklik olmadığı gibi; onu tâkib eden II. Abdülhamîd devrinin ilk zamanlarında ilân edilen meşrûtiyet de siyâsî bir oyundan ileriye geçemedi. Netice olarak, yakın edebî ve siyâsî mücâdele arkadaşı Ziyâ Paşa gibi, ömrünün son dönemini me'mûriyet şeklindeki bir sürgünlük hayâtı içinde geçiren Kemâl de, parlamenter rejimin kuruluşunu göremeden gözlerini kapayacak ve "Gülnihâl" onun bu arzûsunu - çok küçük çapta da olsa - gerçekleştirebilen tek eseri olarak kalacaktır.

Kenan AKYÜZ

ŞAHİSLAR

KAPLAN PAŞA	<i>Sancak Beyi¹</i>
MUHTAR BEY	<i>Kaplan Paşanın amcası oğlu</i>
HİLMİ EFENDİ	<i>Hâkim</i>
ZEYNEL BEY	<i>Sancak Beyliği'nin ileri gelen- lerinden, Muhtar Bey'in arka- daşı</i>
ŞEMSEDDİN BEY	<i>İleri gelenlerden</i>
BEHRAM BEY	<i>İleri gelenlerden</i>
SİNAN BEY	<i>İleri gelenlerden</i>
HAYRİ BEY	<i>İleri gelenlerden</i>
KARA VELİ	<i>Paşa'nın yakın adamarından</i>
ZÜLFİKAR AĞA	<i>Tüfekçi Başı</i>
RIDVAN	<i>Zindancı</i>
ÇAKIR	<i>Mezarcı</i>
HACI HÜSREV	<i>Ahâliden</i>
RÂŞİD	"
SELİM	"
CAFKO	"
MESTAN	"
BİR İHTİYAR	"
PAŞO HANIM	<i>Kaplan Paşa'nın annesi</i>
İSMET HANIM	<i>Kaplan Paşa'nın ve Muhtar Bey'in amcası kızı</i>
GÜLNIHÂL	<i>İsmet Hanım'ın dadısı</i>
YÂDİGÂR	<i>Kaplan Paşa'nın câriyesi</i>

Bir Kadın, iki çocuk, cellâdlar, câriyeler, ahâlî

¹ Eskiden birkaç kazâdan ibâret olup bir vilâyete bağlı, kazâ ile vilâyet arasında bir idârî teşkilâta "Sancak" yâhut "Mutasarrıflık", bunun başında bulunan kimseye de "Sancak Beyi" yâhut "Mutasarrıf" denirdi.

GÜLNİHÂL

BİRİNCİ PERDE

(Süslü bir oda)

BİRİNCİ MECLİS

İSMET HANIM, GÜLNIHAL KALFA

GÜLNIHAL

Kızım! Yine söylüyorum: Muhtar Bey canını sakınsın! Sakınmazsa, elden gider. Vallâhi gider, billâhi gider.

İSMET

Kadın, sen çıldırdın mı? Ben, daha dün konakta idim. Hanımefendi'nin ferahlık yüzünden akıyordu. Dudakları, ister istemez, gülüyordu. Gönlü ne kadar rahattı, görmedin mi? Oğlu ne kadar ferahta, ne kadar sefâda imiş birer birer söylüyordu, işitmedin mi? Muhtar'ın canına kıyacaklar! diyorsun. Cana kıymak isteyenlerin yüzü öyle güleç durur mu?

GÜLNIHAL

Öyle durur, hanımcığım, öyle durur. Ben, ömrümün on beş senesini senin o konak dediğin, ecelin kazâ şeklinde geldiği mezarlıkta geçirdim. Damlaya damlaya taşı delen sular gibi, bu kalın kafaya da — göre göre — çok tecrübeler yerleşti. Bunlar sel gibidir, kızım! Sâkin göründükleri vakit, kork! Dokundukları evi temelinden yıkarlar.

Bunlar canavar gibidirler, iki gözüm! Güler gibi dudakları açılmaya başladığı zaman, sakın! Ağı dişlerini yanına vardıkları adamın tâ yüreğine saplarlar. Bunlar yılan gibidir, efendiciğim! Renklerine aldanma. Kime sürünürlerse, zehirlerini tâ canına dökerler. Zavallı çocuk! Onların sen yüzlerinin şenliğine, parlaklığına mı bakıyorsun? O, bir düzgündür; uzaktan seyret! Sürünürsen, ağzın zehirle dolar. O, bir alevdir, yanına yaklaşma; dokunursan, vücûdun yanar, kül olur. Sen, Paşo Hanım'ın güldüğüne mi aldanıyorsun? O, insan kanı içerken, insan ciğeri yerken de güler. Sen, yanındakilerin tatlı sözlerine mi inanıyorsun? Onların gönüllerinde cehennem ateşi kaynasa, yine yanaklarında güller açılır. Konağın hâli şu karanlık geceye benzer: Sen, her tarafını sâkin, her tarafını emîn sanırsın. Gözler nereye baksa, hiçbir şey görmez. Lâkin, içinde hiçbir vakit zehirli akrebler, kudumuş köpekler, merhametsiz kaatiller eksik değildir! Şu pencereden bak: Konak gözünün önünde duruyor da içinde hiç cellâttan, zindandan bir şey görüyor musun? İşte içindekilerin taş yüreği de o konağın hâli, küçülmüşüdür. Yüzlerine ne kadar dikkat etsen gönüllerindeki garezden, hiyânetten eser göremezsin. Bu zâlimler, mezar gibi, dünyâ ile âhiret arasında yer tutmuştur. Dışları çiçekler içinde görünür, içleri ölüm doludur.

İSMET

Dadı, sus!

GÜLNIHAL

Sen daha dünyâya gelmemiştin. Akrabânızdan Ali Bey'in şu meydanda başını vurdular. Hâlâ, gözümün önündedir: Kanı, kaynaya kaynaya, iki karış havaya fırlıyor-

du. Konaktakilerin, yine — fıskiye seyrine çıkmış gibi — sefâlarından, ferahlarından durulmuyordu.

İSMET

Dadı, sus! Yüreğim sıkılıyor.

GÜLNIHAL

Sen, daha bir yaşında idin. Onun küçük kardeşi Kahramân Bey'i şu zindan kapısının önüne astılar. Hiç aklımdan çıkmaz. Zavallı delikanlı, ipini koparmak için ellerini boynuna attı da, hep tırnakları ile şah damarlarını kopardı. Yine konaktakiler, salıncak sefâsı yapar gibi, eğleniyorlardı.

İSMET

Dadı, sus! Yüreğim sıkılıyor, diyorum. Beni çıldırtacak mısın?

GÜLNIHAL

Sen, yeni sütten kesilmiştin. Dün buraya gelen hanımın babasını, bin hile ile, kaleye aldılar. Yemin ettiler, kılıç atladılar², kan yalaştılar, kardeş oldular, yemeğe çağırdılar. İçkiyi halayıklara dağıttırdılar. Ben de içlerinde idim. Biribirilerinin kılına dokunmamak için Allah'ın mübârek adına yemin ederken, bir çift kurşun alnına, bir çift kurşun da göğsüne vurdular. Zavallı şehid! Yaralı arslan gibi, bıçağına sarıldı. Bir atılıştı, odanın orta yerine kadar fırladı. Fırladığı yerde, cansız yıkıldı. Hâlâ hayâli, her gece, o kılıkta konağın odalarında dolaşıyor! Yine konaktakiler cümbüşlerini, âhenklerini bozmadılar.

² Kılıç üstünden atlamak sûretiyle yemin etmek.

İSMET

Dadı, daha söyleyecek misin? Bayılacağım!

GÜLNIHAL

Dayını, bu evin önünde, çengele astılar! Her çengelin ilıştığı yerden dökülen kanlar esvabının üzerinde donmuştu da, bıçârenin vücûdu çiçek açmış leylâk ağacına benzemişti. Yine konaktakilerin gülüşlerine, eğlenişlerine baksan, baharda mehtâba çıkmışlar sanırdın. Ben daha öyle hâinlikler, öyle hınzırlıklar bilirim ki, bir evde söylense, Allah'ın rahmeti onun etrâfından çekilir. Senin gibi bir melek işitse, Hakk'ın gazabını görmüş gibi, titreye titreye uzuvları birbirinden ayrılır! İşte kızım, bunlar böyle gülerler, oynarlar; böyle de adam yerler, kan içerler.

İSMET

Hay, musîbet baykuşu! Hangi virânedен çıktın? Mezarlıkta mı ötüyorsun? Ağzın kapansın. Sana "sus!" dedim, işitmedin mi? Kafamı ölülerle doldurdun. Vücûdumu tabut sanıyorum. Korkumdan, üstüme göz gezdiremiyorum. Benden ne istiyorsun?

GÜLNIHAL

Rahatını, sağlığını istiyorum kızım. Sen, daha, benim hâlimi bilmezsin. Ah, bu kadar senedir, derdimi gönlümde saklıyordum. Dert saklamak nedir, bilir misin? Hiç, gönlünde dert sakladığın var mı? Yine Allah ne dert versin, ne de saklatsın. İnsan gönlünü bir kimseye açamazsa, içindeki gamların her biri bir parça ateş oluyor, her yapıştığı yeri dağlıyor, her açtığı dağda bir cehennem alevleniyor. Bak, daha lâkırdılarından korkuyorsun. Ya, gönlümü görsen

ne yapacaksın? Ben de, memleketimde, senin gibi bir bey kızı idim. Benim de senin gibi saltanatım, konağım, halayığım, hizmetçilerim vardı. Ben de, senin gibi, on altı yaşında idim. Ben de, senin gibi, bir bey severdim. Bilir misin, nasıl severdim? Senin de başında sevdâ var, söylersem belki anlarsın. İnsan bahârın süslerini, gün batışının mahzunluğunu, sabahın ferahlığını, mehtâbın sefâsını nasıl sever; yeni doğurmuş analar çocuğunun ilk gülüşünü, babadan yetim kalmış çocuklar annesinin en tatlı lâkırdısını nasıl severse, ben de beyimi öyle severdim! Nasıl sevdiğimi bir türlü târif edemiyorum da, münâsebetsiz münâsabetsiz şeylere benzetiyorum! Öyle severdim ki, dâimâ, — bin kere tövbeler olsun! — “âcabâ, Allah’ım kadar mı seviyorum?” diye düşünür, korkardım. Belki, çektiklerim hep o günâhımın cezâsıdır. Yanıma geldikçe, ömrümün sefâsını, dünyâ lezzeti canlanmış da etrâfımda dolaşıyor sanırdım. Yüzüne baktıkça, bütün bütün kendimden geçerdim; dünyâ, gözümün önünden çekilmeye başlardı; varlığım, vücûdum arada mahv olurdu. Gözümde, gönlümde, yanımda, canımda yalnız beyim kalırdı. Ah, kahrolsunlar, onun da düşmanları vardı. Onun da en büyük düşmanı, Muhtar Bey’in düşmanı gibi, akrabâsındandı. Ömründe bir gece, fırsat bulup da yanıma gelecek oldu. Mel’ûnlar gece geldiler, konağımı bastılar, beyimi yanımdan ayırdılar, gönlümden kopardılar, gözümün önünde paraladılar. Onun vücûduna bir bıçak dokundukça, benim canımda bin yara açılırdı... Ne tâlihsizim ki, o dakikada ölüp de âhirete olsun beyimle berâber gidemedim! Allah, ikimize, yer altında olsun, berâber yatacağımız bir yatak nasîb etmedi... Gebereceğime, bayılmışım.

İSMET

Zavallı dadıcığım!

GÜLNIHAL

Gözlerimi açtım ki kendimi gemide, elimi ayağımı zincirde buldum. Meğer, beyimin canına kıyan mel'ûnlar beni de esir diye cellâd suratlı bir herife satmışlar. Denizin dalgaları gemiye doğru yığılıp geldikçe, sanki bir mezarlık yerinden oynamış da beni içine almak için çalkana çalkana üzerime atlıyordu. O mezarlar gönlüme beyimin kucağından, cennetin köşelerinden daha sevgili görünmeğe başladı. Mâdem ki beyim mezarda idi, zihnimde, ölmekten başka bir arzû bulamadım. Mâdem ki dünyâda beyimle beni aynı hâle getirebilecek bir tek ölüm kalmıştı, kendime en yakın ölüm olarak denizi buldum. Ellerimdeki zinciri dişimle kemirmeye başladım. Ben ne kadar çırpındım, ne kadar çabaladımsa esirciler de o kadar dövdüler. Öyle zamanlar oldu ki, dayak altında ölmeyi de canıma minet bildim. Onlar dövdükçe çırpınmaktan, çabalamaktan geri durmadım. Nihâyet, eziyetten, tâkatim kesildi, vücûdumun zayıflığı canımda da kuvvet bırakmadı. Kâh ağladım, kâh bayıldım, kâh kendimi kaybettim. Nihâyet eziyetten eziyete, dayaktan dayağa, hakaretten hakarete, belâdan belâyaya düşerek buralara kadar geldim. Dünyânın bin türlü felâketi, gönlüme bir katılık getirmişti. İçimdeki yaralar, gide gide, kabuk tutmaya başlamıştı. Hamur durdukça nasıl ekşir, göğeriirse; vakit geçtikçe, gönlümde olan kader de öyle tabiatini değiştirmiş, bütün bütün kine ,intikama dönmüştü. Elimden geleni yaptım, konağa satıldığımın on beşinci günü beni buraya getiren esircinin gözümün önünde boynunu vurdurdum.

İSMET

Ah, zâlim! O zavallıdan ne istedin?

GULNİHAL

Ne mi istedim? Kızım, sen esirci nedir bilmezsin. Elinde iken o kadar eziyet altında idim ki, yedi ay, kendimi öldürmeye bile meydan bulamadım. Sebeb olup da döktürdüğüm kan yok mu? Her gün benim gözümde alev damlaları dökülüyordu, yine o kanın — soğuk cehennemin dereleri gibi — bir dakika buzu çözülmezdi. Her gün benim ağzımdan ateşler saçılırdı, yine o kan, o pis herifin damarlarında — mercan dalı gibi — taş kesilir, dururdu. Bilmezsin, düşman kanı — kızgın kızgın köpükler saçarak — adamın ayağına doğru döküldüğü vakit, ne kadar lezzetli seyir olunur! Allah, yine de, o lezzeti sana bildirmesin! İnsan bir kere kana alıştı mı, gönlünün her pasını kanla yıka-mak istiyor... İşte ben... ben esirciyi öldürttükten sonra — cadı gibi — insan kanı görmekten, insan leşi koklamaktan başka bir şeyden lezzet almaz oldum. Paşalık Kaplan'ın babasında iken, haremdede kan dökülecek işlere benden ziyâde sırdaş kimse yoktu. Buraya geldiğime bakma. Geldimse, dayının ölümünü hazırlamağa geldim!

İSMET

Demek, dayının ölümüne sen sebep oldun, öyle mi?

GULNİHAL

Ah! Dayın beni dinlese, benim sözümle iş görseydi, bugün Kaplan'ın yerinde otururdu! Hiç, ben dayının ölümüne sebep olaydım, annen bir tanecek kızını benim elime teslim eder miydi? Rahmetli, dikkatli bir hanımdı. İki günün içinde, gönlümün perdelerini birer birer açmış gibi, asıl yaradılışımı anladı. Hâinliğimin sonradan gelme olduğunu da bildi. İnsanm bázısında bir hâl olur: Arslanın yanına gitse,

av köpeği gibi, kendi hüküm altına alır da kulağını çeker, üstüne biner. Hani, geçen sene buraya gelen delikanlı gâvuru unuttun mu? Arslanları nasıl zapt ediyordu? İşte, annende de öyle bir hâl vardı. Yüzüme mahzun gözleri ile baka baka, gönlümdeki yaralar bütün bütün kurumağa başladı. Yaradılışım yerinden oynadı, gönlüme mutlaka bir muhabbet lâzım oldu. Ben, beyimden sonra kimseyi sevmek mümkün olmaz sanırken, anneni sevmeğe başladım. İnsan bir belâyâ düştüğü zaman imdâdına bir melek yetişse onu ne kadar severse ben de anneni o kadar severdim.

Annenin hizmetine girdiğim zaman gönlüm, hem kendi yanar, hem de dünyâyı yakar bir cehennem gibi idi. O ateşleri hep annen söndürdü. Gönlümden o azâbları hep annen kaldırdı. Bîçâre kadın! Ben beyimi andıkça o, sabah bulutu renginde mâvi gözlerinden çığ taneleri gibi yaşlar dökerdi. Vücûdum, kıştan kurtulmuş ağaç gibi, yeniden can bulurdu. Bilir misin, insana, hâline ağlar bir adam görmek ne büyük tesellidir?

İSMEY

Benim merhametli anneciğim, benim zavallı dadıcığım! Annemi Allah aldı ise ben duruyorum, ben de senin için ağlarım.

GÜLNIHAL

Çocuk! Benim için değil, senin dünyâda hiçbir şey için ağladığını istemem. Tek benim ciğerlerim parça parça olsun gözlerimden dökülsün de, senin gözünden bir damla yaş akmasın.

İsmet, bilmezsin ki seni nasıl severim! Ben daha memleketimde iken, Allahımdan senin gibi şahin gözlü, âşık bakışlı, şafak yüzlü, seher gülüşlü, konca ağızlı, bülbül se-

dâli bir çocuk dilerdim. Bu ümîdimi, beyime olan muhabbetimden, zihnimden bir dakika bile ayırmazdım. Annenin ağzından çocuğu olacağı sözünü işittiğim vakit, gönlümde ne kadar his varsa yerinden oynadı, ümidlerim tâzelendi. Daha sen ananın karnında iken, zihnimi bütün bütün hayâlin bürüdü. A, ecel beyimle aramızı ayırmayaydı, benim de o vakit bir çocuğum olabilirdi. Allah, seni verdi. Bizim annenle zâti vücûdumuz iki ise, kalbimiz birdi. Kendi kendime derdim ki: "Hakk'ın bize bağışladığı küçük meleğe annesi karnını beşik yapıyorsa, ben de kucağıma salıncak yaparım. Hanım süt verecekse, ben de can veririm!" Konca tomurcuğu gibi dünyâya geldin. Önce benim nefsimle açıldın, önce benim yüzüme güldün. Bu hâinler dayını kapıp da annen kederinden hummâ ateşleri içinde yana yana âhirete gittikten sonra, sen de ölürsen, ben bu dünyânın azâbını nasıl çekerdim? İki gözünden mahrûm olup da yalnız hayâl ile yaşayan biçâreler gibi, beyimle annenden ayrılalı, yalnız senin için yaşıyorum.

İsmet! İsmet! Bana bir günah işlemeyi emretme! Bîlâhi, onu da yaparım! Seni dünyâda rahat yaşatmak için, âhirette cehennemden hiç kurtulmamayı gözüme alırım. Ahdim var: Seni hiçbir şey için mahzûn etmemeğe, sana hiçbir vakit belâ yüzü göstermemeğe çalışacağım! Annen ölürken, baş ucunda, yemin ettim. Allah'ın kılıcı üstümüzde, Azrâil'i yanımızda idi. Bir kere düşün, öyle yemin nasıl tutulur!

İSMET

A, dadıcığım! Hem: "Seni mahzûn etmeyeceğim!" diyorsun, hem de akşamdan beri ağzında ölümden, ayrılıktan başka bir şey yok. Ölümü öyle tasvîr ediyorsun ki, insan mezardan çıksa o kadar iyi bilmez. Muhabbeti öyle târif

ediyorsun ki, uyanık zamanında, gönlümün dili olsa o kadar tesirli söyleyemez. Bütün sinirlerim yerinden oynadı. Şimdi, bey de gelecek... Beni bu hâlde görürse, ne der.

GÜLNIHAL

Bey mi gelecek? Yârabbi, sen hâlimize merhamet et! O, eceline âşık olmuş, Azrâil'i kovalayıp duruyor!

İSMET

Kadın, niçin, böyle uğursuz uğursuz lâkırdılar söylüyorsun?

GÜLNIHAL

Ah, çocuk! Sen, hâlâ, bu dünyâyı seyir yeri zannediyorsun. Muhabbet gönlünü sarmış, gözlerini bürümüş... Ne tarafa baksan gülecek, eğlenecek şeyler görüyorsun. Muhtar Bey, tıpkı arslan yaradılışında. Karşısındakinin yılan olduğunu hiç düşünmüyor. Üzerine salına salına gidiyor. Yılan, arslanla pençeleşmeye gelmez; uzaktan üstüne atılır, beline sarılır, kemiklerini kırar!

Kızım, konakta Muhtar'ın sözü geçiyor. Adına "Fukarâ Babası" diyorlar. Bu hâinlerin beyninde fukara babası, "ölümüne karar verilmiş adam" demektir, biliyor musun? Sen konağa gittikçe oradakilerin yüzü gülüyor, lâkin güldükçe yüreklerindeki zehir dudaklarından dökülüyor... Onu ben görürüm. Ah, bir türlü, size merâm anlatamayacağım. Muhtar da, dayın gibi, kendini telef edecek! Sen de, annen gibi, azâblar, eziyetler içinde helâk olacaksın... Yine, asıl ne olursa, bana olacaktır. Beyimin muhabbeti, yüreğimde, bir yangın yeri gibi kaldı. Annenin hayâli, zihnimde, solmuş güle benzedi. Dünyânın cefâsından, gönlüm, paralana paralana tükendi; canım, üzüle üzüle, mahvoldu... Hepsi-

nin yerine, yalnız sen kaldın. Şimdi, kendini helâk edip de, Allah'la uğraştıra uğraştıra, beni âhirete lânetli mi göndereceksin?

İSMET

Dadıcığım, şimdi ne yapabilirim? Beyi ben çağırmadım, vallâhi ben çağırmadım. Kendi, geleceğim, diye haber göndermiş! Nasıl, olmaz, diyeyim? Ona can mı dayanır?

GÜLNIHAL

A, kızım! Bir, gece görüşmemeye katlanamıyorsun da, kıyâmete kadar ayrılıktan korkmuyor musun?

İKİNCİ MECLİS

EVVELKİLER, BİR CARİYE

İSMET

(Câriyeye)

Nedir o, kız?

CARİYE

Beyefendi geldi!

(İsmet, sevine sevine, kapıya doğru koşar.)

GÜLNIHAL

Ah, çâre yok, kader yerini bulacak... Biçâre, sevine sevine, karşılamaya koşuyor! Allah'ım, bu kadar günahsız kullarına merhamet et de benim gönlümü, benim aklımı yalancı çıkar!

ÜÇÜNCÜ MECLİS

İSMET HANIM, GÜLNIHAL KALFA
MUHTAR BEY

MUHTAR

İsmet'im, keyfin mi yok? Yüzüne bir mahzunluk çökmüş... Dudaklarındaki gülümseme igrati gibi duruyor!

İSMET

Hayır beyim, bir şeyim yok! Dadım sizin için birtakım tehlikelerden bahsetti de sinirlerime dokundu.

MUHTAR

Benim için tehlikelerden mi bahsetti? Allah, Allah! Sen, dadının sözlerine mi bakıyorsun? Efendim, kadın yüreği dâimâ zayıf olur. Zayıf yürekte, dâimâ korku yatar. Ben burada Allah'ıma, kılıcıma dayandım, öyle duruyorum. Kimsenin, bir kılıma dokunmak haddi değildir. Babamın kanı damarlarımda, senin muhabbetin gönlümde iken, korku belki arslanın gönlüne girer, benim kalbime girecek yol bulamaz!

GÜLNIHAL

Ah, beyim! Benim yüreğim o kadar katıdır, o kadar katıdır ki, öldükten sonra göğsümden çıkarsanız, belki bir kılıç dövdürebilirsiniz. Ölümünden korkmayan, hiçbir şeyden korkmaz! Dünyâda da, benim kadar, ölümünden korkmaz kimse yoktur. Hâlimi bilmezsiniz. Bana bir saat yaşamak, bir hafta can çekismekten eziyetli gelir. Ben korkuyorsam, sizin için korkuyorum. Gözünüzü birtakım hülyâlar bağla-

miş, gittiğiniz yerleri doğru yol sanıyorsunuz. Bilmiyorsunuz ki önünüzde ecel tuzakları kuruluyor, cehennem kuyuları kazılıyor!

MUHTAR

Acâyip şey! Ben kime ne yaptım ki, önümde ecel tuzakları kurulacak?

GÜLNIHAL

Kime mi ne yaptınız? Bundan evvel, bu memlekette babanız hüküm sürüyordu. Bundan sonra da siz hüküm sürebilirsiniz. Halk, sizin ömrünüze duâlar ediyor. Paşa, niçin, ölümünüze çalışmasın? Daha söyleyeyim mi? Siz, onunla en büyük arzusunun arasında bir sedsiniz. Vücudunuzu dünyâdan kaldırmak istemez de ne yapar? Herif İsmet'i seviyor, İsmet'i alacak! Anladınız mı?

(İsmet, bir nefret çılgılığı ile mindere yığılır.)

MUHTAR

(İsmet'in yanına koşarak ve Gülnihal'e nihâyet derecede kızarak)

Ne söyledin?

GÜLNIHAL

Sizin sevdiğiniz gibi seviyor, demiyorum. Köpek tavşanı nasıl severse, öyle seviyor: Tutacak, kemiklerini kırarak, kanını yalayacak! Kasap koyunu nasıl severse, öyle seviyor: Canına kıyacak, etini satacak, yününden para kazanacak! O, şimdi, iki şey düşünüyor: Biri sizi yok etmek, biri İsmet'i almak! O vakit, bu memleketi istediği gibi esir eder... O vakit, bütün soyunuzun malı ona kalır... O vakit, topraklar doyurası gözleri belki doyar!

MUHTAR

(Acı acı gülererek)

Şu serseme bak!

GÜLNIHAL

Beyim, o kadar kendine güvenme! Senin gönlünde sevdâ var... Ellerin arslan pençesi, vücûdun yıldırım alevi kesilmiş! Dâimâ, açıktan uğraşmak istiyorsun, dâlinâ meydana dövüşmeğe çalışıyorsun. Onda da zâlim sevdâsı var, mevki deliliği var, mal tamahı var, hased iletî var, kin belâsı var, elindekini kaybetme korkusu var, İsmet'i elinden alıp da seni kederinden öldürmek hülyâsı var! Bu hisler, onun gönlünde yedi başlı bir ejderha kesilmiş: Kimi sokar, kimi ısırır, kimi yutar, kimi sarar, kimi koparır, kimi vurur, kimi zehirler! Bu kadar kuvvetle uğraşılmaz, bu kadar hiyânetle başa çıkılmaz... Beyim, kendini sakın, beyim! İsmet'e merhamet et de ihtiyatlı davran!

İSMET

Kadın! O köpek benim beyime ne yapabilecekmış? Bakayım beni mi alır, yoksa cenâzemi mi alır?

GÜLNIHAL

Beyinle senin cenâzeni almaktan başka, büyük daha ne yapsın?

MUHTAR

İsmet'ciğim, sen hiç merak etme! Kesip attığım tırnağa bile dokunamaz.

GÜLNIHAL

Kesip attığınız tırnağa niçin dokunsun? Vücûdunuzun en can alacak tarafına dokunur!

MUHTAR

(Hiddetle)

Ne yapabilir?

GÜLNIHAL

(Hiddetle)

Öldürür!

MUHTAR

Be kadın, hiç, halkı düşünmüyor musun? Biraz önce, herkesin bana ne kadar muhabbeti olduğunu sen söylüyordun!

GÜLNIHAL

(Acı acı gülerek)

Halk mı? O, size kıymak isteyince, halkın ortasında mı kıyar sanıyorsunuz? Biz, çok, halka kendini sevdirmiş beyler gördük! Ziyâfetler arasında, sohbetler içinde parladılar. Halk, bâzısını, ölür ölmez unutmadı, aramağa kalkıştı. Arayanların üzerine beylerinin başını atıverdiler! Arkasından da, birkaç kese altın serptiler. Beyi aramağa gelenler başı bıraktılar, altını kapaşmağa başladılar. İçlerinde, iki saat evvel taptığı adamın kellesini kana boyanmış perçeminden tutup da, altın yağmasına yer açmak için, ötekinin berikinin üzerine atanlar da vardı. Hem, ne hâcet? Şimdi, Paşa şu kapının önüne iki cellâd saklasa da siz çıkarken vurdursa, halk ne yapar?

İSMET

Ay, kadın! Bizi bu gece sabaha kadar zehirleyip duracak mısın? Bir çâre düşünüyorsan, söyle! Yoksa sesini kes, artık elverir!

GÜLNIHAL

Düşmanlık bu dereceye geldikten sonra, düşmanca davranmaktan başka, belânın önünü almağa çâre yoktur. Halk, ayaklanmağa hazır duruyor. Zâlimler kiminin babasını öldürmüşler, kiminin oğlunu asmışlar, kiminin karısına dokunmuşlar, kiminin kızını kaçırmışlar, kimini dövmüşler, kimine sövmüşler, hepsini de soymuşlar! Herkes, içine düştüğü belâdan kurtulmak istiyor... Kimse, rahatça yaşamak için, canını ortaya koymaktan çekinmiyor. Önlerinde bir adam, bir zâbit arıyorlar! Beyefendiye geliyorlar, yüzlerine bile bakmıyor.

İSMET

Karı, sen çıldırdın mı? Beyimi, kurtaracağım diye, ateşin tâ ağzına atmağa mı çalışıyorsun?

GÜLNIHAL

Ah... Acabâ, Allah bana o günleri gösterecek mi? Ben, bir kere, beyi bu kadar günâhsızın önünde göreyim... Bir kere, yüz binlerce adamın canını, ırzını, malını kurtarmak için ateşin ağzına atılsın... Hiç şüphem yoktur ki, Allah yardımcısı olur, melekler yardımına gelir! Memleketten bu belânın vücûdu kalkar. Senin canından, rahatından gönülüm emîn olur. Ben de, o vakit, türbe ziyâreti yapar gibi, her gün ayaklarına kapanır, ağlaya ağlaya ömrüne, saâdetine duâ ederim! Ama, Allah'ın isteği başka imiş de, bey bu yolda gidermiş... Şu ufacık şişeyi gördün mü? İçindeki

su, iki rûhu dünyâ meşakkatinden kurtarmağa kâfidir! Bunu ben yanıma alır, seni de elinden tutar, mezarına götürürüm: "Kızım! Felek, üzerimize bir canavar musallât etti... Burada, insan, yaşadığını istemiyor. Kırk saatte bir ucundan öbür ucuna varılamaz bir koca memleketi, pâdişâhın toprağından kopara kopara ayırmak istiyor. Bu kadar insanların arasında bir kahramân, bir melek peydâ olmuştu. Pâdişâha toprağını, erkeklere karılarını, kadınlara kocalarını, annelere çocuğunu, çocuklara babasını, herkese hakkını vermek için canını ortaya koydu. Hepimizin uğrunda şehîd oldu. Vücûdu toprağa girdi ise, rûhu göğün en üst katında seni bekliyor! Kendini, öyle bir kahramânın, öyle bir meleğin kadrini, şânını bilen bir kız arkasından yaşamaz!" derdim, koynumdaki zehirin yarısını elimle sana içirirdim, yarısını da kendim içerdim. Çocukken beşiğine götürdüğüm gibi, bu yaşta iken de kucağıma alır, gülerek, oynayarak kara toprağa indirirdim. Uçümüz de, bir günde ölürdük. Uçümüz de, bir günde bu alçak dünyâdan kurtulurduk!

MUHTAR

Gülnehâl, ne kadar münâsebetsiz lâkırdılar söylüyorsunuz! Şimdi, sizin keyfiniz gelecek diye, pâdişâhın adamına isyân mı edelim?

GÜLNIHAL

O kadar hürmetli bir ismi niçin ortaya atıyorsunuz? Pâdişâh, onu bilir mi? Onun, pâdişâhı tanıdığı var mı? O, kendini bu memlekette pâdişâh gibi tutuyor! Pâdişâh nerede kalır? O herkesin malını kendinin, ırzını kendinin, canını kendinin biliyor... Elinden gelse, hâşâ, Allah'lık davası edecek? Paşa olalı iki yıl oluyor... Gün geçmedi ki, on beş günahsız öldürmesin! Mübârek bayram günü biri

on üç, biri on beş yaşında iki mâsûmu — atının önünden geçtikleri için — çengele astırdı. Pâdişâhın bunlardan haberi var mı? Olsa, râzı olur mu?

MUHTAR

Kadın, sus! Ben, ölürüm de, onu bunu yok edip de cenâzelerine basarak devletin bir makamına çıkamam! Ben, hükûmet köşesini akrabâmin kanı ile boyayıp da üzerine oturamam! Anladın mı?

GÜLNIHAL

(Soğuk bir özür dileyişle)

Öyle ise beyim, Allah yardımcınız olsun! Bundan sonra bana, duâdan başka, yapacak bir şey kalmadı... *(Çıkar)*

DÖRDÜNCÜ MECLİS

MUHTAR BEY, İSMET HANIM

MUHTAR

Gel, efendim! Gel, İsmet'çiğim! Dadının münâsebetsiz hülyâları seni rahatsız etmesin! Gel, biz seninle muhabbetimize bakalım! Bak, mehtâb suya ne güzel aks etmiş... Hani, sen çocukken soyunur da yüzerdin... Tıpkı ona benziyor! Yaprakların, çimenlerin üzerindeki ışıklara dikkat ediyor musun? Mübârek, sanki, yeşil atlasa gümüş tel işliyor! Aman, şu salkımsöğüt ne kadar güzel! Ayın ışıkları da yapraklarının arasından ne tuhaf geçiyor... Sanki, bir gelinlik kız su kenarına oturmuş da perişan saçlarını elmas

taraklarla tarıyor... Hele, şu kuşa bak! Acaba, bülbül müdür? Nasıl, daldan dala sıçırıyor... Nasıl, yaprakların arasında — ümitsiz bir kalbe düşmüş kurtuluş ümidi gibi — kendini görür gözlerden saklayacak karanlık köşeler arıyor... O, ne kadar dalgın bakış! Hiçbir şey söylemiyorsun... Sen, gerçekten korktun demek.

İSMET

Beyim, bir çâre bul da, biz bu memleketten gidelim! Gülnihâl'i bilirsin. Dâimâ: "Erkek olsaydı, vezîr olmağa lâyıktı!" der, dururdun. O beyhûde yere, bu kadar telâş etmez. Lâkırdıları, sanki bir keskin bıçakla gönlüme kazıldı! İsmet'in sana kurban olsun, beni başka bir yere götür... Ben, böyle yaşamayı istemem! Yanımda olsan da, olmasan da, ben dâimâ vaktimin geçmesine, ömrümün tükenmesine duâ ediyorum!

MUHTAR

O niçin?

İSMET

Yanımda değiken ayrılığa dayanamadığımdan, yanından iken de biri gelir de elimden alır korkusundan! Şimdi, hâlim böyle... Bütün bütün birleşirsek daha güç olacak, belâ daha çoğalacak. Bana burada yaşamak, sanki, canımı kucağıma almışım da yırtıcı hayvanlar içine düşmüşüm gibi gelecek. Ben o kadar endişeye, o kadar eziyete üç gün dayanamam; ya çıldırırım, ya ölürüm... Of! Daha lâkırdısını ederken kanım erimiş, alev kesilmiş kurşun gibi, damarımı cayır cayır yakıyor! Şu elimin ateşine bak da hâlime merhamet et...

MUHTAR

İsmet'im! Sen, evvelce, böyle meraklı değildin. Havamız mehtâb, vaktimiz bahâr... Şu dökülen ışıklar gibi sâf, şu akan sular gibi temiz iki gönül bir yere gelmiş... Kederler, tasalar hâlimize hased edip de yanımızdan kaçacakken, biz kendimizi sıkıntının kucağına atıyoruz. Dünyânın o kadar değeri var mı ki, tehlikesinden korkulsun? Ölüm o kadar korkunç bir şey mi ki düşünmeğe değsin!

BEŞİNCİ MECLİS

EVVELKİLER, GÜLNIHAL

GÜLNIHAL

(Telâşla odaya girerek.)

İşte! İşte! Dediklerim geldi, çıktı! İşte, Kara Veli konağı bastı, geliyor! Beynim köpeklere lokma olaydı da, düşünmeyeydim! Ölü doğaydım da, bu günleri görmeyeydim!

İSMET

Ah, beyim! Senin ölümüne ben sebep oluyorum!

MUHTAR

Durun! Ne telâş ediyorsunuz?

DIŞARIDAN BİR SES

Böyle, elini kolunu sallaya sallaya bir evin haremine girilir mi? Her yeri kendi evin mi zannettin?

BİR BAŞKA SES

Şu hayvanı söyletmeyin, atın merdivenden aşağı!

BİRİNCİ SES

(Daha boğuk)

Alçaklar! Bir adama otuz silâhı birden çekiyorlar!

İKİNCİ SES

Söyletmeyin! Merdivenden aşağı atın! diyorum.

(Merdivenden bir adam yuvarlanır. Bu sıralarda Muhtar Bey, dâimâ, dışarıya çıkmak ister. İsmet Hanım sarılır, koyvermez.)

GÜLNIHAL

Veli'nin sesi... O canavar kükrüyor!

ALTINCI MECLİS

**EVVELKİLER, KARA VELİ, BİRKAÇ
ARNAVUD**

KARA VELİ

Bey, davranma! Paşa'nın emri var. Mahpussun, silâhları teslim et!

MUHTAR

Kim halt etmiş? Benim hapsimi emretmeğe cesâret eden hâin kimdir? Kılıcımı hangi yiğit elimden alacak?

Hele, şu karşıma gelip de: "Silâhlarını teslim et!" diyen köpeğe bak... Şimdi, adama silâhı nasıl verirler görürsün! *(Kılıcına davranır)*

KARA VELİ

(Tabancalarını çekerek)

Bir adım daha atarsan, canına kıyarım!

İSMET

(Muhtar Bey'in göğsüne yığılarak)

Beyim, Allah aşkına etme! Benim başım için etme! Bu kaatiller sana kıyacak! *(Ellerini bırakır, minderin üzerine düşer, bayılır.)*

MUHTAR

(İsmet Hanım'ın yanına koşarak)

İsmet! Beni onlar değil, sen öldüreceksin!

KARA VELİ

Fesad başı olmayı bilirsin, halkı Paşa'nın üstüne kaldırmayı bilirsin... Belâ vakti gelince de, koşar, bir yetim kızın koynuna saklanırsın, öyle mi?

MUHTAR

Sus, köpek! Ben halkı ayaklandıracak olsam, şimdiye kadar hepiniz zebânîlerin elinde bulunurdunuz! Benim işimde kusur bulmak senin haddine mi düşmüş? Hâlâ, karşımda duruyor da dizlerinin bağı çözülüyor! Hâlâ, yüzü-

me bakıyor da yüreği yerinden kopmuyor! (*Hücum etmek ister, Gülnihal sarılır.*)

KARA VELİ

İleri gelme, canına kıyarım! diyorum. (*Yanındaki Arnavudlara.*) Bey, ölmeyi kurmuş... silâhlarınızı tetiğe alın!

GÜLNIHAL

(*Soğukkanlılıkla*)

Ne yapıyorsun?

MUHTAR

Çekil önümden, şimdi seni de iki parça ederim.

GÜLNIHAL

(*Hiç tavrını bozmayarak*)

Beni iki parça et, bunu gebert, ötekileri parala! Konağın içi, dışı muhafızla dolu. Arslan avına çıkar gibi, üzerine beş yüz köpekle gelmişler! O kadar silâhtan kendini nasıl kurtaracaksın? Vücûdunu bu odanın içinde paralatıp da İsmet'in hem canına, hem nâmûsuna mı kıyacaksın? Sen, sevdiğine acımaz mısın? Hiç, o, senin vücûdundan bir damla kan çıktığını görür de bir dakika yaşar mı?

MUHTAR

(*Şiddetli bir ıztırâp ve tereddüden sonra, kılıcını ayağının altında kırar. Tabancalarını pencereden fırlatıp kapıya doğru yürüyerek*)

Gülnihâl! İsmet, evvel Allah, sonra sana emânet! Bakalım, Cenâb-ı Hak bizim için ne murâd etmiş! *(Kapıya doğru gitmek isteyen bir Arnavud'a)* Arkamdan gel, edepsiz! *(Herkes çıkar. Kara Veli en sonraya kalır. Mum iskemlesinin üstüne bir mektup bırakıp gider.)*

YEDİNCİ MECLİS

GÜLNIHAL, İSMET

GÜLNIHAL

(Mektubu alır, acı acı gülerek)

"İsmet Hanımefendi Hazretlerine". O.. İtibâr büyü-müş! *(Mektubu açıp)* "Gözümün nûru, ciğerimin köşesi efendim!" Hay, gözlerinin nûru damla damla yere dökü-leydi! Ciğerin parça parça olaydı da, ağzından geleydi! "Ettiğim kabâhate sebep yine sizsiniz." Alçak! "Kim, âşık olur da rakibinden kurtulmak istemez?" Hâin! "Eğer Muh-tar Bey'e acırsanız, yarın gelirsiniz, arz edeceğim şartları kabûl edersiniz!" İnşallah, yarına kadar yerin dibine ge-çersin!

İSMET

(Korku ile ayrılarak)

Nerede, bey nerede? Öldürdüler mi?

GÜLNIHAL

(Soğukkanlılıkla)

Hayır, efendim. Öldürmediler, götürdüler. Yarın, İnşallah, kurtarıyoruz.

İSMET

Kurtarır mıyız? Nereden biliyorsun?

GÜLNIHAL

(Mektubu eline vererek)

Bak, size demedim mi?

İSMET

(Mektuba göz gezdirerek)

Allah'ım, bu ne kadar hâinlik! Bu, ne kadar alçaklık!
Dadıcığım, bey benim yüzümden ölüyor!

GÜLNIHAL

Hayır, Allah yardım ederse, senin yüzünden kurtulacak!

(Perde iner)

İKİNCİ PERDE

(Birinci Tablo)

(Kaplan Paşa'nın Harem Dâiresi)

BİRİNCİ MECLİS

KAPLAN PAŞA, PAŞO HANIM

PAŞO HANIM

Oğlum, arslanım! Senin gönlünde bir sıkıntın mı var? Yüzünü bir korkunç duman bürümüş... Ne oluyorsun? Sen annenden hiçbir şey saklamazsın, değil mi? Dünyâda bu kadar sefânı sürüyorum, her sevincinden ben de hâlimce hissemi alıyorum. Bir derdin varsa, ondan da payımı isterim!

KAPLAN PAŞA

Derdim değil, bir emelim var! Sizden yardım isteyecektim. İşte, elimize şu saâdet geçti, burası bize kaldı. Lâkin, hâlâ, soyumuzun yarı malı Muhtar'ını elinde. Ben, Sancak Beyi oldum. O, sıradan bir adam kaldı. Yine, sözü herkese benden çok geçiyor. Benim emrim, kılıcımın korkusu ile, yerine geliyor. O, ne söylerse, herkes candan, gönülden, isteyerek yapıyor. Yüreğimi parça parça etseler, içinde Muhtar'ın kininden başka bir şey bulunmaz. Muhtar'ı, bir türlü, çekemiyorum. Çekemiyorum; çünkü, herkes onu ne

kadar seviyorsa, benden o kadar nefret ediyor. Çekemiyorum; çünkü, o herkesi düşünüyor, herkes de onu düşünüyor, ben yalnız kendimi düşünüyorum, beni de kimse düşünmüyor. Çekemiyorum; çünkü, ben kendine ne kadar fenalık edersem, hiçbirine karşılık vermiyor. Çekemiyorum; çünkü, o kendini benden büyük görüyor; ben, kendimi ondan büyük göremiyorum. Çekemiyorum; çünkü, o benim yerime gelmeyi arzû etmeğe tenezzül etmiyor da, yine herkes onu benim yerimde görmeğe can atıyor. Çekemiyorum; çünkü, hâlini düşündükçe, felek o yaradılıştaki bir adamı bana hakaret için yaratmış, sanıyorum. Çekemiyorum; çekemeyeceğim! Çünkü, İsmet bile onun uğruna can veriyor, beni kendi hayatından yaşar gibi görüyor. Mutlaka, çektiğim azâbların intikamını alacağım! Elbette, istediğim gibi, canını yakacağım!

PAŞO HANIM

Oğlum! Ben, soyumda senden yüreksiz adam görmedim! Aylardır çiftçinin, esnafın ağzında Muhtar'ın beyliğinden, büyüklüğünden başka söz yok da, yine Muhtar ortada geziyor. Nesinden korkuyorsun da, bu kadar kendini üzüyorsun? Zehirin mi yok? Sana güğümlerle zehir getireyim. Cellâdın mı eksik? Bir kere ayağını yere vursan, karşına bin tânesi çıkar. Katırı ne yaşatır, durursun?

KAPLAN PAŞA

Sen, intikam ne demek olduğunu bilir misin? Bir adam, ölmekle ne olur? Biraz ömür kaybeder, biraz rahat kazanır.

Benim çektiğim ölüm gibi birkaç saatlik bir eziyet midir ki, ölümü intikama kâfi göreyim? Ah, çektiğimi bilmez-

sin ki merâmımı anlayasın! Ben burada bir zâbitim, üç yüz bin kişiye hükmüm geçiyor. Hangisine, her ne istersem yaparım. Üç yüz bin kişinin başı elimde duruyor. Hangisini istersem koparır, avucumda oynarım. Üç yüz bin kişi Allah'ın her emrini tutmuyor, fakat benim bir tek emrime karşı duramıyor!

İster misin? Şu ovayı yarı beline kadar baş aşağı yere gömülmüş adamlarla donatayım? İster misin, şu bahçeyi anasından, babasından ayrılmış yetimlerin gözyaşı ile sula yayım? İster misin, aşağı mahalleyi sel basacak kadar, kan dökeyim? İster misin, bir çocuğu, babasının eliyle ateşe yaktırayım? İster misin, bir adama, anasının derisini yüz-
düreyim?

Ben burada ne istersem olur, ne emredersem yapılır. Kim bir emrime itâat etmeyecek olursa, şimdi söylediğim eziyetlerden bin kat ziyâde azâb içinde gebertirim!

Bir kere bu kuvvete, bu kudrete bak; bir kere de Muhtar'ı yıldıraramamayı düşün, Muhtar'dan aşağı olmayı gözünün önüne al!

Katırın bir kere yüzüne baksam, vücûdunda ne kadar kan varsa ateş kesiliyor, beynime toplanıyor! Başıma sanki kızgın taşlar geçiyor, ben de zindanımdaki kaatiller kadar eziyet çekiyorum. Hem bütün memlekete büyük olup da hem bir kişiden kendini küçük görmek insana ne büyük azâbtır, bilir misin? Ömründe, kimseye hased etmedin mi?

PAŞO HANIM

Oğlum, öldür, dedim ona da kanmadın! Bilmem, ne yapacaksın? Cehenneme gönderebilir misin? Ahirete de emrin işliyor mu?

KAPLAN PAŞA

Cehennem azâbını ben ona dünyâda çektireceğim. Kalbini, ciğerini bin parça edeceğim!

PAŞO HANIM

Yap oğlum, zevkin ne ise geri durma! Lâkin, bilmem, nasıl yapacaksın?

KAPLAN PAŞA

Nasıl mı yapacağım! İsmet'i elinden alacağım, kalbini vücudundan koparacağım. Beni eceli kadar sevmeyen İsmet'i, canından ziyâde sever gibi görünmeye mecbûr edeceğim. Her dakika bin hakaretle, bin eziyetle gönlünü zehirleyeceğim, verem döşeklerine yatıracağım. Muhtar yaşayacak. İsmet'in, sağ iken mezara gömülmüş adam gibi, acı acı iniltisini işitecek. Vücudunu çürümüş kefenlerden daha soluk görecek. Her dakika, bir türlü ölüm eziyeti çekecek. Her dakika, bir türlü cehennem azâbına düşecek. Anlıyor musun? Ben, intikamımı böyle isterim!

PAŞO HANIM

Ay oğul, sen çocuk musun? Sanki onu İsmet'ten ayırmak, canından ayırmaktan daha mı beterdir?

KAPLAN PAŞA

Ömründe kimseyi sevmemişsin ki, ayrılık azâbının ne olduğunu bilesin.

PAŞO HANIM

Bak, şu insâniyetsize bak! Ya, sana olan muhabbetim?

KAPLAN PAŞA

Bana olan muhabbetin mi? A, anne! Bana olan muhabbetinin avcının köpeğini sevişinden hiç farkı olmadığını ben bilmez miyim, sanırsın? Beni küçükten beri elinde büyüttün, istediğin gibi ava alıştırdın, işine yarıyorum, sen de çâresiz oksuyorsun. Muhabbet dediğin bu, değil mi? Ben seni babamdan kurtarmağa âlet oldum, sen de beni amcamdan kurtarmağa yardım ettin. Biribirimizi sevdiğimizin ortada başka bir delili var mı?

Ya, bizim bunlardan alçak bir sırrımız mı var ki, biribirimizden saklayacağız diye, başka türlü görünmeğe çalışıp duruyoruz? Biz, âdetâ, ana-oğul değil, iki ortak kaatiliz!

Gel, nâfile zahmetlere düşmeyelim. Hâlimize lâayık olan ne ise, aramızda da o olsun. Öyle davranalım, hâlimizce davranalım.

Şimdi, beni dinle! Muhtar hapiste. İsmet de içeriye gelmiş, onu kurtarmağa çalışacak. Yanına çağırırsın. Muhtar'ın kurtulması için bana varmasını şart koşarsın. Her ne yaparsa yapsın, kandırırsın. Mutlaka kandıracaksın. İsmet'i senden isterim!

PAŞO HANIM

Ay, oğul, o nasıl lâkırdı? Murâdın intikamsa, İsmet'i al, başkasına ver! Benim bu yaştan sonra konağımın içinde hanımlığıma bir ortak mı peydâ edeceksin? Bu kadar câriyelerin var, elvermiyor mu?

KAPLAN PAŞA

Bu sözleri söylediğin vakit hiç hatırına gelmiyor mu ki bugün oğlun buranın nasıl hâkimi ise, senin de öyle hâ-

kimindir. Nasıl terbiye ettiğini, nasıl yetiştirdiğini de bilirsin. Hayâtın, senin keyfin için babasını zehirlemiş bir adamın elinde duruyor. O adam, acabâ, kendi keyfi için ne yapmaz? İsmet'i senden isterim, anladın mı? Söylediğim sözleri gözünün önünden ayırma! Ben, şu kapının arkasındayım.

İKİNCİ MECLİS

PAŞO HANIM

(Kendi kendine)

Ah, canavar büyüdü! Şimdi pençesini kendini taşıyan ananın karnına salıyor... Babasının canını yiyen, anasının ciğerini niçin yemesin?

Yürü, Allah'ın gazabına uğramış kaatil, yürü! Ardına bakıp da, nâfile, geri dönmeğe çalışma! Basacağın yerler, ayağının altından uçar. Önündeki mezarlardan mı korkuyorsun? Sen, onları kendi tırnağınla kazdın! Bundan sonra, sana kim yardımcı olacak? Bir kocan vardı, kıskançlığından bıktın, canına kıydın... Bir oğlun var, akrabâsının etiyle besledin!

KAPLAN PAŞA

(Kapıdan geri dönerek)

Akşama kadar, deli gibi, kendi kendine söylenip duracak mısın?

PAŞO HANIM

Şimdi emrini yerine getiririm oğlum, şimdi yerine getiririm. Sen zevkine bak! Gel!... Kim var orada?

ÜÇÜNCÜ MECLİS

PAŞO HANIM, BİR HALAYIK

PAŞO HANIM

Kız, İsmet Hanım içeride mi?

CARIYE

Evet, efendim. Sabahleyin gelmişti.

PAŞO HANIM

Söyle de, buraya gelsin. Dadısını da çağır!

CARIYE

Peki, efendim.

DÖRDÜNCÜ MECLİS

PAŞO HANIM

(Kendi kendine)

Ömrümde ilk defadır, korku ne demek olduğunu gönlümde hissetmeğe başladım. Zehirlemek istesem, dâiremde yemek yemez, su içmez. Vurdurmak istesem, iktidâr onda, mülk onda. Benim için, kim silâh çekecek? Ah... Diyelim ki, çekecek adam bulunmuş. Canavar gibi, bu kadar günahsızın kanını içtim; engerek gibi, yatağıma sığınan adamı zehirledim; ama, kızgın kediler gibi, kendi yavrumu yemeyi bir türlü gönlüm almıyor! Zavallı ben... Yine ben

anneyim ama, o evlâdım değil! Nasıl evlâdım olsun ki, babasının kanunu kendi elimle içirdim.

BEŞİNCİ MECLİS

**PAŞO HANIM, İSMET HANIM, GÜLNIHAL,
CARIYELER**

PAŞO HANIM
(İsmet Hanım eteğini öperken)

Estağfurullah, kızım! Gel, söyle yanıma otur. İnşallah, keyfin iyidir? Gülnihâl, sen nasılsın bakayım?

GÜLNIHAL

Duânızla meşgulüm, efendim.

PAŞO HANIM

Görmeyeli, güzelleşmişsin. Herkes ihtiyarladıkça, sana bir gençlik geliyor. Hele, İsmet'im Tanrı'nın birliğine emânet! Melekleri kışkandıracak bir hayırlı haberim var. Dünyâlar sizin olacak. Müjdesini senden mi isteyeyim, İsmet'ten mi?

GÜLNIHAL

Efendimize müjde vermek, bizim haddimiz mi? Zâti, bizim malımız da sizin, canımız da...

PAŞO HANIM

Sen şaka da bilmiyorsun. Hanım kızım, Allah tâlihini arttırsın! Oğlum, seni istiyor, Allah'ın emri ile istiyor... Nasıl, ne müjde istesem değmez mi?

İSMET

Paşa'nın arzûsunu ben zâti biliyordum..

PAŞO HANIM

Bak, şu hiyânete! Mâdem ki biliyordun, niçin, bir kere gelip de bana teşekkür etmedin?

İSMET

Ne teşekkür edeyim? Bakalım, ben onu istiyor muyum?

PAŞO HANIM

Delinin söylediği lâkırdıya bak! Sen kimsin ki oğlumu istemeyeceksin? Canına kasdin mi var?

Beni ölümle mi korkutacaksınız? Sâyenizde, her gün sekiz, on günâhsızın cenâzesini göre göre ona da alıştım. Koynunuzda zehir mi hazırladınız? Verin! Kapının arkasına cellâd mı sakladınız? Çağırın! On altı yaşında bir sev-dâlı kız nasıl kolay ölürmüş, o vakit görürsünüz!

GÜLNIHAL

İsmet, sen aklını mı kaybettin?

İSMET

Sus, dadı! Her lâkırdıda önüme çıkıp durma! İçimdeki zehirleri bir türlü hazım edemiyorum, dökeceğim, hepsini dışarıya dökeceğim! Benim damarlarımda onların kanı geziyor, anladın mı? (*Paşa Hanım'a*) Oğlun kapısında ne kadar kudurmuş köpek varsa gönderir, amcasının kızı olduğumu düşünmez, konağımı bastırır, nâmûsumu berbâd eder, sonra beni nikâhlamağa kalkar. Oğlun bir günâhsızı, haydud gibi, muhâfızlarına tutturur, yanımdan kaldırtır, zindanlara atar, zincirlere vurur, sonra bana mektub yazar: "Bir şartım var. Eğer kabûl edersen, onun canını kurtarırısın!" der. Dünyâda yalnız benim için yaşayan bir adamı, beni elinden almadıkça, yaşatmamağa kalkışır.

Paşa, benim ırzımı diyet parası mı sanıyor? Paşa, benim Muhtar için can vereceğime bakıyor da, gönlümü de almak ümidine mi düşüyor? Ben kimim ki koynu, koltuğu zehir dolu cadıların; köşesinde, bucağında cellâd saklı adam mezbahalarının içine gireyim?

Beni, buraya alıp da, hançerlediğiniz günahsızların kemikleri içinde mi yatıracaksınız? Beni, buraya alıp da, zehirlediğiniz bıçârelerin hayâletleri arasında mı gezdireceksiniz? Gelinlik odamı dayımın kanlı esvabı ile mi döşeyeceksiniz? Düğünümün ziyâfetinde çağıracağınız köpeklerle Muhtar'ın ciğerini mi yedireceksiniz? Kadın! Oğlunun kan lekeli, irin kokulu yatağına lâayık, dünyâda bir alçak bulamadın da beni mi gördün? Beni size, cellâd karısı olmayı kabûl eder diye, kim haber verdi? Beni size, gulyabânîlerle bir yatakta yatmağa râzı olur, diye kim haber verdi? Beni size, gözüne kim rastgelirse kanını içmeğe çalışan bir canavarın yavrusunu karnında taşır, cinsini dünyâda çoğaltır

da kıyâmete kadar herkesin lânetini üzerine alır, diye kim haber verdi? Oğluna karı arıyorsan, memleketin her tarafındaki mezarlıklarda bir cadı bulamadın mı?

PAŞO HANIM

Bu edepsizlikleri sana Muhtar'ın muhabbeti yaptırıyor, öyle mi? Deli karı, onun da canına kıydın, kendinin de! Sen, Kaplan'ımın daha hışmını görmemişsin! Şimdi ikinizi de yan yana çarmıhlara gerdirir, her kemiğinizi ayrı ayrı kırdırır. O vakit senin ona, onun sana bir faydanız olur mu imiş, görürsün! O vakit, Paşa'sına itâat etmeyenin hâli neye varıyormuş, anlarsın!

İSMET

(Acı acı gülerek)

Beni eziyetle korkutacak Muhtar'ı can acısı ile yıldırarak! Ben beyim için ölürüm de o acır, o benim için eziyet çeker de ben yanarım, öyle mi? Biz, biribirimizin sabrına bakarız da iftihâr ederiz! Her kemiğimizi kırıp ayırdıkça, gönlümüzü bir kat daha birleştirirsiniz. İstersen gazablan da, yüreğin kininden, hasedinden çatlasın! İşte, size baş eğmeyeceğiz! İstersen kız, kız da ateşler içinde geber! İşte, senin inâdına, zehirinden hançerinden, eziyetinden, azâbından çekinmeyeceğiz! İstersen çıldır, çıldır da şaşkınlığından yılan gibi kendini ye! İşte, oğlunun körlüğüne, biribirimizin yoluna sefâ ile, ferahla öleceğiz! Sihirbazlar gibi, saçlarının her biri bir ejderha kesilse, yine karşına duracağım! Yine yüzüne karşı, her istediğimi söyleyeceğim! Ne diyeceksin, bakayım?

ALTINCI MECLİS

EVVELİKİLER, KAPLAN PAŞA

KAPLAN PAŞA

(Hançerle İsmet'in üzerine yürüyerek)

Sus, ifrit yavrusu! Şimdi seni ayağımın altında ezer, barsaklarını ortaya dökerim!

İSMET

(Acı acı gülerek)

Hele şu Sancak Beyi'ne, hele memleketin bu zâbitine³ bakın! Erkekten kaçacak yaşta bir kız çırpıplak otururken, Allah'tan korkmadan içeri giriyor da, üzerine hançerle yürüyor! Vursana! Ne duruyorsun? Deccâl⁴ bakışlı suratına bir, iki lânet damgası da benim kanımdan yâdigâr olsun! (Yine acı acı gülerek) Daha, öldürmeğe cesâret edemiyor... sanki, beni korkutacak! Daha, bakışıma karşı duramıyor... aklınca, gönlüme hükmedecek! Cehennem köpeği, ne dişlerini gıcırdatıyorsun? Gönlümü yersin, yine hükmünde tutamazsın! Vücûdumu paralarsın, yine yatağına alamazsın! Ciğerine hançerler sapla, pis kanın yerlere dökülsün! Muhtar'dan asla ayrılmayacağım! Başını taştan taşa vur, beynin burnundan aksın! Muhtar'ın yoluna kurban olacağım! Yüzünü gördüm, kan leğenine bakmış gibi, içime bir fenâlık geldi... İğreniyorum, gönlüm bulanıyor, bana bir hâl geliyor... Aman! (Bayılır)

³ Zâbit: Bir yerin âsâyişini sağlamakla mükellef olan idâre âmiri.

⁴ Deccâl: Kıyâmet günü ortaya çıkıp da, Tanrı'ya inananları doğru yoldan sapıtmağa çalışacak olan yalancı peygamber.

KAPLAN PAŞA

Şimdi hınzırı kaldırsınlar, imamın evine götürsünler!

GÜLNIHAL

(Ayaklarına kapanarak ve hep yüzüne bakarak)

Merhamet buyurunuz.. Çocuktur, daha akli başında değil! Akrabânızdandır. Soyunuzun nâmûsunu düşününüz. Hiç, onun size öyle lâkırdılar söylemek haddi miydi? Gönüne dokundular. Şimdi kendi söylediği: Damarlarında sizin kanınız geziyor. Birdenbire alevlendi, zihnine dokundu. Sayenizde nazlı büyümüş, şimdiye kadar böyle bir muâmele görmemişti. Dün gece, pek korkmuştu. Zihninden, hâlâ, sersemlik gitmemiş. Başında sevdâsı da var. *(Bu sözden Paşa'nın hiddeti arttığını anlayarak)* Sevdâ değil ya, kendi sevdâ sanıyor. Bu kadar senedir, Muhtar bir gün arkasından ayrılmadı. Siz, bir kere, yüzüne bakmadınız. Bilseniz, sizin soğuk duruşunuza ne kadar üzülmüştü, ne kadar ağlardı! O vakit, sizde başında sevdâ olmadığına inanırdınız. Hiç, Muhtar Bey'i gerçekten sevse, bir mektubunuzla kalır, buraya gelir miydi? Akşam, gözleri Muhtar için ağlarken, mektubunuzun sevinci dudaklarından görünüyordu.

Buraya geldiği vakit, her emrinizi kabûl etmeğe yemin etmişti. Siz onu nasıl istiyorsanız, o da sizi öyle ister. Alıştırmadınız, vahşî davrandınız. Başkası alıştırdı, ağzından bu kadar sözler aldı. Şimdi, utanıyor da hâlini ortaya koymıyor!

KAPLAN PAŞA

Yalan söylemediğine yemin et!

GÜLNIHAL

Sizin başınız için, gerçek söylüyorum.

KAPLAN PAŞA

Bilir misin ki, huzurûmda yalan yere edilen yeminin karşılığı candır!

GÜLNIHAL

Ne hâcet? İşte, ayılmağa başladı. Beni beş dakika yanında bırakın. Her emrinize râzı etmezsem, canım helâl olsun!

KAPLAN PAŞA

Ben, ona, kabûl edilmez bir şey teklif etmiyorum: "Hemen bugün nikâh olsun, yarın düğüne başlayalım!" demiyorum. Nişanlanmağa râzı olsun, bir daha kimsenin eline geçmeyeceğine emîn olayım, elverir. Ben, Muhtar'dan soğuncaya kadar, beklerim. Saat beşi on dört geçmiş⁵. Gidiyorum, beş dakika sonra gelirim. (*Kendi kendine*) Bu karı yalanı fenâ söylemiyor. Lâkin, sabahları aynaya baktığımı düşünseydi, belki "Seni seviyor!" demeğe cesâret edemezdi. Yemini de güzel buldu. Benim başım içinmiş... Ben de ondan muhabbet mi bekliyorum? Bir kere nikâhıma girsin, sonra konuşuruz!

YEDİNCİ MECLİS

GÜLNIHAL, İSMET

İSMET

Oh, biraz yüreğim açıldı! Bundan sonra ne olmak ihtimâli var?

⁵ Alaturka saate göre, Şimdi kullandığımız saate göre, takriben, sabahın saat on'u ile on biri arası.

GÜLNIHAL

Ne olmak ihtimali mi var? Hem velinimetinin fermânına karşı durdun, hem de Muhtar Bey'i bir hiddetine fedâ ettin! Onu gerçekten sevmediğini şimdi anlıyorsun ya...

İSMET

Dadı, ağzın kurusun. Canıma senin de mi kasdın var ki, yüreğime dilinle hançer sokuyorsun?

GÜLNIHAL

Ben, hançer filân bilmem! Senden Paşa yalnız bir nişanlanmak istiyor.

İSMET

Hay, Allah'ın gazab yıldırımları düşsün de ciğerini nişanlasın!

GÜLNIHAL

(Yanına sokularak, gizli gizli)

Delilik lâzım değil. Kapıların arkası boş mu sanıyorsun? Muhtar'ın başı için, annenin rûhu için, sence ne kadar mübârek şey varsa hepsinin hakkı için, ne söylersem kabûl et! Seni bu hıznırın elinde bırakırsam, ekmeğin gözlerime dursun, Rabbimin huzûruna lânetli gideyim! *(Gözünü İsmet'in gözüne dikerek ve bakışı ile dâimâ onu idâre ederek)* Sabahleyin: "Muhtar gitti ise, Paşa sağ olsun!" demiyor muydun?

İSMET

Ben?

GÜLNIHAL

Sen ya! Kim olacak? Biz, sanki, Paşa'ya dargınlığının şimdiye kadar sana sokulmadığından olduğunu bilmiyor muyuz? Muhtar'a muhabbet gösteriyorsun da herkes de inanıyor mu?

Naz da bu kadar olmaz! İşte, bir vakitler beğenmedilerse, şimdi seviyorlar. Erkekler, on üç yaşındaki çocuğa da gönül vermezler ya! Muhtar çapkını sanki seni seviyor mu? Elinde âlet edecek de fesâd çıkaracak.

İSMET

Ah!

GÜLNIHAL

Herkes, senin gibi, çocuk değil... Herkes, senin gibi, dünyâyı daha yeni görmüyor. Bilirsin ya, rahmetli annen ölürken hakkını bana vermişti. Billâhi, helâl etmem! Utanmanın, sıkılmanın lüzûmu yok. Bugün nişanlanacaksın, bugün!

İSMET

Dadıcığım...

GÜLNIHAL

Pek âlâ, pek âlâ! Ben, kusuruna bakmıyorum. Kabâhatini Paşa'ya da af ettiririm. Lâkin, sen de haddini bileceksin. Velînimetinin emrine itâat edeceksin! *(Elini tutup sıkarak ve gözleriyle belirsiz işâretler yaparak)* Bugün nişanlanacaksın, diyorum, anladın mı? Şimdi, efendimiz nerede ise teşrîf eder.

İSMET

(Mahzûn mahzûn)

Sen bilirsin.

SEKİZİNCİ MECLİS

EVVELKİLER, KAPLAN PAŞA

GÜLNIHAL

İşte, efendim, İsmet'in aklı başına geldi. Cârîyeliğini de kabûl buyurursanız, canına minnet bilecek. Git kızım, efendinin eteğini öp de hâline acısın, kusûrunu af etsin... *(İsmet, kendini sürükleyerek, Kaplan Paşa'nın eteğine doğru gider.)*

KAPLAN PAŞA

Estağfurullah. Siz, şimdi, yarî hayâtım hükmündesiniz. Şu yüzük yanınızda nişanım olsun! Bu, dünyâyâ gelmeme sebep olan babamın yâdigârıdır. Ne vakit arzû ederseniz, elimizdeki mevkiin bütün nimetlerini paylaşıyoruz. Rahatsız oldunuz. Ben, dışarıya gidiyorum. Müsaadenizle, biraz fukarânın işine bakayım. Sâyenizde, bugün, önüme ne kadar kabâhatli gelirse af edeceğim. Size duâ aldıracağım. Muhtar da vaktiyle iltifâtınızı görmüş. Kanını size bağışladım.

GÜLNIHAL

Allah ömrünüzü, yüksek mevkiinizi bağışlasın.

KAPLAN PAŞA

(Kendi kendine)

Şimdi karı, oynadığı oyundan beni habersiz sanıyor. Sanki iş gördü, sanki Muhtar'ı kurtardı. O da benim nasıl bir intikam aradığımı bilmiyor! *(Kapıdan çıkarken geri dönerek)* Başka bir emriniz var mı?

İSMET

Esağfurullah.

KAPLAN PAŞA

(Çıkarken)

Kız da pek güzel!

DOKUZUNCU MECLİS

GÜLNIHAL, İSMET

İSMET

İnsanın, bu kadar eziyet çekip de ölmeyeceğini bilmezdim. Dadı, ne yaptın? Ben bundan sonra Muhtar'a yolda rastgelsem, yüzüne baktığım anda mahvolurum!

GÜLNIHAL

Sus! Canavarın dişlerini söktük. İnşallah, yakında ciğerini de sökeriz.

(İkinci Tablo)

(Hükûmet Konağı'nın Arz Odası⁶)

BİRİNCİ MECLİS

KAPLAN PAŞA (iki tarafında, yalın kılıç iki cellâd), HİLMİ EFENDİ, ZEYNEL BEY, ŞEM-

⁶ Arz Odası : Eskiden, hükûmet dâirelerinde, oranın en büyük memuruna halkın dileklerini arz ettikleri oda, Bu oda, çoğunlukla, hükûmet konağının en büyük odası veya salonu olurdu.

**SEDDİN BEY, BEHRAM BEY, SİNAN BEY,
HAYRİ BEY, ZÜLFİKAR AĞA, KARA VELİ,
MUHAFIZLAR, HÜKÜMETLE İŞİ OLANLAR,
sonra BİR KADIN ile İKİ ÇOCUK**

KAPLAN PAŞA

Bu herif ne istiyor?

ZÜLFİKAR AĞA

Karısından şikâyeti varmış, efendim!

KAPLAN PAŞA

Yarın mahkemeye gönderin, Hâkım Efendi icâbına bakar. O, niçin zincire girmiş?

KARA VELİ

Cellâd Tayyar kulunuza yalancı demiş de...

KAPLAN PAŞA

Tayyar'a ver, dilini kessin de, benim adamıma yalancı demeyi öğrensin!

MAHPUS

Aman, efendim, Pâdişâhın başı için olsun...

KAPLAN PAŞA

Götür köpeği! Bak, zâbite karşı duruyor!

HİLMİ EFENDİ

Efendim, lûtuf buyurun!

KAPLAN PAŞA

İşte, mahkemeye gidecek. İşi size gönderdik ya! Buranın zâbitliğini benden sorarlar. O köylülerin işi ne imiş?

ZÜLFİKAR AĞA

Efendimize arzu halleri varmış, merhametinizi diliyorlar: "Zahîremizin on'da ikisi bize elvermiyor, çoluk çocuğumuz aç kalıyor. Paşa'mızın merhameti çoktur. Hükûmetçe mahsûlden alınan yıllık on'da sekiz nispetindeki hissenin bir kısmını bize bağışlarsa, ömrümüz oldukça, çoluk çocuğumuzla duâ ederiz!" demek için gelmişler.

KAPLAN PAŞA

Hinzırlar, çıkan zahîrenin on'da sekizi bana yetiyor da, ikisi size niçin yetişmiyor? Konağı basacak, "Hükûmetin hissesini vermeyiz!" diyecek kadar neden şımartınız? Biraz vakittir ardınızdan kılıç ayrıldı da onun için mi bu fesâdı karıştırıyorsunuz? Veli, şimdi Tayyar'a söyle, şunları sokak başlarına assınlar! Memleket, birkaç gündür, şenlik görmedi.

İHTİYAR BİR KÖYLÜ

Zâti, iki senedir, kadınlarımızın, çocuklarımızın sâyen-de açlıktan inleyerek öldüklerini göre göre yaşamağa tâkatimiz kalmamıştı. Hepimiz ölmeğe karar verdik, şehîd olmayı arzûladık da buraya onun için geldik. Yoksa, senden kim merhamet umar? Allah'a şükür olsun, murâdımız yerini buldu. Yarın, Tanrı Mahkemesi'nde görüşürüz!

HİLMİ EFENDİ

Efendim, bunların öldürülmesine sebep olacak ne cürümleri var? Dilekçe vermeğe gelmişler. Merhamet kapısı kapandı mı?

KAPLAN PAŞA

Buranın zâbitliğini benden sorarlar! Üzerinize lâzım olmayan şeylere karışılıyorsunuz. *(Bir kadın, yanında iki çocukla, içeriye girer.)* Kadın, ne istiyorsun?

KADIN

met edin! Babalı yetim kaldılar. Elimde ne varsa sattım, met edin! Babalı yetim kaldılar. Elimde ne varsa sattım, hepsi bitti. Taştan yastıkta, külden döşekte yatıyoruz. Dünden beri açtırlar. Kocam, sekiz aydır, zindanda. Azad ediniz de yine köleniz, kulunuz olsun!

KAPLAN PAŞA

(Zülfikar Ağa'ya)

Herifi niçin hapsetmişler?

ZÜLFİKAR AĞA

(Kadına)

Kimdir kocan?

KADIN

Terzi Mustafa.

ZÜLFİKAR AĞA

Bilemiyorum, efendim.

KARA VELİ

Zorbadır. Hani, kahvede: "Ekmekler hamur çıkıyor!" demişti de tutmuştuk ya...

KAPLAN PAŞA

Vay, o mel'un daha sağ mı duruyor? Sekiz aydır, yaşıyor, öyle mi? Şimdi, zindanın önünde boynunu vurun! Şu köpeği de yanı başına asıverin! Buraya, zorba kaçırmağa gelmiş. Şu yılan yavrularını da ezin, yaşatmayın! Büyürlerse, onlar da babaları gibi olur! *(Kadınla çocuklar feryâda başlar. Muhâfızlar, üçünü de sürükleye sürükleye dışarıya götürür.)*

HİLMİ EFENDİ

Sizin, bugün ecel dudağınızın arasında duruyor! Zihninize bir şey dokunmuş. Hiç: "Ekmek hamur çıkıyor!" diyen adamın boynu vurulur mu? Hiç, kocasını hapisten çıkarmak için yalvarmağa gelen kadın asılır mı? Hiç, sekiz yaşında, altı yaşında mâsûmların canına kıyılır mı? Artık, illâallah! Memlekette ne kadar adam varsa, hepsini mi öldüreceksiniz? Sultan Selim': "Haksız yere hiçbir kimsenin bir kılına bir puluna dokunmayın!" diye, iki günde bir ferman gönderiyor. Siz, burada kan dökmekten başka bir şey düşünmüyorsunuz. Şeriat adına emrediyorum: Şimdi, ölümüne gönderdiğiniz günahsızların hepsini birden bırakacaksınız! Şimdi!...

KAPLAN PAŞA

Herif, sen eceline mi susadın? Üzerine lâzım olmayan işlere karışma, dedim, anlamıyor musun? Şeriatın hükmü mahkemede geçer. Pâdişâh, benim işime karışmaz!

HİLMİ EFENDİ

Seni Allah düşmanı, pâdişâh hâini! Zalım! Şeriatin hükmü mahkemede mi geçer? Pâdişâh, senin işine mi karışmaz? Delilik bende ki, yanına geliyorum da, gözümün önünde bu kadar Tanrı yapısının yıkıldığını görüyorum! Meclisine de lânet olsun, konağına da, sana da! Yârabbi, şu hâini senin adâletinin kılıcına havâle ettim! Şeriatinin değerindeki büyüklük için, bu kadar günahsızın hakkını üzerinde bırakma! *(Hiddetle dışarıya çıkar.)*

KAPLAN PAŞA

Ben senin, yakında, sakalını kanınla yıkarım! *(İleri Gelenlere)* Siz, ne duruyor sunuz? İşimde size mi danışacağım? Bana çatılmış kaşlarınızı, sarkık burunlarınızı, dikili ağızlarınızı göstermeğe mi geldiniz? Cehennem olun şuradan! Sağlığım hakkı için, hepinizi yerim, hepinizi kahredeirim! *(İleri Gelenler, yerlerinden kalkıp çıkmağa başlarlar.)*

ZEYNEL BEY

*(Paşa'ya işittirecek şekilde
Şemseddin Bey'e)*

Bugün, bütün bütün çıldırdı!

ŞEMSEDDİN BEY

(Zeynel Bey'e)

Ne vakit akli başında idi ki bugün çıldırsın?

İKİNCİ MECLİS

*KAPLAN PAŞA, sonra BİR MUHAFİZ**KAPLAN PAŞA*

Ah, çıldırmış diyorlar, tahkîr ediyorlar! Gönlümdeki kızgınlık duruyor duruyor da, pencereleri kapalı odada sıkışmış alev gibi patlıyor! Söndürmeğe kan ister, kan, kan! Gel! (Bir Muhâfız girer.) Kapiya bugün ne kadar dâvâcı geldi ise, söyle hepsini öldürsünler! Sormasınlar, söyletmesinler, hiçbirini sağ bırakmasınlar! Ah... annem ölümünden başka bir şey düşünmüyor, yine canını yakamıyorum! Çünkü, elimde, ondan kuvvetli âletim yok. İsmet, yüzüme karşı, ağzına gelen edepsizliği ediyor, yine dilini çekip de koparamıyorum! Çünkü, intikamıma o hizmet edecek. Dadı beni aldatıyor, benimle eğleniyor, yine gülüşünü tutamayan dudaklarını, sevincinden ince ince oynayan yanaklarını koparıp da suratını etleri dökülmüş, sırtıkan kelleye benzetemiyorum! Çünkü, İsmet'i o kandırıyor. Hâkim, üzerine lânet okuyor, pençemi atıp da gırtlığını yerinden sökmemiyorum! Söksem, yarı memleket: "Âsî oldu!" diye, üzerine kalkacak. Beyler hakâreî ediyorlar, başlarını ayağımın altına alıp da ezemiyorum. Çünkü her birinin yolunda ölecek kadar budala, beş yüz adamı var. Muhtar, alacağım kızın yanında tutuluyor... Ah, az kaldı unutacaktım! Dayansın! Gönlümde ne kadar kin, ne kadar gazab varsa ateşleri hep onun başına dökülecek, zehirleri hep onun yüreğine dolacak!

ÜÇÜNCÜ MECLİS

*KAPLAN PAŞA, KARA VELİ**KAPLAN PAŞA*

Veli!

KARA VELİ

Efendim!

KAPLAN PAŞA

Buraya gel, bakayım! Dün, Muhtar'ı tuttun, değil mi? Ağladığını, bağırdığını, yalvardığını, yerlere kapandığını gördün, öyle mi? Ne bahtiyâr imişsin!

KARA VELİ

Zannınız bütün bütün yanlış! Ağlamak, bağırmak mı? Yalvarmak, yere kapanmak mı? Bizi gördüğü gibi, yerinden fırladı, kılıcına sarıldı. Arslan gibi kükremeğe, ejder gibi ağzından ateşler saçmağa başladı. Öyle bir hışım gösterdi ki, en güvendiğim yiğitlerin eli silâhlarının üstünde titremeğe başladı, şakırtısı odayı doldurdu. Bereket versin, orada yaralanırsak İsmet'in de öleceğini düşündü de kendini teslim etti yoksa yirmi, otuz kişinin kanını içmedikçe ele geçiremezdik.

KAPLAN PAŞA

Ah, hınzır, onda da mı büyüklüğünü gösterdi? Ben ona, şimdi, kükremeği öğretirim! Ben ona, şimdi, ateş püskürmeği gösteririm. Gel! *(Odaya giren muhâfıza)* Söyle, Muhtar'ı buraya getirsinler!

KARA VELİ

Devletli! Bizim, Bayram köleniz var. Hani, kardeşimin oğlu. Elinden bir kazâ çıkmıştı. Hani, Zeynel Bey'in çiftliğinde bir rençberin evini yakmıştı da, içinde iki çocuk da yanmıştı. Onun için, kadı asılmasına hüküm vermiş.. Öyle

bir yiğit kulun, birkaç tahta parçası ile iki kurt yavrusu için asılsın mı?

KAPLAN PAŞA

Zeynel Bey'in çiftliğinde ev mi yakmış? Pek âlâ etmiş. Keşke, bütün bütün çiftliğini yakaydı! Zülfikar'a söyle de, bu gece kaçırıversin!

DÖRDÜNCÜ MECLİS

KAPLAN PAŞA, MUHTAR BEY

(Muhtar Bey, eli kelepçede, ayağı köstekte gelir. Hiç Kaplan Paşa'nın yüzüne bile bakmaksızın bir köşeye geçer, ayaklarını uzatır, oturur.)

KAPLAN PAŞA

Amcamın oğlusun. Dünyâda, senden yakın kimsem yok. Ben gözümü kaparsam bu devlet, bu memleket sana bakacak. Birtakım edepsizlerin başına geçip de benim üzerime zorba kaldırmak sana yakışır mı? Utanmaz mısın?

MUHTAR BEY

Utanmaz sensin ki, hem amcanın oğlunu kaatiller gibi zincir altında tutuyorsun, hem de kendin icâd ettiğin yalanları gerçek gibi söylemekten utanmıyorsun!

KAPLAN PAŞA

Sen zorba kaldırmağa kalkışmadın da, çağırdıkları vakit, niçin silâha davrandın? Kimin emrine karşı duruyor-

sun? Burada hükûmetin benim elimde olduğunu bilmiyor musun?

MUHTAR BEY

Kimi çağırmışlar da silâha sarılmış? Kara Veli gibi bir köpeğin silâhlarımı istemek, beni hapse kalkışmak, benim işlerime kusur bulmak haddi midir?

KAPLAN PAŞA

Kara Veli'yi sana ben gönderdim, söylemedi mi?

MUHTAR BEY

Sen: "Silâhlarını al, hapsed!" diye mi gönderdin? Öyle gönderdinse, sen de....

KAPLAN PAŞA

(*Lâkırdısını kesere'ci*)

Sus, gönlümdeki ateşi alevlendirme! Ettiğin hâinlik meydanda duruyor. Sen, yine, büyüklüğü kendinde gör! İşte, seni af ediyorum. Var, karım İsmet hanımefendiye duâ et! Sen onu bu kadar ezdirdin, bu kadar nâmûsunu lekelemeğe çalıştın, o yine geldi. ricâ etti, canını elimden kurtardı.

MUHTAR BEY

Ah, kanlı ejderha! Dünyânın en güzel çiçeğini nefesinle soldurdun, öyle mi? Şimdi, benim niçin zincirler içinde bulunduğumu anlıyorum. Pâdişâhın bir koca memleketini harâb ettin; döktüğün kanlardan, eceli bile utandırdın öldürdüğün adamlardan, kara toprağı bıktırdın. Şimdi de, canları bıraktın, gönüllerle mi uğraşıyorsun? Şimdi de, kabir

azâbını yeryüzüne mi çıkarmağa çalışıyorsun? Şimdi de, cehennemi dünyâya getirmek mi istiyorsun? Hınzır! Benim canımı mı bağışlayacaksın? Aklını başına al! Billâhi, şu ellerim zincirden kurtulursa, pençemi karnına salar, ciğerini koparırım! İkimizden biri, dünyâya çok geliyor! Ben sağ oldukça, yerin dibine girsen, şeytanın koltuğuna saklansan, yine elimden kurtulamazsın! Seni billâhi geber-tirim, vallâhi bir gün yaşatmam!

KAPLAN PAŞA

(Gülümseyerek ve memnûniyetle)

Çıldır! Çıldır! Dişinle kopara kopara omuzlarını ye, bakayım! Kudur! Kudur! Ellerini kurtarmağa var kuvve-tini sarf et de, zincir kemiklerine geçsin, seyredeyim! Oh... Akıbet, seni de bu hâlde gördüm! Akıbet, büyük sen mi imişsin, ben mi imişim, gördüm!

Budala! Sağ kalacağını işittin de, seni serbestçe kapıp salıvereceğim, sandın öyle mi? Kolların o köstekten daha kuvvetlidir, ümidinde misin?

Ben, sana, başına gelecekleri söyleyeyim. Kerâmet gibi bilirim. Göreceksin ya, lâkırdılarımın hiçbir kelimesi yanlış çıkmaz: "Ben, bugün, İsmet'i nişanladım!"

MUHTAR BEY

Yezid!

KAPLAN PAŞA

Yarın, nikâhlayacağım!

MUHTAR BEY

Sus, mel'un!

KAPLAN PAŞA

Bu cuma gecesi de gerdeğe gireceğim!

MUHTAR BEY

Yârabbi, niçin, yer açılıp da bu hâini yutmuyor? Niçin, gök yıkılıp da bu mel'unu ezmiyor?

KAPLAN PAŞA

Şu odayı bin türlü çiçeklerle süsleyeceğim, cennet bahçelerine benzeteceğim. Ben, odanın şu penceresinde oturacağım. İsmet'i kucağıma alacağım. Kendi kollarımı onun boynuna, onun saçlarını kendi boynuma atacağım, başını kalbimin üstüne dayatacağım, doyuncaya kadar zevkime, sefâma bakacağım!

Sen, zindânın köşesinde oturacaksın. O meclisi, o saâdeti, o lezzeti yanındaki duvar deliğinden seyredeceksin de kendi kendini boğmağa çalışacaksın, ellerin boğazına yetişemeyecek! Kendi kendini ısıra ısıra yeyip tüketmek isteyeceksin de, boynundaki boyunduruk ağzını omuzlarına götürmene engel olacak! Allah'tan — bin kere — ölmeyi dileyeceksin, duân kabûl olunmayacak! Saçmalamağa başlayacaksın, küfür edeceksin, cehennemın kucağına atılacaksın, cehennem kapısını açmayacak! Anladın mı? İşitti mi?

MUHTAR BEY

Allah'ı unuttun, hınzır! Yaradan'ını düşünmüyorsun, mel'un Bakalım, elindeki kanlı bıçağı yere sokup da dünyâyı döndürmeğe muktedir olabilir misin?

KAPLAN PAŞA

Görürsün, görürsün! Bir kere, elime geçtin mi? Dünya döner mi imiş, dönmez mi imiş, ben sana öğretirim! Gel! *(Giren muhâfıza)* Beyi al da geldiği yere götür, rahatına baksın! Boynuna, ayağına zindanın en ağır, en itibârlı zincirlerini vursunlar! Akılabâımızdadır, şerefine o yakışır!

BEŞİNCİ MECLİS**KAPLAN PAŞA**

(Yalnız)

Oh... Annem olacak kadın ne bilsin? "Öldür!" diyor. Muhtar, ölmekten korkar mı hiç? İşte, intikam böyle alınır! Göğsü, sanki, camdandı. Kalbini ne kadar yılan kemiriyor! Ciğerine ne kadar hançer saplanıyor! Gördüm, hepsini birer birer gördüm! Her gün yanıma getirteceğim, her gün karşımda inleteceğim! İçine dökülen kanlar kaynadıkça yüzünden, gözünden renk renk alevini görecek! Kaynaya kaynaya duman oldukça âhından, feryâdından kokusunu işiteceğim!

ALTINCI MECLİS**KAPLAN PAŞA, ZULFİKAR AĞA****ZULFİKAR AĞA**

Lezzetli bir intikam ama, icrâsı kaabil değil!

KAPLAN PAŞA

Niçin?

ZULFIKAR AĞA

Hemen bu gece öldürmek lâzım geliyor.

KAPLAN PAŞA

Kimi?

ZULFIKAR AĞA

Muhtar Bey'i

KAPLAN PAŞA

Katır kardeşi misin? Bu merhamete sebep?

ZULFIKAR AĞA

Onun kardeşi değilim, sizin Tüfekçi Başınızım. Ona merhamet etmiyorum, size hizmet ediyorum. Hâkimin, ileri gelenlerin buradan ne hâlde gettiklerini bilirsiniz. Emrettiğiniz adamları astılar, bütün memleketi bir inilti bürüdü. Kimse lâkırdı söylemedi, lâkin herkesin nefesi göğsüne sığmıyordu. Kendi kendilerine kalırlarsa, sâyenizde, hiçbir bir halt edemez. Kulların, yolunda ölmeğe hazır duruyorlar!

Fakat, gece hapishâneyi basacaklar, Muhtar'ı kurtaracaklarmış. O vakit, bütün memleket yerinden oynar. Halk arasında ne kadar şöhreti var, bilirsiniz. Muhâfızlara da emniyet olunamaz, Yarısından ziyâdesi, iki yıl evvel, babasının hizmetinde idiler. Bunlar budala! Kimi tuz, ekmek düşünür; kimi iyilik sayar, hepsi başımızdan dağılır. Sonra, memleketi ne ile elde tutarız?

KAPLAN PAŞA

Herif, beni intikamımdan mahrûm mu edeceksin? Ne yaparsan yap, bir çâre bul da memleketi elinde tut!

ZULFIKAR AĞA

A, velinimetim, mümkün değil! Bütün memleket ayaklanırsa, muhâfızlara emniyet olmaz. Kulunuz ne yaparım?

KAPLAN PAŞA

İstediğin nedir, biliyor musun? Katır, iki yıldır bana çektirdiği eziyetlerin cezâsından iki dakıkada kurtulacak! Buna bir çâre... bir çâre... istersen eteğini öpeyim, şunun birkaç ay olsun, ömrünü bana bağışla!

ZULFIKAR AĞA

Ben sizin ayaklarınızı öpeyim! Dâvânızda ısrâr etmeyin. Siz ondan intikam almak isterken, o sizden hem yerinizi alacak, hem İsmet'i! Siz, hâlâ, eğlenenizi düşünüyorsunuz.

KAPLAN PAŞA

Ah, niçin, memleketin âsâyişini sana bıraktım da kendim bakmadım! Şimdi, elbete, bir çâre bulurdum. Senin de benim kadar yüreğinde kin olsa, elbette, bir çâre bulursun.

ZULFIKAR AĞA

Benim efendimi hoşnûd etmeğe arzûm, sizin kininizden ziyâdedir. Lâkin, çâre yok. Siz de olsanız, çâre bulamazsınız. Murâdınız intikam ise, altı aylık eziyeti altı saatte edemez misiniz? Yeriniz elden gidiyor, size vücûdunuz lâzım değil mi?

KAPLAN PAŞA

Ah, hükûmet! Hükûmet! Intikamdan da tatlı imişsin. Ah, yine, gönlümde yanar dağlar tutuşuyor! Ciğerim yerin-

den kopacak, çatlayacağım! Bâri, akşam olmadan, bir kere daha göreyim, bir kere daha kavurayım!

ZÜLFİKAR AĞA

O kolay, o kolay... *(Paşa çıkarken)* Alçak! Vahşî hayvanlar gibi, ne Allah'tan korkar, ne kandan yılar! Yalnız, gözüne bir gölge gösterdin mi, tiril tiril titremeğe başlar. Sen kavrul! Muhtar kurtuldu! O da, inşallah, az gün içinde, memleketi de kurtarır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Zindan)

BİRİNCİ MECLİS

MUHTAR BEY (Boynunda zincir, ellerinde kelepçe, ayağında zincir, bir köşede oturur), **HACI HÜSREV**, **RAŞİD**, **SELİM**, **CAFKO**, **MESTAN**, **BİRKAÇ MAHPUS**.

HACI HÜSREV

Merhaba, Selim! Nasılsın, oğlum, iyi misin? Allah'ın belâsı topallık... Beni, on gün, odadan çıkarmadı. Hapis içinde hapis. Yine adamlar değişmiş... Ötekiler nereye gitti?

RAŞİD

Bu Paşa'nın zamanında, adam hapisten nereye gider? Ahiretteki akrabâlarına kavuşmağa gittiler.

HACI HÜSREV

Zavallı delikanlılar! İçlerinde, Ahmet gençti. Kabâhati de, geçerken, gölgesi Veli Ağa'nın beygirini ürkütmüş! Çocuklar, hepiniz buraya geliyorsunuz, buradan rahatça mezara gidiyorsunuz! Bunlar, yalnız beni unuttular. İki senedir, birinin gözüne de rastgelmeyorum! Sâhiden, hatırıma geldi. Paşa konağa alayla daha yeni giderken, ayağa

kalkmak isteyip de bu hınzır topallıktan yere yuvarlandığım vakit: "Alın şu bunak herifi, zindanın bir tarafına gömün!" demişti ya... Bunlar, olsa olsa, beni sâhiden gömülmüş sanıyorlar! (*Muhtar Bey'e*) Zavallı adam! senin böyle, köylü eline düşmüş tilki gibi, her tarafını niçin bağladılar?

MUHTAR BEY

Yıkıl oradan, işine git!

HACI HUSREV

Bu da, aksırığı cinli bir herif! (*Selim'e*) Selim, ey oğul! Bu kim? Adama salıyor! Yoksa, burasını tımarhâne mi yaptılar?

SELİM

Sus! O, Muhtar Bey. Paşa'nın amcası oğlu.

HACI HUSREV

Mâşallah, beyler de mi zindana girmeğe alıştı? Allah versin, birkaç gün bizimle berâber otursunlar da, ellerine fırsat geçince gazab ettikleri adamı gönderdikleri yer nasıl yermiş öğrensınler! (*Râşid'e*) Sarışın delikanlı! Sabahleyin, hangi uğursuzun yüzüne baktın da buraya geldin? Neye o kadar kederli duruyorsun? Bunda sıkılacak ne var? Bir, iki güne kadar kapının önüne asarlar, kurtulur gidersin! Bunlar ,yalnız bana dokunmazlar. Galibâ, nazar boncuğu yerine koymuşlar!

RAŞİD

İhtiyar, sen eğleniyor musun? Irzımı ellerine teslim etmedim, beni onun için buraya attılar. Hapsettikleri gece,

evime zorla girmişler, karımın üzerine varmışlar. Zavallı kadın, nâmûslu idi. Teslim olmamış, parça parça etmişler. Bu yaşta, sen, dünyâda benden tâlihsiz kimse işittin mi?

MUHTAR BEY

(Kendi kendine)

Karısı yolunda can vermiş, yine kendini herkesten tâlihsiz sanıyor! Ya ben, kendime ne sıfat vereyim? İsmet! İsmet! Senden bu hiyâneti kim umardı?

CAFKO

(Hacı Hüsrev'e)

Akbabacığım! Nazar değmesin, karga gibi sekiyorsun... Yaklaşmağa çalışıyorsan, zahmet etme, işte, ayağına geldim. Benim de niçin hapis olduğumu mu merak ediyorsun? Ben öyle Paşa'ya ayağa kalkarken yuvarlananlardan, yâhud bir paşanın beğeneceği karıyı alanlardan değilim! Hiç üzülme, ben kendimi zamâna uydurmuştum. Bu, Cafko yok mu? Ben, Paşa'nın tutan eli, Kara Veli'nin görür gözü idim.

Bir adam için Azrâil mi çağırılacak? Dâvetçi ben! Bir evden kız mı kalkacak? Gelini almağa giden ben! Bir yer soyulacak mı? Kılavuz ben! Hele, ev soymak yok mu? Pek merâkımdı. Hiç, ev soyduğun var mı? O, ne adam vurmağa benzer, ne de kız kaldırmağa! Karşında ne silâh var, ne çığıltı... Bir karanlık gece seçersin, bir ev beğenirsin. Ya duvardan aşarsın, ya damdan inersin. Ağalar. içeride, nazlı nazlı uyur; sen, başlarsın gözüne her ne ilişirse toplamağa. Birisi uyandı mı, göğsüne bir bıçak saplarsın, ölür gider! Lâkin, asıl belâyı, ev soymadan çıkardık. Buyana⁸'da, bir

⁸ *Buyana: Arnavudluk'ta, İşkodra Gölü'ne dökülen bir ırmağın ve onun kıyısındaki bir köyün adı.*

eve girecek olduk. Bir türlü, aldığımız para ile, Veli Ağa'yı doyuramadık. Allah selâmet versin, iyi arkadaşdır, adamı kollar. Lâkin, gözü doymaz. Elimize birkaç kuruş geçecek oldu. Yarısını verdik, yine kandıramadık. Mübârek, hepsini birden kendine almak ister. Köylü hınzırları da: "Muhtar bugün zahîresini satmıştı. Eve, yanında elli altın götürdü!" diye şahidlik etmesinler mi?

MESTAN

(Cafko'nun boğazına sarılarak)

Vay, Buyana muhtarının evini sen soydun, öyle mi? Haydud! Benim gümüş sırma sakallı kaynatamı sen öldürdün, öyle mi? Kaatil! Can kurtaran yok mu? Burada hırsız var, burada kaatil var!

İKİNCİ MECLİS

EVVELKİLER, RIDVAN

RIDVAN

Yularını koparmış beygirler gibi, ne biribirinize giriyorsunuz? Ne bu edepsizliğiniz?

MESTAN

Ağa, burada haydud var! Burada kaatil var. İşte, işte!

RIDVAN

Senin keyfin gelsin diye, zindana nâmûslu insanları mı atalım?

MUHTAR BEY

Edebsiz, benim burada olduğumu bilmiyor musun?

RIDVAN

(Tarafl tutarcasına bir bakışla Muhtar Bey'in gözüne bakarak ve hiçbir şey söylemeyerek, mahpuslara)

Haydin bakalım, odalarınıza! Bana, Tayyar'ı çağırtmayın! Yine, en zayıfınızın vücûdundan yarım okka çürümüş et dökülür. *(Mahpusların girdiği kapıyı kilitleyerek pencereye koştuğu sırada, kapı çalınmağa başlar.)*

ÜÇÜNCÜ MECLİS

MUHTAR BEY, RIDVAN, sonra ZEYNEL BEY

RIDVAN

(Kendi kendine)

Allah'ın hışmına gel! Kimdir o?

DIŞARIDAN BİR SES

Aç kapıyı, efendimizin emri var!

RIDVAN

Kapıyı açarak)

Ne istiyorsunuz?

DIŞARIDAKİ SES

Beyefendi içeriye girecek, Muhtar Bey'le görüşecek, sen de yanlarından ayrılmayacaksın. Emir böyledir.

RİDVAN

Fermân kendinin! Buyurun... *(Kendi kendine)* Ötekiler usanır da giderse, yüz altın kayıp oluyor!

ZEYNEL BEY

(Muhtar Bey'e)

Kardeşim! Ah, niçin, geçen sene gözüm ağrıdığı zaman kör olmadım da seni bu hâlde gördüm? Sen mertsin, dünyâda hiçbir şeye sıkılmazsın, dünyâda hiçbir şeyden korkmazsın, değil mi? Zâten de, korkacak bir şey yok! Akşam üstü bütün beyler gittik, Paşa'nın ayaklarına kapandık. Sana herkesin bu kadar sevgisi olduğunu bilmezdim. Yalnız dostun ben değilmişim. Memleketten çıkmak şartıyla, seni bırakıyor... Sağ olduktan sonra, Allah'ın dünyâsında oturacak yer mi yok?

Herifin münâsebetsizliğini gör ki: "O, ölmeyi kabûl eder de buradan gitmez!" diyor. Beni, budala gibi: "Buradan gider misin, yoksa zindanda oturur, kalır mısın?" diye sormağa gönderdiler.

MUHTAR BEY

Sen de, elbette "çıkarım" zannettin, buraya öyle geldin değil mi?

ZEYNEL BEY

Bunda zan var mı ya? Bizim memleketin zindanı da dünyânın her yerinden âlâ mıdır?

MUHTAR BEY

Bilmem. Şu kadar var ki ben, ne Paşa'nın affını kabûl ederim, ne buradan bir yere giderim!

ZEYNEL BEY

"Af sözü mü dokundu?"

MUHTAR BEY

"Ricâ" denilse de yine öyle...

ZEYNEL BEY

Birâder, düşün: Herif, bugün, hepimize söylemedik söz, etmedik hakaret bırakmadı! Yine gittik, ayaklarına kapandık. Başımıza çarpan ayakları öpmek, ömrümüzde bir kere oldu. O da, senin için!

MUHTAR BEY

Allah, Allah! Ben, sizden aracılık istedim mi? Çektiklerim yetişmiyormuş gibi, arada, bir de minnet peydâ oldu!

ZEYNEL BEY

Minnet değil, beyim. Hayâtın cellâd elinde duruyor!

MUHTAR BEY

Hani, Allah o günleri gösterse! Belânın ölümden beteri var, onu çekeceğim, yine dediğiniz olmayacak!

ZEYNEL BEY

Demek ki sen, zindanlarda, mezarlarda çürümeyi zihninde iyice kararlaştırmışsın. Bir madından döndüğünü bilmiyorum ki, uğraşayım! Bana havâle edecek bir işin yok mu?

MUHTAR BEY

Hayır.

ZEYNEL BEY

Tuhaf şey! Çiftliklerine kim bakacak? Konağın ne olacak? Adamların ne yapacak?

MUHTAR BEY

Hepsi birden, anafor gibi döne döne, yerin dibine geçsin!

ZEYNEL BEY

Hiç olmazsa: "Başına birkaç yüz kişi topla, zindanı bas!" de de, yapamayacak olsam bile, beni adam yerine koyduğunu bileyim!

MUHTAR BEY

Mutlaka bana bir hizmet etmek mi istiyorsunuz?

ZEYNEL BEY

Bu da suâl mi?

MUHTAR BEY

Yalnız bir tek hizmete ihtiyâcım var. Lakin, insanlığını tecrübeye çekmek istemiyorum!

ZEYNEL BEY

Şimdi çatlayacağım! İsyân mı edeyim? Kendimi mi as-
tırayım? Nem varsa, rastgelene mi bağışlayayım? Elime
boynuzdan yapılmış bir boru alayım da, gazel okuyarak
sokaklara mı düşeyim? Eski Câmî'de yatan Arab gibi, yı-
lan mı yiyeyim? İstedğin ne ise, söyle! Bakalım, yapabilir
miyiz?

MUHTAR BEY

Tabancaların doludur elbet!

ZEYNEL BEY

Telli kurşunla⁹ dolu. Bu zamanda, boş silâhla gezilir
mi?

MUHTAR BEY

(Eli ile kalbini göstererek)

Birini şuraya, birini de (alınını göstererek) şuraya sı-
kabilir misin?

ZEYNEL BEY

(Hayretle birdenbire geriye çekilerek)

Çıldır mı sen?

⁹ Telli kurşun: Biribirine 3-4 santimetrelik bir çelik
telle bağlanıp aynı kovana yerleştirilen iki kurşundan ya-
pılmış bir kurşun çeşidi. Barut ateşlendiği zaman, kovan-
dan birlikte fırlayan iki kurşun birbirinden ayrılarak ve
paralel bir şekilde havada gitmeğe başlarlar. Böylece, on-
ları bağlayan çelik tel de gerilir. Kurşunlar hedefe var-
dıkları zaman, tel de, değdiği yeri keskin bir bıçak gibi
derhal kesip parçalar. Bu sebeple, telli kurşunun açtığı
yaradan kurtulmak çok güçtür. En korkunç kurşun çeşid-
lerinden biridir.

MUHTAR BEY

Ha, affet! Hatırıma geldi: sonra, seni de öldürürler!

ZEYNEL BEY

Şimdi, kim kendi öleceğini düşünüyor? Anamızın karından düştüğümüz günden beri, birlikte büyüdük. Biribirimizden, ömrümüzde, bir kere bile incinmedik. Böyle bir arkadaşı, hiç sebebi, lüzûmu yoken, bir tabancayı alnına, bir tabancayı kalbinin üstüne dayayıp da, şaka eder gibi, kolayca, rahatça öldürüvermek vallâhi Tayyar'ın da elinden gelmez!

MUHTAR BEY

Öyle ise, haydi, def ol!

ZEYNEL BEY

Bu hakaret, cellâdlığı kabûl etmedik diye mi?

MUHTAR BEY

Deffol, dedim ya! Tâciz ediyorsun.

ZEYNEL BEY

Peki, işte gidiyorum! Lâkin, ben yine gelirim, her gün gelirim. Sinirlerin dâimâ böyle, ağustos güneşine rastgelmiş yılan gibi, hiddetinden bükülüp durmaz ya! (*Zeynel Bey çıkar*)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

MUHTAR BEY, RIDVAN, sonra İSMET,

GÜLNIHAL

RIDVAN

(Kapıyı kilidledikten sonra pencereye
koşarak)

Şükür, bir tenhâ vakit bulabildik. (Pencereden dışarıya)
Buyurun, kimse yok! Merdivenin kenarındaki ipi iyice tutun! Bir ayak daha! Elinizi bana verin. Yallah! (İsmet girer)

MUHTAR BEY

İsmet!.... O!

RIDVAN

Bak, siz ne âlâ çıkıyorsunuz... Verin elinizi. Hoop! (Gül-nihâl girer, Ridvan'a bir kese altın verir.) Bereket versin! Ben, kapının önündeyim. Biri gelecek olursa, kapının kili-dini karıştırırım. Hemen, merdivenden fırlamalı! Allah aş-kına, gideceğiniz vakit, bana haber vermemezlik etmeyin! Sonra, vücûdumun her parçasını bir köpeğe lokma ederler!

GÜLNIHAL

Haydi, haydi! Seni telef ettirirsek, elimize ne geçecek?

RIDVAN

İşte gidiyorum. Anahtar sesini hatırlınızdan çıkarmayınız ha!

(Rıdvan kapıdan çıkar. Daha kapıyı kapamadan, İsmet ile Gülnihâl Muhtar Bey'e doğru koşarlar. Zindanın yarısına gelmeden, Rıdvan anahtarı kilide vurur. Gülnihâl ile İsmet, pencereye doğru koşarlar.)

RİDVAN

(Kapıdan başını sokarak)

Korkmayın, kimse yok! Sözünüzde duracak mısınız, durmayacak mısınız, anlamak için, mahsus yaptım.

GÜLNIHAL

Hay, kahrol! Eğlenecek zamanı mı buldun? Kapa kapıyı! *(Rıdvan, süratle kapıyı kapar.)*

BEŞİNCİ MECLİS

MUHTAR BEY, İSMET, GÜLNIHAL

(İsmet, Muhtar Bey'in üzerine koşar. Cebinden bir ege çıkarır, elindeki zinciri kesmeğe başlar.)

MUHTAR BEY

Ne yapıyorsunuz?

İSMET

İsmet, seni bağlı görür de, zincirini kesmeğe başlamak-
tan başka ne yapar?

MUHTAR BEY*(Büyük bir kızgınlıkla yerinden fırlayarak)*

Geri!... Nûrdan derili yılan, geri!... Güneş kıyâfetli akrep, geri!... Kaplan Paşa karısı!...

İSMET

Of!... Şu toprak açılrsa da, yerin dibine geçebilsem!...

MUHTAR BEY

Ah... Yemini bozdun, elvermedi! Sözünü kırdın, elvermedi! Sinirlerimi, damarlarımı bin parça ettin elvermedi de, başkasının nişan yüzüğü parmağında duran hâin ellerinle zincirlerimi kesmeğe geliyorsun, öyle mi?

(İsmet, hiddetle yüzüğü parmağından çıkarıp yere çarpar, ayağının altında çiğnemeğe başlar.)

GÜLNIHAL*(Kendi kendine)*

Yârabbi, sana sığındım! Ben sebep olduğumu kızın hatunna getirme!

MUHTAR BEY*(Acı acı gülererek)*

Hanım, elmas için kocaya varmadığını gösteriyor.. Hanım, yükselme âşığı olmadığını anlatmak istiyor... Hanım, dünyâyı kaplan yavruları ile doldurup da ölünceye kadar iftihâr edecek!

Ah, kocan, dokunsa dokunsa, vücûduma dokunabilirdi! Sen, vücûdumda insanlığımı mahvettin, canımı öldürdün! Şimdi, geberirsem, senin için gebereceğimi bildin de, her

gece, hayalimin kanlı kefeni ile başının ucuna geleceğini mi düşündüm ki para sarf etmişsin, adam tutmuşsun, sıkıntı çekmişsin? (*Gülnehâl'i göstererek*) Şeytanını yanına almışsın, beni kurtarmağa geliyorsun!

İSMET

Allah aşıkına, beni dinle!

MUHTAR BEY

Yok, yok... öleceğim! Allah'ın huzûruna gideceğim, etiklerini birer birer söyleyeceğim! İnsanın, şeytana secde etmek kadar lânetli işler yaptığını ispat edeceğim! Elimden gelirse, her gece, yalnız kanlı kefenle değil, cehennem aleviden kılıçlar, Cehennem Kuyusu'ndaki ejderhâdan yapılmış kırbaçlarla yatağına geleceğim! Korkudan titreye titreye, her kemiğini ayrı ayrı eriteceğim. Kederden, ıztırâbtan bütün vücûdun, kalbin gibi, irin kesilecek! Anladın mı, can celâdı? Anladın mı, Kaplan Paşa karısı?

İSMET

Ayaklarına kapanarak)

Allah aşkına, merhamet!

MUHTAR BEY

Geri!... Başını kalbim gibi yüz bin parça görmek istemezsen, geri çekil!... Yüzünü, kocanın yüzü gibi, kanla dolmuş kurban çukuruna benzetmek istemezsen, geri çekil!....

İSMET

Ah... Başımı ayağının altına al, paramparça et! Yüzümü, parça parça et de, köpeklere at! Bacağımdan tut, vü-

cûdumu yerden yere çarp! Sonra, pencereden aşağı fırlat! Cenâzemi gören, nasıl bir mahlûk olduğumu bilemesin! İstersen, etlerimin avuç kadar iki parçasını bir araya getirmek mümkün olamasın... Tek, sen şu zincirlerini kes! Tek, sen şu merdivenden in! Tek, sen şu memleketten çık! Tek, sen selâmetle şu belâdan kurtul! Ah, senin canın tehlikede, ağzında hâlâ benim lâkırdım geziyor!...

MUHTAR BEY

(Büyük bir kızgınlıkla)

Şimdi, kendi kendimi yiyeceğim! Hem başkasına nişanlanmış karşımda duruyor, hem bana: "Canını kurtar!" diyor.

İSMET

(Şiddetle)

Seni kurtarmaktan başka bir şey düşünmedim de nişanlandım!

MUHTAR BEY

Allah, Kahr¹⁰ ismin ne güne duruyor da, dünyâları birbirine çarpa çarpa paralamıyor? Yüceliğinin ateşi söndü mü ki yerleri, gökleri alev deryâlarına boğmuyor? Beni kurtarmak için mi nişanlandın? Benim vücûdumdaki kokmuş etler, kuru kemikler topraktan mezara girmesin de etten mezarda dursun diye mi bu hiyâneti üzerine aldın? Beni, kocanın zinciri altında inletmek için mi kurtaracaksın? Beni, Kaplan'ın kucağında oturup da güle güle, eğlene eğlene öldürmek için mi kurtaracaksın? Git!... Git!... Şimdi,

¹⁰ "En çok kahr edici" anlamına, Allah'ın isimlerinden ve sıfatlarından biri.

dünyâda kimsenin görmediği şeyleri göreceksin!... (*Şiddetle, odanın kapısına doğru giderken*) Yârabbi, îmânım sana emânet! Bu kız, beni lânetli edecek! (*Kapıyı iki eli ile vurarak açar, içeriye girer, kapıyı arkasından kapar.*)

İSMET

Dadıcığım, hiçbir ümid kalmadı... Gitti, bey elden gitti!...

GÜLNIHÂL

Sevdiğinin başı için, sus! Beyin bu kadar zihnine dokunacağını bilemedim, nişanı ben sana kabûl ettirdim. Onun da senin de ölümünüze ben sebep olacağım! Düşündükçe vücûdumun her zerresi bir kıvılcım kesiliyor... Biraz bana meydan bırak, biraz aklım başıma gelsin... Ben, billâhi, beyini o köpeğe yedirmem! Şimdi giderim, vururum, zehirlerim, konağı yakarım, ne yaparsam yaparım, yarın inşallah sizi selâmete çıkarırım.

Gel!... Rıdvan kapıyı çalıyor, çabuk ol! Bizi burada görürlerse, beyi beş dakika yaşatmazlar. (*Yüzüğü yerden alarak*) Aman, yüzük!... Az kaldı, öyle bir iz bırakacaktık ki... (*İsmet, merdivenden iner. Gülnihâl'in başı pencereden kaybolmak üzere iken, kapı çalınır.*)

ALTINCI MECLİS

ZÜLFİKAR AĞA, RIDVAN, sonra GÜLNIHÂL

ZÜLFİKAR AĞA

Nereye gidiyorsun?

(*Gülnihâl, sesi iştir işitmez, başını pencereye çevirir. Zülfikar'ı görür, yine saklanır*)

RIDVAN

Kara Vell, sizın için: "Ağa zindana geldiği vakit, haber ver!" demişti de oraya gidiyorum. (Kendi kendine) Habersiz götürdülerse, biz doğmadan âhirete giden pederle yarın görüşürüz.. Tayyar'a da, yüz altın kısmet çıkar. (Rıdvan çıkar. Gülnihâl, hızla pencereden girer, Zülfikar Ağa'nın önüne gelir.)

ZÜLFİKAR AĞA

Sen kimsin?

GÜLNIHAL

(Yüzünü açarak)

Bildin mi?

ZÜLFİKAR AĞA

(Telâşla)

Ah... Siz, burada ne geziyorsunuz? Sizin burada ne işiniz var?

GÜLNIHAL

Beni, beş sene evvel, Allah'ın emri ile istiyordun. Red ettiğim için, aylarca, yataklara düştün. O vakiten beri ben biraz ihtiyarladım, sen de biraz gencelmedin sanırım. Gönlündeki arzû, muhabbet hâlâ duruyor mu?

ZÜLFİKAR AĞA

Bir taşa sorun, içindeki ateş yel geçmekle söner mi?

GÜLNIHAL

Benim için, her şeyi göze alabilir misin?

ZULFİKAR AĞA

Tecrübe edebilir misin?

GÜLNIHAL

Bu gece, Muhtar'ı kaçırmak elinden gelir mi?

ZULFİKAR AĞA

Anlayamıyorum ki... Paşa'lı mısınız, Muhtar Bey'li mi
sınız? İsmet'i ötekine nişanlıyorsunuz, berikini kaçırmak
için zindanlarda geziyorsunuz?

GÜLNIHAL

Budala sen de... Münâsebetsiz söz lâzım değil! Dedi-
ğimi yapacak mısın, yapmayacak mısın?

ZULFİKAR AĞA

Kaçırırsam, size lâayık olacağımdan emîn olayım mı?

GÜLNIHAL

Ne türlü yemîn istersin?

ZULFİKAR AĞA

Yemîn lâzım değil. Demek, âdetâ, size bedâva mâlik
olmak benim için mümkün. Ama, ne çâre, yine mümkün
değil!

GÜLNIHAL

Sayıklama, merâmını söyle!

ZULFİKAR AĞA

Beni adam bilir, sözüme inanır mısınız?

GÜLNIHAL

Yemînine inanırım.

ZULFİKAR AĞA

Vallâh-il-azîm¹¹, ben buraya Muhtar Bey'i kurtarmak için gelmiştim!

GÜLNIHAL

E, şimdi?

ZULFİKAR AĞA

Araya siz karıştınız.

GÜLNIHAL

Ben araya karıştım, diye mi değişeceksin? Sana kendimi arzettiğim için mi beni bu hakarete lâyık görüyorsunuz?

ZULFİKAR AĞA

Yemînime inanıyorsanız, Rabbimin değerindeki yüceliğe yemîn ederim ki, bence, size mâlik olmak dünyâda bana en büyük nîmettir. Buracıkta şu kadar gördüğüm için, canımı karşılık isteseniz, az görürüm. Lâkin, elde, candan değerli iş var! Siz, otuz sekiz yaşına kadar insanca yaşamış, nâmûslu bir adam, boş yere mi, otuz sekiz sene-den sonra tabiatini değiştirir de böyle bir mel'una âlet olur sanıyorsunuz? Boş yere mi, Haccâc'ın¹² zamânından

¹¹ Bir yemîn şekli. "Büyük Allah'ın üzerine yemîn ederim ki" anlamına.

örnekler verilmesini, gözünden bir yaş, ağzından bir ah çıkarmadan seyrederek zannediyorsunuz? Hanım, benim kardeşimi zehirlediler! Kanını, içenlerin damarlarında bırakmayacağım! Vatandaşlarımı öldürüyorlar, canlarını kurtaracağım! O maksat için kalemi koltuğuma alacaktım da, Muhtar Bey'i buradan kurtaracaktım!

GÜLNIHAL

Kader, yardımcın olsun! Bilmem, Allah, bu zamânı seni bana sevdirmek için mi yaratmış? Teklifimden, maksadına ne zarar gelecek? Beni câsus mu sanıyorsun, deli mi?

ZÜLFİKAR AĞA

Estağfurullah... Hâlinizi dünyâ biliyor da, ben mi bilmeyeceğim? Merhametinizden çekiniyorum: İsmet gerçekten Bey'i seviyorsa ağlar, feryâd eder, hasta olur; siz de dayanamazsınız, söylersiniz. O yaştaki bir kızın yüzüne bir kere bakılsa, sevdiği adam sağ mıdır, değil midir, her kılının hâlinde anlaşılır... Bir kerede Bey'in sağ olduğu anlaşıldı mı, bin canımız olsa, biri kurtulmaz! Yüz bin tertibimiz olsa, hepsini berbâd eder! Ben Bey'i kurtaracağım, fakat Paşa onu mezarda bilecek!...

GÜLNIHAL

Bu kadar telâş, bu kadar gürültü bir İsmet duyar diye mi?

¹² Haccâc (661-714): Emevî halifelerinden Abdülme-lik'in oğlu Mervân ve onun oğlu I. Velid zamanlarında Hi-câz ve Irak Umûmî Vâlisi. Zâlimlikteki aşırılığı ile meşhur.

ZÜLFİKAR

Daha ne için olsun?

GÜLNIHAL

Cenâb-ı Hakk'ın — görünüşü şu zindanları dolduran — yüce adına yemin ederim ki, senden izin almadıktan sonra, Bey'in sağlığını İsmet'e değil — mezarda baş ucuma gelecek suâl meleklerinden başka — kimseye söylemem!

ZÜLFİKAR

Ben de bu gece Bey'i kurtarmazsam, kardeşimin kanını kendim içmiş olayım!

GÜLNIHAL

Ağa, biz de kaçırmaya gelmiştik. Bir türlü, istemedi. İsmet'in nişanlanmasına çıldırmış! Pek inad ediyor...

ZÜLFİKAR

Ben ona bir kere intikamın lezzetini târif edeyim de, bak, benden çok vaşamağa çalışır mı, çalışmaz mı?

GÜLNIHAL

Onun da çâresini buldun... Buldun.. Allah, ne murâdın varsa versin!

ZÜLFİKAR

Murâdının birazı da sizin elinizde, değil mi?

GÜLNIHAL

Yalanı sevmem. Bey'in kurtulduğuna dâir, yarın el yazısı ile şu kadar bir kâğıt parçası getirirsen, bence olan murâdını olmuş bil!

Ah, İsmet, İsmet! Bana, on sekiz seneden sonra, beyimin mezarını ateşler içinde bıraktırdın!...

ZÜLFİKAR

Aman, çabuk olun, ayak sesi var... (Gülnehâl, süratle pencereden iner.)

YEDİNCİ MECLİS

ZÜLFİKAR, KARA VELİ, RIDVAN (dışarıda)

RIDVAN

(Kapıyı açarak)

Buyurun, ağa!

ZÜLFİKAR

(Kara Velî'ye)

Kapı yoldaşım, beni görmek istemişsin.

KARA VELİ

Evet, ağacığım! Hapiste bizim Bayram vardı... hani, yeğenim... Paşa'ya ricâ ettim. "Ağa'ya söyle, kaçırsın!" dedi de, onu söyleyecektim.

ZULFİKAR

Canıma minnet!... Lâkin, bilirsin ya, memleket bugün yerinden oynadı. Apâşikâre bırakmağa gelmez. Hakkında mahkeme karârı var. Hâkim, kıyâmeti koparır. Beyler de iş çıkarmağa bahâne arıyor...

KARA VELİ

Yok, ağacığın. Zâten, efendimiz de: "Gizli salıversin!" dedi idi.

ZULFİKAR

Mısır için, Yalı'da asker yazıyorlarmış. Eline bir tez-kere vereyim de, Selânîk'e göndereyim mi? Hazır, genç yiğit. Zamanla, niesleğinde ileriler...

KARA VELİ

Gebermesin de, istersen, Hint'e gönder!

ZULFİKAR

Görmek ister misin?

KARA VELİ

Neme lâzım? Şimdi görüp de, gurbete gidecek diye, paradan mı çıkayım? Canım ağacığım, ayağını öpeyim, bizim Cafko da burada. Zindana ben gönderdim. Paşa'nın haberi bile yok. Onu da berâber, askerliğe gönderir misin? Belki, yine kurtulur da çıkar, şunun bunun evini soyar, başımı belâya uğratar.

ZULFİKAR

Peki. Onu da görmek istemezsin ya...

KARA VELİ

Suratını zebânîler görsün! Yüz altınımı çaldı.

ZÜLFİKAR

Ben, hepsinin icâbına bakarım. Memleket karışık Zindanı basmak istiyorlarmış. Çâresiz, bu gece burada kalacağım. Sen, askerın yarısını kapıda bırak, yarısını yanına al da çık! Kola çık ama, Tabakhâne¹³ taraflarından ayrılma! Memleketin başka taraflarında, kimse lâzım değil. Böyle gecede, bir iki ev soyulacak diye, zorba yataklarını boş bırakacak değiliz ya!

KARA VELİ

Emredersin, ağacığım! Ben, gidiyorum. Allah, yardımcın olsun! Bir medrese hocası mı asılacak mı imiş, ne imiş? Tayyar'ı, Paşa akşamüstü kazâya gönderdi. Bu geceki işleriniz için adamınız var mı?

ZÜLFİKAR

Var. Sen, işine bak! Tabakhâne'yi senden isterim.

KARA VELİ

Evel Allah... (Kapıdan çıkarken, geri dönerek) Hâ, bir Râşid mi, ne varmış... Hani, karısını yaralamışlar. Hani, sanki ben yaralamışım... Sağ durdukça, söz oluyormuş. Efendimiz: "Başını toprağa soksunlar, sustursunlar!" diye emretti.

¹³ Deri fabrikası. Burada, aynı zamanda bir semt ismi de olabilir.

ZULFİKAR

Münâsib!

SEKİZİNCİ MECLİS

ZULFİKAR, RIDVAN

ZULFİKAR

Rıdvan!

RIDVAN

Buyur! (Rıdvan, odaya girer.)

ZULFİKAR

Benimle gelen adamlar burada mı?

RIDVAN

Burada, benim odamda.

ZULFİKAR

Muhtar Bey'in odası hangisi? Şu mu?

RIDVAN

Evet.

ZULFİKAR

Zindanın anahtarlarını dışarıdakilere bırak! Tenbih et, kapının önünden ayrılmasınlar. Sen git, Kara Veli'nin yanında bulun. Yiğit delikanlısın, belki bu gece lâzım olursun.

RIDVAN

Peki efendim, emir senin ağam! (*Kendi kendine*) Eğer öteki gitti ise, sabah artık ağadan sorarlar.

DOKUZUNCU MECLİS

ZÜLFİKAR, sonra MUHTAR BEY

Aldığımız emirlere bakılırsa, iki suçsuz ölecek, iki katil saliverilecek! Benim niyetime bakarsan, iş hiç de öyle değil... Bakalım, "Allah'ın emri tutulmaz, benim emrim tutulur!" diye etmediği edepsizlik kalmayan köpeğin hiç tutulmadık emri olmaz mı imiş, görsün! (*Muhtar Bey'in kapısına giderek*) Beyefendi)

MUHTAR BEY

Kim o?

ZÜLFİKAR

Zülfikar kulunuz.

MUHTAR BEY

Beni öldürmeğe geldin, değil mi? Senden bu kadar insanlık ummazdım.

ZÜLFİKAR

Size, ölümden daha başka, daha tatlı haberlerim var.

MUHTAR BEY

Öyle ise , haydi, defol! Ben, ölümden başka bir şey istemiyorum.

ZÜLFİKAR

Bu halka acımaz mısınız?

MUHTAR BEY

Allah, Allah... İsmet, Paşa'ya nişanlanır, Zülfikar halka acır! Bugün, dünyanın tersi mi döndü? Bugün, güneş batıdan mı doğdu? Be cellât, "halk" sözünün senin ağzında ne işi var?

ZÜLFİKAR

Macaristan'a ilk geçtiğimiz gün, kendi canınızı tehlikeye koymuştunuz da, düşmanın elinden bir delikanlının canını kurtarmıştınız. Hatırunuzda mıdır?

MUHTAR BEY

Şimdi beni hayâttan kurtaracak bir adam bulunmadıktan sonra, ben vaktiyle bir adamın hayâtını kurtarmıştım, hatırımda olup da ne olacak?

ZÜLFİKAR

O, benim kardeşimdir.

MUHTAR BEY

İsterse, oğlun olsun! Buraya, silsileni saymağa mı geldin?

ZÜLFİKAR

Ben, kırk yaşında, bekâr bir adamım. Çocuk, benden on beş yaş küçüktü. Ben, büyüktüm. Hem kardeş, hem evlât gibi severdim. Dünyâda ne kadar ümidim varsa, ona

bağlamıştım. Zehirlediler, o sevgili kardeşimi zehirlediler. İstedikleri yola gelmiyor, diye zehirlediler. Anladın mı, beyim?

MUHTAR BEY

Bilmem, seni niçin berâber gebertmediler? Arslan da yavrusunu sever. Hiç, avcının o muhabbeti düşünüp de acıdığını gördün mü?

ZULFIKAR

Arslan, avcıyı unuttur.

MUHTAR BEY

Senin yaradılışında olan köpekler de gider, avcının zulmüne âlet olur. Öyle değil mi?

ZULFIKAR

Ben, sizin gibi, köpürmeyi büyüklük, ihtiyâtsizliği mertlik, tedbiri aşağılık, mağlûbiyeti şeref sayıp da, düşmanım için dilediğim belâya kendim uğrayacak kadar sâf beyzâdelerden değilim!

Üzerime benden büyük bir canavar kükreyip geldiğini görsem, pençesinden kurtulmak, dostluğunu kazanmak için ne lâzımsa hepsini yaparım. Uyur zamânını rast getirinceye kadar, bence, uygun sayılmayacak hiçbir tedbir yoktur. İnsan mı imişim, değil mi imişim, canavarın uyur zamânını bulduğum vakit anlaşılır.

İki senedir, bir köpeğin hizmetindeyim. Her yanına girdikçe, bütün zamânım onu gözetlemekle geçiyor. Can alacak yerleri zihnimde öyle yer etti ki, üzerine karanlıkta silâh boşaltsam, kurşun doğru gider ya kalbini, ya ciğerini bulur!

MUHTAR BEY

Silâhın varsa, boşalt bakayım! İster ona boşalt, ister bana boşalt da şu saçmalamaların arkasını kes!

ZULFIKAR

Zâlîme katillikle cezâ olunmaz! Beyim, bir adam öldürülmekle bir memleket kurtulmaz! Efendim, halk canından usanmış; halk, üzerindeki belânın uzaklaştırılmasını istiyor!

MUHTAR BEY

İstiyor da, niçin def etmiyor? Niçin, üç yüz bin kişi, gölgesinden korkan deliler gibi, bir adamdan titriyor? Benim neme lâzım?

ZULFIKAR

Ah, sâüce hüküm sürmeğe alışmış bir âileden yetiştiğiniz görölüyor; kendinizden başka bir şey düşünmediğiniz anlaşılıyor. Bir zâlim elinizden sevdiğinizi almakla, bir zâlim boynunuza zincir vurmakla, dünyâda ne kadar insan varsa, gözünüze, her belâya lâayık görünmeğe başlamış. Acabâ, bu halkın içinde, sizin gibi, sevdiği elinden gitmiş adam yok mu? Hiç, sizin gibi, zincirler içinde kalmış bir biçâre bulunmaz mı? Halkı, hiçbir vakit, düşünmediniz! Yine halkın insanlığına bak ki, sizi felâketli zamânınızda düşünüyor! Halkın sesi, gece vakti, şu zindanın en karanlık köşelerine kadar sokulmuş, benim ağzımdan: "Beyim, önümüze düş, başımız yoluna fedâdır!" diyor. Kendi başına çarpılan kılıçlara sessizce tahammül eden üç yüz bin kişi sizin ayağınızda zincir sesi işitmeğe tahammül edemiyor, ölümü gözüne alıyor! Halkın ümidi, sizde toplanmış. Bir memleketi kurtarmak, üç yüz bin kişinin velinîmeti olmak elinizden gelir mi?

MUHTAR BEY

Üç yüz bin kişinin de Allah üç yüz bin kere belâsını versin, senin de! Ben, insan sevmiyorum! Ben, dünyanın kahrolduğunu istiyorum, anladın mı?

ZULFIKAR

Ümidinizi kaybetmişsiniz, hayâta bağlılığınız kesilmiş! İyi anlarım: Beyzâdesiniz, halka merhametiniz yok! Ona da şaşmam. Lâkin, bir köpeğin zulmünden, bir kadının hiyânetinden bütün bütün ezilip de intikam arzûsunu unutacak kadar sizden hiçbir vakit miskinlik ummazdım!

MUHTAR BEY

İntikam!... Herif, zihnime kara kara hülyâlar getiriyorsun!

ZULFIKAR

Paşa, dün, dişleri ile kalbinizi parçaladı. Her parçası toplu iğne başından büyük değildi, unuttunuz mu? İsmet, dün nişanlandı, hatırdâ değil mi? Gerdek gecesi, gelin odasının süsünü şu pencereden seyredeceksiniz, düşünmüyor musunuz?

MUHTAR BEY

Yok! Yok! Her şeye hazırım! Ne yapacaksın? Cehen-neme mi gireyim, çırayım? Kalbimi şeytana mı teslim edeyim? Ne yapayım, söyle!

Kaplan dediğin hınzırın ciğerini kendi tırnakları ile paralatabilecek miyim? İsmet dediğin yılanın, ayağımın altında büküle büküle, o parlak derilerini yüzebilecek miyim? Ah, intikam alıp da, sevincimden ölmek bana nasîb

olacak mı? Seni Allah mı gönderdi, şeytan mı gönderdi? Ne taraftan geldinse, zararı yok! Gelişin mübârek olsun! Benden korkma, bir adım geri gitmem! Allah'ın gazabı canlansa da karşıma gelse, yine bir adım geri gitmem! İntikam, cehennemden çıkmış cadı gibi, gözümün önünde duruyor. Kanlı kanlı dişlerini, ateşli ateşli gözlerini gösteriyor!

Ah, intikam!... Bir intikam!... Malım, canım o saadete fedadır!

ZULFIKAR

İntikam mı? Dışarıda yirmi bin kişi emrini bekliyor!

MUHTAR BEY

Söyle, ne yapayım? Ne istiyorsun? Çabuk söyle! Yirmi dört saattir dünyânın bu kadar azâbını çektim, ölmedim. İki dakikada, intikam hasreti ile öleceğim!

ZULFIKAR

Önce, şu anahtar alın da, zincirlerinizi çözün!

MUHTAR BEY

İşte, işte, al! Bu bitti.. İşte ayağımdakini, ayağımdakini de çözdüm. İşte, boynumdakini de... Ah, kurtuldum, öyle mi? Bana intikam vaad ediyorsun, iyi düşün!

ZULFIKAR

Evet, ben de intikam alacağım! Şu kâğıdı da alın, bakayım... Yazın!

MUHTAR BEY

Ne yazacağım? Sen de beni de münâsebetsiz şeylerle uğraştırıyorsun?

ZULFİKAR

Hizmetimin mükâfatı budur! Şimdi intikama malınızı, canınızı veriyordunuz... İkisini de, Allah size bağışlasın! Elinize yirmi bin silâh verdim. Yalnız istediğim mükâfât budur. Yazın, bakayım: "Zülfikar vâsıta oldu, yerime başka adam öldürdüler!"

MUHTAR BEY

(Geri çekilerek)

Yerime, başka adam mı öldürdüler? Cehennem ol! Beni, suçsuzların hayâtından geçinecek kadar, alçak mı sandın?

ZULFİKAR

Suçsuz mu? Bir hınzır!... Üç gün evvel, iki saçı bitmedik yetimi yaktı. Bana, bugün: "Kaçır!" diye emir veriyorlar. Yerinize, o geberecek! Şeriatin karârı ile ölecek, anladınız mı? Yazın, vakit geçiyor!

MUHTAR BEY

(Kâğıd ve kalemi alır, yazar)

"Zülfikar vâsıta oldu, yerime başka adam öldürdüler. Ben sağım. Muhtar." İşte!

ZULFİKAR

Şimdi, halk reisliği size veriyor. Memleketi şu canavarlardan kurtarmak için her ne söylenir, her ne lâzım olursa yapmağa Allah'la yeminleşir misin?

MUHTAR BEY

Allah'la yemnim olsun!

ZULFIKAR

Şu kâğıd, halkın kanları ile mühürlenmiş bir dilekçedir. Yanınıza alacaksınız, buradan Rumeli Vâlisi'ne gideceksiniz! Zâti, Sofya'da bu köpeğin âsiliğini bilirler. Öldürülmesi için bir fermân alacaksınız, geleceksiniz.

MUHTAR BEY

Ver! Gidiş-geliş, olsa olsa, on beş gün sürer.

ZULFIKAR

Bugün, ayın on altısı. Belki, bir-iki gün de orada bulunmanız lâzım gelir. İş, recebin¹⁴ dördüncü gecesi için tertiblendi. Hazır, mehtâb da bulunmaz. İkinci salı günü akşam üstü burada bulunacaksınız. Nereden gideceğiniz, ne yapacağınız, hep şu kâğıdtadır. Okuyun, sonra yakarsınız.

ONUNCU MECLİS

EVVELKİLER, İKİ ARNAVUD, sonra SELİM,
BAYRAM, CAFKO

ZULFIKAR

Gel! (Kapıdan giren Arnavudların birine) Şu odayı aç! Hapislerin içinde Râşid var, bir! Bayram var, iki!

¹⁴ Hicrî yılın yedinci ayı.

Cafko var, üç! Al da, buraya gel! (*Uçu de geldikten sonra, giren Arnavud'a*) Sen Bey ile Râşid'i al, götür! (*Ötekine*) Sen de bunları al, gönder!

ON BİRİNCİ MECLİS

ZÜLFİKAR

(*Pencereden bakarak*)

Selâmet... Tabakhâne Mahallesi'nden başka bir yerde kol yok! Bir kere bizim eve gittikten sonra, kim ne yapabilir?

Ben de, Bayram köpeğine kızıyorum! Leşi, mermer kabirde yatacak. Uyu zâlim, uyu! Sen uyumakla, yüreklerde bıraktığın kin de uyumuyor! Bilsen, verdiğin emirler ne türlü icrâ olunuyor... Bilsen, kendi adamların seni ne kadar muhâfaza ediyor, sen de hayrette kalırdın! Bayram gebe-riyor, Muhtar yaşıyor! İntikam Muhtar'a, muhabbet Zül-fikar'a geçti. Gülnihâl'in bir sözü beni insan etti, benim bir sözüm Muhtar'a arslan gazabı verdi. Ölülerimizin, yer altında: "İntikam!" diye kemikleri titriyor. Sağlarımızın, yeryüzünde: "Cezâ!" diye rûhları inliyor!

Sen, yine uyu! Sen, yine uyu! Yakında, gördüğün rû-yaların tâbîrini öğrenirsin!

(*Perde iner*)

DÖRDÜNCÜ PERDE

(Bir mezarlık)

BİRİNCİ MECLİS

GÜLNIHAL, İSMET

GÜLNIHAL

Kızım! Ezan oluyor. Daha ne vakite kadar, bu korkulu yerlerde, bu ölüler arasında gezeceksin?

İSMET

Burada gezmeyeyim de, nerelere gideyim? Bir kere bak, şu taşın altında kim yatıyor? Gideceğim evde kim bulunacak?

Ah, beni beyimden ayırdın! Şimdi, mutlaka, toprağından da ayıracaksın. Mutlaka, hasretle öldüreceksin, öyle mi?

Annemin ölüm döşeginde ettiğin yemin bu muydu? Zâlim! Cürümsüz, kabâhatsiz bir bıçâreyi bu kadar nazlarla, nimetlerle büyüttükten sonra ateşe atmakta ne lezzet buldun? Anlaşılan, beni, kuzu büyütür gibi besledin... Eğlenecek kadar eğlendin, sonra hiç acımadan canıma kıydın, öyle mi? Sana ne yapmıştım ki, saâdetimi ayağının altına aldın? Kendin zevkini o sâyede vücûda getirdin.

GÜLNIHAL

Kızım...

İSMET

On sekiz yıl, kendini nasıl tuttun? Nasıl, gönlündeki hiyâneti — bir kerecik olsun — duruşundan, bakışından, gülüşünden, hiçbir hâlinden göstermedin!

Bana: "Bey'i kurtarırım, Paşa'yı vururum, konağı yakarım!" diye bin yemin' ettin. Sonra, ölümünü bile haber vermedin. Gönlümü, günlerce, iki şâhin arasına düşmüş güvercin gibi, ümitsizlik ile ümit içinde çırpındırdın.

On sekiz yıl, nasıl dayandın? Zehirini, tâ yüreğimi ısıncaya kadar, içinde sakladın! Dünyâda ne deseler belki inanırdım, insanın bu kadar hâin olduğuna inanmazdım.

GÜLNIHAL

Ah, kızım! Kahrolayım, ne söyleyeceğimi bilemiyorum ki...

İSMET

Ne söyleyeceksin? Daha murâdına ermedin mi? İşte, Paşan, her ne emredersen yapıyor? İşte Zülfikar Ağa, — şu Tüfekçibaşı — yolunuza can veriyor!

GÜLNIHAL

Ah, çocuk! Çocuk! Sen, öyle şeyler de mi düşünmeğe başladın Ben... Ben... Ben seni Zülfikar için fedâ ettim, öyle mi? Yarın... yarın... inşallâh, bu lâkırdının ne kadar merhametsizce bir söz olduğunu anlarsın. O vakit, bilmem, yüreğime açtığın yaraların kanını silecek kadar gözlerinde yaş bulabilir misin?

İSMET

Yine mi yalan? Yine mi hîle? Hâlâ beni aldatırım, kullanırım sanıyorsun! Hâlâ, utanmadan, yüzüme bakıyorsun.

Çekil, yanımdan! İstemem, bırak, arkamdan gelme! Ağırılık gibi üzerime düşüp de beni kendi kanımla mı boğacaksın?

İKİNCİ MECLİS

GÜLNEHAL, sonra ZÜLFİKAR

GÜLNEHAL

Zavallı çocuk! Ah, neden yemin ettim? Etmesemdi, iş görülmezdi... Beni hâin zannediyor. Muhtar'ı kaybettiği kadar da, ona yarıyor. Ecel, yakasına sarılmış, kabristan içlerinde sürükleyip duruyor... Bir sözle kurtaracağım, kurtaramıyorum! Hasret, alev gibi, vücûdunu sarmış, yaka yaka mahvediyor! Bir lâkırdı ile söndüreceğim de, söndüremiyorum! *(Bir köşeden çıkarak yanına yaklaşan Zülfikar'a)* Kim o? Gel! Beni gerçekten seviyor musun? Benim için, bir fedakârlık daha edebilir misin?

ZÜLFİKAR

Emredin!

GÜLNEHAL

İsmet ölecek! İsmet çıldıracak! Hem o, hem ben, hem Bey elden gidiyoruz, anladın mı? Allah aşkına, bana izin ver, kıza söyleyeyim. Ayaklarını öpeyim, izin ver! Eğer izin verirsen, gönlüm de serindir. Sen beni ne kadar seviyorsan, ben de seni o kadar severim. Vallâhi, o kadar sevmeğe çalışırım.

ZÜLFİKAR

Müşkül bir şey mi emrediniz? O ne kadar telâş! İş, bu gece bitiyor. İsmet Hanım'dan saklanacak neresi kaldı?

GÜLNIHAL

Ah,... Allah, seni çâresizler çâresi olmak için yaratmış! İsmet'im! İsmet'im! Bilmem, nasıl söyleyeyim? Korkarım, çocuk sevincinden hastalanır... Söyle bakayım, gittiğin yerlerde ne yaptın?

ZULFİKAR

Beylerin cümlesi bizim. Hayri Bey hayli sıkıntı verdi. Nihâyet, Hâkim Efendi'nin ısrârına dayanamadı, o da kabûl etti. Allah, Hâkim Efendi ile Zeynel Bey'den râzı olsun! Bizden ziyâde gayret ettiler. Her hâkim bunun gayretinde, her bey Zeynel'in huyunda olsa, dünyânın hiçbir yerinde zâlim kalmazdı.

Akşamdan sonra, hepsi buraya toplanacaklar. Bey de burada bulunacak. Şimdi, neredede ise, gelir. Güneş batıyor. İşte, onun da karaltısı göründü. Aman, sizi görmesin, kıyâmeti koparır! Yaklaşıyor, çabuk olun!

ÜÇÜNCÜ MECLİS

ZULFİKAR

(Yalnız)

Nihâyet, tâlih kendini göstermeğe başladı. Allah fırsat verirse, bu gece kanlar içinde batan güneş yarın nûrlar içinde doğacak! Bu gece mezarda zannolunan yarın konakta, bu gece konakta oturan yarın mezarda bulunacak! Zavallı memleketçiğim, zulmün elinden kurtulacağını düşünüyorum da nasıl şükredeceğimi bilemiyorum! Acabâ, şu meluna istemeyerek ettiğim hizmetlerin günâ-

hını Rabbim gönlümdeki doğruluğa bağışlar mı? Üç yüz bin kişinin hayâtı, hakkı kurtuluyor, Zülfikar da ona hizmet ediyor. Meğer, ben de insanmışım! Meğer, herkese, canını göze alınca insanlara yardım etmek mümkün olarmuş! Ah, eğer insan olmakta, insâniyete hizmet etmekte ne kadar lezzet olduğunu bilseydi, dünyâda hiç kimse başka arzûya düşmezdi!

İnsan, zengin olursa ne olur? Pek çok işte sıkıntı çekmez değil mi? İnsanlığa hizmet ederse, her işte, cennetin en yüksek katına yaklaşıp kadar sefâ bulur! İnsan, mevkice yükselirse ne olur? Birtakım insanlar, kendilerini büyük zannederler değil mi? İnsanlığa hizmet ederse, pek çok adamdan büyük olduğunu kendi bilir, vicdânı anlar.

Kardeşim! Kardeşim! Ne mübârek kanın varmış! Gençliğinde canına kıydılar. Lâkin, sen yine yattığın yerde rahat ol! İntikamın bir memleketin bahtına, saâdetine sebep oluyor!

DÖRDÜNCÜ MECLİS

ZULFIKAR, MUHTAR BEY

ZULFIKAR

Buyurun, beyim! Güneş batar batmaz, lâzım olanların hepsi buraya geleceklerdir, Koca memlekette, mezarlıktan başka, toplanacak yer bulamadık. Hinzır, bütün dünyâyı câsus etmiş! Ölülerden başka, kimseye emniyet yok. Bereket versin ki, onlar da söz söyleyemez.

MUHTAR BEY

Hâkim Efendi içlerindedir, değil mi?

ZULFIKAR

Şüphe mi var? Görürsünüz, o herkesten evvel gelir. O bir mübârek, bir doğru adam. İşlerin yarısı onun sâyesinde gidiyor.

Tesrifinizden beri, görüp de iki lâkırdı edemedim. Yalnız ne kadar adam kazandığımıza bilirsiniz, zâlimin ne kadar yardımcı kaybettiğinden haberiniz yok. Paşa Hanım, geçen perşembe günü cehenneme gitti.

MUHTAR BEY

Öldü mü?

ZULFIKAR

Hayır, oğlu gebertti.

MUHTAR BEY

Köpek, kendi anasını da mı yedi?

ZULFIKAR

Sebebini sormuyorsunuz. Hani bizim Râşid vardı ya, zindandan sizinle berâber çıkmıştı. Bir inatçı delikanlı imiş. Birkaç damla zehirle Kara Velî'yi dünyâdan gönderdi, karısının intikamını aldı. Paşa, öbür köpeğin zehirlenmesini anasından bildi. Anası ile kendisinden başka kimsede zehir yok, ama çaldırmak mümkünmüş, nereden düşünecek?

Herif, çıldırdıkça çıldırdı. Nihâyet, cadıyı Tayyar'a boğdurdu. Kaplan Paşa'ya göre, kendini dünyâya getiren ana, istediği adamı âhirete gönderen vâsıttan daha değerli olacak değil ya! Beyim, meydan bize kalıyor... Nöbet, intikama düşüyor! Köpekler kudurdu, birbirini yemeğe başladı. Bu

geceden tezi yok. İnşallah bu gece devletimize, memleketimize istediğimiz gibi hizmet ederiz. Siz, buradan ayrılmayın. Bendeniz, biraz gideceğim, Tabakhâne halkına sözlerim var. Çok sürmez; yetişir gelirim. Allah'ın birliğine emânet olun!

MUHTAR BEY

Selâmetle... Allah, yardımcınız olsun!

BEŞİNCİ MECLİS

MUHTAR BEY, sonra MEZARCI

MUHTAR BEY

İntikam... Ne sevilmez söz, ne iğrenç lâkırdı! İntikam alınacak da ne olacak? Kaybolan saâdet geri mi gelecek? Kaplan geberecek de ne çıkacak? Yerine İsmet gibi — ortalıktaki İsmet gibi değil, on beş gün evvel benim hayâlimde olan İsmet gibi — bir melek mi doğacak? Ah, ben bu dünyâ için yaratılmamışım. Kimseyi de sevmiyorum, kimsenin canını yakmayı da sevmiyorum!

MEZARCI

Sen ölürsen anan ağlar
İmam iskatını¹⁵ sağlar.
Kurdlar, kuşlar, kırlar, dağlar
Etini yer, ölmeye gör!

¹⁵ *Iskat: İslâm dininde, ölen bir kimsenin günâhlarının affı için fakirlere dağıtılan paraya yâhut mala denir. Ölen kimse zengin ise ve vasiyet etmişse, iskat miktârı malının üçte biri kadardır. Bu iş, umûmiyetle, imamlar tarafından idâre edilir.*

MUHTAR BEY

Bir sersemin ağzında ne değerli söz!

MEZARCI

Kazmayı vurdum mezâre
Kemik çıktı pâre pâre
Can verip aldanma yâre
Senden geçer, ölmeye gör!

MUHTAR BEY

(Hiddetle)

Tâlihîm mezarıcı kıyâfetine girmiş, aklımı bütün bütün almak istiyor! Mezar iniltisi gibi sesler çıkarıyor...

MEZARCI

(Muhtar Bey'in sesinden korkarak)

Ah, cadı mısın? Hâlîme acı! Seni ben gömmedim. Gömdümse, elbette incitmemişimdir. Çoluk çocuğum var. Kârımız da kesad.

MUHTAR BEY

Kârınız mı kesad? Kefen soyucu herif, her gün cellât elinden çıkan adamlar yetişmiyor mu?

MEZARCI

Cellât elinden çıkanları kimin gördüğü var? Sekiz gündür, ölü yüzüne hasretim. Paşa, mezara bir tek adam göndermiyor. Bilmem, mutfağında harca mı sürer, ne yapar?

MUHTAR BEY

Niçin?

MEZARCI

Hanî, amcasının oğlunu öldürtmüştü ya! İşte, mezarı da şurada. O mübârek, galibâ, dünyâsına doyamamış. Gece mezardan çıkarmış, Paşa'nın rûyâsına girermiş. Sanki, öyle adamın rûyâsı mezardan daha rahat mı olacak? Bey bu ya... O da o kadar bilir.

MUHTAR BEY

O beyin mezarı şu mu oluyor?

MEZARCI

O!

MUHTAR BEY

Onun yanında bir mezar daha kazmak ister misin?

MEZARCI

Sizin için mi? Bir mezar kazayım ki, kenarından cennetin bahçeleri görünsün!

MUHTAR BEY

Kendin için!

MEZARCI

Bana bizim evden iyi mezar mı olur?

MUHTAR BEY

Öyle ise, var kuvvetini ayaklarına verir de evine kadar gidersin! (Tabancasını çekerek) Bir adımın evvelkinden

sıkça düşerse ne âlâ! Yoksa, tâ iki kulağının arasına bir telli kurşun hakkın olur!

MEZARCI

Gidiyorum ağa! Azrâil midir, nedir? Mezarcıyı da öldürecek!

ALTINCI MECLİS

MUHTAR BEY

(Yalnız)

Şurası bizim mezar oluyor! Sözde, içinde biz yatıyormuşuz: "Haydar Paşa Zâde Muhtar Bey'in rûhu için fâtiha!" Amin!

Eğer dışına bakıp da hükmettiğimiz her hakikat böyle ise, bilgimize ne diyecek kalır? Böyle olmayıp da nasıl olacak?

Şu öteki mezara da "Ahmed Bey'in mezarı" demiyorlar mı? Ahmed Bey, ben doğduğum sene ölmüş. Tam yirmi beş yıldır. Acabâ, o vakitten beri, bir tek kemiği sağlam kalmış mıdır? Kalmışsa, bir tek sağlam kemik Ahmed Bey midir? Burada yatanlar, ölmüş... Dünyâda kim ölmeyecek? Buraları kabristan. Dünyânın, mezar olmadık neresi vardır? *(Kendi mezarının üstüne yatarak)* Tamam da benim boyum kadar! Şimdi üstünde yatıyorum, iki saat sonra altında yatmayacağımı kim bilir? Hayır, benden vasiyet olsun, öldüğüm vakit buraya gömmesinler. İki kere yaşadım, iki mezar isterim. Rahat yer. Elbette, altı bundan daha rahattır. Oraya girenler, hiç olmazsa, insan ağzından geçmiş, insan yüreğindeki pislöklere sürünmüş hava ile yaşamaktan kurtuluyor!

İnsan, ne idrâksiz mahlûktur! Herkes kimsenin sağ kalmadığını bilir de, kendinin öleceğine inanmak istemez. Bâri, yaşamakta ölümden korkmağa değer bir şey olsa... Her lezzeti bir ihtiyâcın giderilmesinden ibâret olan hayâtın, herkes nesine tutkundur? Bu kadar adam gördüm, içlerinden hiçbirisi dünyâdan hoşnut değil, hiçbirisi de dünyâdan gitmek istemez... Ne delilik! Sanki bir avuç toprağa can vermekle her gördüğünü, her işittiğini, her düşündüğünü ister. İstedliğini elde edemezse, bin sıkıntı çeker. Elde ederse, edinceye kadar, yine bir sıkıntı çeker. Bir kuvvete kendini esir etmekte hiç lezzet mi olur? Hiç, vücûdun aslı toprak olduğu meydanda iken, toprağa girmesinden mi korkulur? İnsanın âhirete ağlaya ağlaya gittiğine niçin şaşıyoruz? Dünyâyâ da ağlaya ağlaya gelmedik mi? Kim bilir, dünyâ dediğimiz şu mezarlık niçin yaratılmış? Kim bilir, o mezarlığın dâimâ biribirinin ölüsünden geçinir nice yüz binlerce yüz bin türlü mahlûklarla dolmasındaki hikmet nedir? Ezelden insanın doğduğu güne kadar, bir tükenmez karanlık var! Arada, bir hayat zamanı var. Öldüğü günden ebediyete kadar, yine bir tükenmez karanlık... Öyle bir hayat ki hem nefes almakla devâm ediyor, hem nefes aldıkça azalıyor! O türlü yaşayışta ne ferahlık bulunur? Acaip değil midir? Herkes ölümden korkar, fakat kimse sonu ölüm olan yaşamaktan korkmaz. Herkes ölümden kaçır, fakat kimse her adım attıkça mezara bir adım daha yaklaştığını düşünmez. Doğrusu, güzel dünyâ! Bir insan ne vakit son durağına varırsa, o vakit rahatça yatabilir.

Acabâ, şu dünyâ şu toprağın altından bakanlara nasıl görünüyor? Elbette, benim görüşümden daha elverişli değildir! Ah, İsmet! İsmet! Ne yaptığını sen de bilmezsin! Bana vaktiyle dünyâyı bir rûh âlemi, bir sevinç bahârı

gibi gösterdin! Sonra bir belâ kabristanı, bir felâket zindanı ettin. Buna nasıl muktedir oldun? Şeytan bile, insanı, cennetten cehenneme kovamaz! Of! Of! Hayâlin nisanı kin gibi, intikam gibi mezarında bile gelip buluyor! Korkarım, beni âhirette de rahat bırakmayacaksın.

YEDİNCİ MECLİS

MUHTAR BEY, İSMET HANIM

İSMET

Güneş batıyor... Yarın, yine doğar. Ben, şu topraklarda yatan güneşin — bir gün olsun — doğduğunu göremeyecek miyim? *(Muhtar Bey, İsmet'in sesini işittiği gibi, yerinden fırlar. İsmet, korku ile bağırarak)* Âh, kıyâmet mi koptu? Yerler açılıyor, içindeki ölüleri dışarı atıyor! Yok... bir... yalnız bir tâne! Beyim... beyim kalkmış... O! O ya... Biraz benzi solmuş... biraz zayıflamış. Beyim, beyim! Beni mi istiyorsun? Beni götürmeğe mi geldin? İşte, geliyorum! Hazırım Tek seninle olayım da, mezarda olayım!

MUHTAR BEY

İşine git! Hak tarafından ölüleri, dirileri rahatsız etmeğe ni memur oldun?

İSMET

Kovma! Öyle, hışımlı bakma! Bırak da, biraz yanına sokulayım... Bırak da, biraz önünde yüzümü, gözümü topraklara süreyim, Allahıma hamd edeyim! Allahım, seni bana bir kere daha gösterdi. Bırak da, ayağını ucuna sı-

ğınayım. Mezarda, yalnız başına, üşümüyor musun? Ah... Sen dünyâdan gideli, her gece, hayâlin gibi, bu mezarın etrâfında dolaşıyorum. Ben de, dünyâda, ölü yaşıyorum. İsmet'e merhamet etmez misin? Kara topraklar bile hâlîme acıyıp da seni karşıma çıkardı. Senin mezar kadar da mı insâfın yok? Yüzüme, bir kerecik olsun, şefkatle bakmaz mısın? *(Muhtar Bey, bir söz söylemeksizin, kalbinin heyecânına mağlûb olmuş bir hâlde, yığılır.)* Ah, benden kaçıyor! Beni yalnız bırakıyor da, topraklara saklanmak istiyor! Bir, ölüsünü gözümle görmediğim kalmıştı! Zâlim, tâ âhireten geri geldi, bana onu da gösterdi.

(Muhtar Bey'e doğru koşar. Zülfikar, beri taraftan görünür. Yetişmek ister, yetişemez. İsmet, Muhtar Bey'in yanına yığılır.)

ZÜLFİKAR

(Yanına gelerek)

Zavallı çocuk, çeneleri mi kilitlenmiş? Onun da bu vakit mezarlığa gelmesi ne acayip tesadüf! Allah vere de, işe dokunmayaydı! *(Arkasından gelenlerin birkaçına)* Aman, Allah aşkına, şu kızı kaldırın! Demin, hani, yolda bir araba geçiyordu, ona bindirin! Her tarafını iyice örtün, konağına götürün. İsmet Hanım'ın konağını bilirsiniz ya... Aman, çabuk olun! Yolda dikkat edin, biri görürse, bittiğimiz gündür! *(Muhtar Bey'e)* Beyefendi! Bey! Bey! Vücûdu mermer kesilmiş... Kalksanız a! Ne oldunuz? Bir şeyi yok... Arkadaşlar geliyor. Vakit kaybetmeyelim. İntikam bizi bekliyor.

MUHTAR BEY

Ha... o kim?

ZÜLFİKAR

Hele, gönlü olsun, intikam lâkırdısını işitti! Kalkınızdı! Şimdi, uykunun sırası mı?

MUHTAR BEY

(Şaşkın şaşkın kalkarak ve kendini toplamağa çalışarak)

Ha... Sen misin? Pek âlâ! İntikam mı diyorsun? İntikam! İntikam! Ben, uyumuşum zâhir... Bu yorgunluk ne olacak? *(Kendini toplayarak)* Siz buraya geldiğiniz vakit, kimse var mıydı?

ZÜLFİKAR

Hayır.

(Bu konuşma sırasında, müttefikler birer, ikişer gelmeğe başlar.)

MUHTAR BEY

(Kendi kendine)

Kimse yoktu, değil mi? Bir kere daha vücûdumun her parçasına hançer sapladı! Murâdına erdikten sonra, neye beklesin?

SEKİZİNCİ MECLİS

EVVELKİLER, HAKİM EFENDİ. ZEYNEL BEY, ŞEMSEDDİN BEY, BEHRAM BEY, SİNAN BEY, HAYRİ BEY, RAŞİD, Bâzı Başka Şahıslar

ZÜLFİKAR

Efendim, buyurun! Hepimiz, hizmetinize toplandık. Pâdişâhın fermânı, Vâli Paşa'nın emri, sizin emriniz ne ise yapmağa hazırız!

ZEYNEL BEY*(Muhtar Bey'e)*

Kardeşim, seni Allah bize bağışladı!

MUHTAR BEY

Nasıl kurtulduğumu, elbette, bilirsiniz. Uzun uzadıya anlatmayalım. Vâli Paşa'yı gördüm. Bir merhametli vezir. Dilekçeyi okurken, çektiğimiz belâlar evlâdının başına gelmiş kadar, üzüldü, ağladı. Bu köpeğin âsîliğini biliyor. Devlet kapısına arz etmiş. Ben orada iken, ferman geldi. Hâkim Efendi'ye yazılan emir, mektubunun içindedir. *(Hâkim Efendi'ye bir mektup verir.)*

ŞEMSEDDİN BEY

Beyim, hem sizi, hem memleketi tebrik ederiz! Devlet bir hayduttan, memleket bir cellattan kurtuluyor. Halk, atalarınızdan büyük yardımlar görmüştür. Hatâsız varlık olmaz. İçinizde, bununla babası kanlı çıktılar. İnşallah, açtıkları yaraları siz iyileştirirsiniz. İnşallah, adâletiniz...

MUHTAR BEY

Bakın, beyler, ben size bir şey söyleyeyim: Allah'ınüz yüz bin kulu zincirler içinde, kılıçlar altında yatıyor, boğuluyor. Pâdişâhın bir koca memleketi ateşler içinde yanıyor. Sebebi de, akrabâmdan bir zâlim. Uzaklaştırılmasını halk benden istedi, seve seve kabûl ettim. İş bitinceye kadar, her hizmetinize hazırım. Canım da, vücûdum da memleketindir. Sözüünüzden, Sancak Beyliği benim olacak sanıyorsunuz, gibi anladım. Onu hatırdan çıkarın.

ZEYNEL BEY

Ne demek? Burayı bir kere senin ecdâdın feth etmiş, şimdi de sen feth edeceksin? Senden başka, kim Sancak Beyi olacak? Senden adâletli biri mi peydâ edilecek?

MUHTAR BEY

Ben devlete ne hizmet ettim, halka ne gösterdim ki, doğruluğuma, adâletime hükm ediyorsunuz? Burayı pâdişâh emretmiş, halk feth etmiş. Ecdâdım içinde birisi zâbit olmuş. Şimdi yine pâdişâh emrediyor, siz kurtarıyorsunuz. Ben de, sizinle berâber, hizmet edeceğim. Turalım ki, gerçekten, ecdâdım fethetmiş olsun... Babasının hizmeti için mükâfat istemeğe evlâdın ne hakkı olur? Turalım ki, şimdi ben kurtaracak mıyım... Bir memleketi kurtarmanın vicdânıma vereceği rahatı, bir Sancak Beyliği'ne kim değişir?

ŞEMSEDDİN BEY

Beyim, biz sizden emniz. Halk, sizi seviyor. Yerinize kim gelecek de herkesi birden memnun edecek?

MUHTAR BEY

Hâkim Efendi burada, değil mi? Pâdişâh, kendilerini adâlete memur etmiş. Memleketin dirliği düzenliği için, Tüfekçi-başı yetişmiyor mu? Sancak Beyi lâzımsa, pâdişâhın denenmiş bir kölesi yok mu? Bu memleket çiftlik midir ki babadan oğula, kardeşten kardeşe, yeğenden yeğene kalıp duracak? Bizim, memlekette, hizmetten büyük vazîfemiz mi var ki gördüğümüz işlere mükâfat verilecek?

HAKİM EFENDİ

Beyefendi, hakkınız var. Burası, ecdâdınızdan size kalamaz. Fakat, ecdâdınızın bıraktığı ünvanlardan ziyâde kendi haklarınıza dayandığınız için, devlet sancağı size teslim etmek istiyor. Halk, sizin, hiçbir hizmetinize mükâfat istemeyecek kadar, yüksek şahsiyetli olduğunuzu biliyor da: "Başımıza gel, hem devlete, hem bize hizmet et!" diyor. Vâli Paşa, fermânı adınıza göndermiş, bu sancağı size vermiş. Şeriate saygı göstereceğinize, devlete doğrulukla hizmet edeceğinize, halkı sevdiğinize yemin ederim. Makamınıza gelin, şu inleyen gönülleri durdurun, şu ağlayan gözleri dindiriniz!

MUHTAR BEY

İki yıldır, halkın bu kadar feryâdını işitemedim. Kendi başıma bir belâ gelmeyince, memlekette zulmün varlığını bile hissedemedim. Beni reisliğe nasıl lâayık görüyorsunuz?

HAKİM

Hâldeki gayret, dâimâ, geçmişin kusûrunu örter, Haydi, beyim, herkesin ümidi sizde kaldı... Pâdişâha bağlılığınızdan, onun hizmetinden ayrılmayacağınıza bir yemin edin!

MUHTAR BEY

Vallâhi, sağ oldukça, ayrılmam! (Kendi kendine) Ah, yarına kadar... yarından sonra kim yaşayacak?

HAKİM

Bey devletin, milletin hizmetinden geri durmaz. Biz, buraya neden geldiğinizi, maksadımızı düşünelim. Beyler, ne hâldeyiz, hazır mıyız?

ŞEMSEDDİN BEY

Cenâb-ı Hak yardımcımız olsun! Elden gelen yapıldı. Bendeniz, Behram Bey ile berâber, beş yüz kişi tedârik ettik. Hepsini birer, ikişer Büyük Han'ın etrâfındaki avlulara, dükkânlara yerleştirdik.

MUHTAR BEY

Orada adamın ne lüzumu var?

ŞEMSEDDİN BEY

Nasıl, ne lüzûmu var? Handaki muhâfızları kim tutacak?

HAKİM

Muhâfızlar Zülfikar Ağa'nın maiyetinde değil mi?

ZULFİKAR

Onlar, Kara Veli'nin takımıdır. Kendi geberdi, hâlâ, bıraktığı usûl yaşıyor. Köpeklere, hiçbir şekilde, emniyet edilemez!

HAKİM

Hayri Bey, siz ne yaptınız oğlum?

HAYRİ BEY

Ben, kurşun yaradılışlı bir adamım. Yerimden zorla çıkarım. Fakat, bir kere çıktıktan sonra, gideceğim yere çabuk varırım. Üç günde, bin kadar adam topladım. İki yüz kişi de Sinan Bey'in var. Konağı, zindanı, çarşayı, pazarı bizden isteyiniz. Bir fakirin kılına dokunulursa, karşılığı olarak kellem duruyor!

ZEYNEL BEY

Beyim, bende ve Zülfikar Ağa'da üç bin silâh var. Önümüze düş! Hâkim Efendi'yi de berâber al, canavarı berâber basalım!

ZULFIKAR

Zâten, konakta ne kadar adam varsa, işi biliyor. Hepsi hazırdır. Güvendiğimiz birkaç yiğitle gider, saklanırsınız. Melunu, elimizden kimse kurtaramaz! Bey, aslında, konağın her bucağını bilir.

MUHTAR BEY

Hangi konağın?

ZULFIKAR

Şu, tutulduğunuz konağın...

MUHTAR BEY

Nasıl, tutulduğum konağın?

ZEYNEL BEY

Beyim! Her gece, saat altı-yedi sularında, herif İsmet Hanım'ın yanına gidiyor. Orada tutacağız!

MUHTAR BEY

(Şaşkın şaşkın)

Yâ... Her gece, oraya gidiyor! Her gece, öyle mi? Orada mı basacağız? O... orada mı tutacağız? Orada tutacağız, öyle mi? Ben... giremeyeceğim! Ben oraya giremem, ben oraya gitmem!

HAKİM

Bey, o nasıl lâkırdı? Devletinize, memleketinize doğrulukla hizmet için ettiğiniz yemini ne vakit unuttunuz?

ZULFİKAR

Beyefendi öyle bir yemîn de canını hapisten kurtardığı zaman etmişti.

MUHTAR BEY

Sen sus cellat! Kaplan Paşa ile, işkence yarışına mı çıktın? Ben oraya gidersem neler görürüm, ne belâlara uğrarım, bilmiyor musun? Yaşayamam, çıldırırım! Önüme kim rast gelirse paralamaya kalkışırım. Maksadı da, sizi de berbat ederim, düşünmüyor musun?

ZULFİKAR

(Yanına yaklaşıarak, gizlice)

Siz, her hâlde, orada göreceğiniz şeyleri buradan düşünemezsiniz! O, her gece gidiyor, ismet'in saçlarına burunuyor; siz, burada, topraklarda yuvarlanıyorsunuz! İsmet, her gece, kollarını onun boynuna atıyor; bin türlü nazla ve yalvartma ile, eğlendiriyor... Siz, hayâta lânet ederek, kendi elinizle kendinizi boğmaya çalışıyorsunuz! Siz, intikamı böyle mi anlıyorsunuz?

MUHTAR BEY

(Büyük bir kızgınlıkla)

İntikam istemem! Ben, intikam alacağım diye, İsmet'in yüzünü göremem! Ben, intikam alacağım, diye o yılanın

yuvasına giremem! Ben, intikam alacağım diye, böyle bir canlı felâketin yüzüne bakamam! Anladın mı?

ZEYNEL BEY

Beyim, İsmet'ten ne istiyorsun?

MUHTAR BEY

Sen divâne misin, yoksa dünyâda ne oluyor, ne geçiyor hiçbirinden haberin mi yok?

ZEYNEL BEY

Kız, vefâtınızı işitti, iki gün kendini öldürmeğe çalıştı. Gülnihâl, bütün dâiresindeki câriyeler, bin dertle, bin belâ ile önünü alabildiler. Biçâre, akşamları, baykuş gibi, ömrünü bu mezarlıkta geçiriyor. Gözünün yaşından, yüzündeki renkler silindi. Çehresi, yağmur altında çürümüş zambak yaprağına benziyor. Bizden mert oldu : Geceleri Kaplan'ın karşısında duruyor, ciğerini eziyor, herkese ettiği eziyetlerin birer birer acısını çıkarıyor... Yaşıyorsa, yalnız sizin intikamınızı almak için yaşıyor! Olan, geçen şeyler bunlar değil mi? Zavallıdan, bu kabâhatleri için mi, o kadar şikâyet ediyorsunuz?

MUHTAR BEY

Ah, seni de mi aldattı? Öyle nûr gibi bir ağızdan çıkan sözleri kim yalan zanneder?

ŞEMSEDDİN BEY

Bey, İsmet'in süt-kardeşim olduğunu unuttunuz mu? Anneme inanmaz mısınız? Hâlini o söylüyor. Zeynel Bey,

söylediği lâkırdıları benden işitti. Ben de, annemden işittim. On altı yaşında bir kız — süt-annesini aldatmak için — fırsat buldukça kendini pencereden atmağa çalışır, eli değdikçe saçlarını yolar, yüzünü tirmalar, günde yirmi iki saat ağlar, iki saat uyumaz, bayılır, çıldırır, titrer, dövünür, yemek yemez, kimseye bir lâkırdı söylemez, Kaplan Paşa'nın her kahrına. her eziyetine katlanır, yanına her geldikçe ölümünü arar, öyle bir canavarı uyuz köpekten daha çok tahkîr eder, öyle mi?

MUHTAR BEY

Kardeşim, gönlüme acayip birtakım heyecânlar geliyor! Dünyâ, gözümün önünde oynuyor... Sanki, vücûdumun her parçası ayrı ayrı değişiyor! Çıldırırsam, mutlaka, sevincimdendir. Söylediğin sözlerin mutlaka doğru olduğuna emîn misin?

HAKİM

(Muhtar Bey'e yaklaşıarak, kendi kendine)

Bîçâre, kızı seviyor!

ZULFİKAR

Şimdi, Hâkim Efendi bir tenbîhât daha verecek de, işin bütün bütün altı üstüne gelecek!

HAKİM

Beylerin söylediği doğrudur. Emin olun, Paşa beş defadır, beni nikâh için çağırıyor. Hanım kıyâmetleri koparıyor, bir türlü râzı olmuyor?

MUHTAR BEY

Ah, ben ne divane imişim ki, İsmet gibi bir vefalıda hiyânet düşündüm! Ben ne zâlim imişim ki, İsmet ayaklarımın altına kapandı da, yerin dibine geçmedim! Bîçâreye akla, fikre gelmeyecek hakaretlere kalkıştım! Buraya geldi, benimle berâber mezara girmek istedi. Yanımdan kovacak kadar edepsizlik, katı yüreklilik gösterdim!

Ah, kan istemiyor musunuz? Zâlim öldürmeyecek misiniz? İşte, ben! Benim damarlarımda da kan var. Bu hayâller, gönlümden, gözyaşı ile silinmez! Vurun, göğsüme vurun! Kan ister, kan! Kendi kanımdan, kendi kanımdan! (Ağlayarak yığılır.)

ZULFIKAR

Hoppala! Biz, memleketi kurtaracak erkek arıyoruz, bey anasından yeni ayrılmış gelin gibi ağlıyor!

MUHTAR BEY

(Kendini toplayarak)

Durun! Halime gülmeyin! Yüreğimdaki dertler kuvvetime üstün geliyor. Ben, şimdi kendimi toplarım. Ah, on beş gündür, neler çektiğimi bilmezsiniz? Hiç, en sevdiğiniz insandan hiyânet gördüğünüz var mı?

Ah, İsmet hâlâ benimmiş? Hâlâ, beni seviyormuş! O benim için yaşıyormuş da, ben yine ölmeğe çalışıyorum.

Ne istiyorsunuz? Memleketi kurtarmak, değil mi? Zulmün pençesi bütün dünyâyı sarsa, çekip koparmak için kendimde güç görüyorum! Bu yolda can mı gidecek? Varsın, ömrüm ebediyyen fedâ olsun! Ne vakit gideceğiz? Ne vakit dünyâyı öyle bir belâdan, felâketlerle yaratılmış bir canavardan kurtaracağız?

ZULFİKAR
(*Kendi kendine*)

O ne? İsmet'i kaybetti, hayâtından ümidini kesti, "intikam!" demeyince yerinden oynamadı. Şimdi İsmet kendinin olduğunu biliyor, ne kadar saâdetler içinde yaşayacağını biliyor da ölümü gözüne alıyor... Anlayacağım yarıdılışlardan değil!

ZEYNEL BEY

Karârımız saat sekizde idi.

HAKİM

Fakat, yine emrinize bakar. Hepimiz de, size itâate mecburuz. Şayet, o vakte kadar rahatsızlığınız geçmezse...

MUHTAR BEY

Rahatsızlık mı? Deminki güçsüzlüğüme bakıyorsunuz da, bana mı güvenmiyorsunuz? İçimde birkaç damla zehir vardı, ağladım, o da gözlerimden döküldü. Gönlümün her köşesinde bir arslan gayreti yatıyor! Saat sekize kadar ne bekleyeceksiniz? Yeryüzü, daha sekiz saat, öyle bir melunun ağırlığını mı çeksin?

HAKİM

Biz düşündük, taşındık, üzerine varmak için oradan münâsib bir yer bulamadık. Konakta bassak silâh çekilecek, bu kadar mübârek bir maksada kan lekesi bulaşacak. O pis de, saat sekizden evvel öteye gitmiyor.

MUHTAR BEY

O zaman olsun. Haydi, birkaç saat daha bekleyelim. Gelin, etrâfıma gelin ki size gönlümü açayım, fikrimi göstereyim! Bu melunun zulmünü ben, bir acı tecrübe ile anladım. Elimden sevdiğimi almak istedi. Hanginize sorulsa, kiminiz kardeşinizin kanını, kiminiz kız kardeşinizin ırzını, kiminiz babanızın malını dâvâ edersiniz. Bu köpek nasıl benim sevdiğim kadına, senin kardeşine, ötekinin kız kardeşine, berikinin mîrâsına el atabilmiş! Hepimiz, kendimize dokununca zulmün tesirini, bulaşmasını hatıra getirdiğimiz için değil mi? Biraz da gönlümüzdeki kırgınlıkları bir tarafa bırakalım, biraz da nefsimizi ortadan çıkaralım! Zulüm ateşi memleketler yakmış, dumanı fukarânın âhından dağılıyor... Günâhsızların kanından seller peydâ olmuş, sürerek getirdiği taşlar şu mezarlıkları süslüyor. Etrâfımızda bin dul, bin yetim ağlıyor. Bin anne, bin baba evlâdının; bin evlâd annesinin, babasını mâtemini tutuyor. Bin biçârenin ırzı yok olmuş, biri başını kaldırıp da kimse senin yüzüne bakamıyor. Bin çalışkan çiftçi, açlıktan ölüyor. Bin gayretli, âciz çocuk soğuktan donuyor. Şehirler, yanlarındaki kabristana göre, bekçi kulübesi kadar kalmış. Zindanlar, içinde bulundukları şehirlere göre, aydaki karaltı kadar duruyor. Herkes şaşırmış, herkes âciz, kimse ne yapacağını bilemiyor. Kimse, üzerine gelen kazâ kurşununun ne taraftan atıldığını göremiyor. Kimi en haklı bir iş için idâm olunuyor, kimi en zâlim bir hiyânet için mükâfât görüyor. Bir adam, bir memlekette Allah'ın adâletini kaldırmak istiyor. Bir adam, bir halkın üzerinden Allah'ın merhametini, hayâtın saâdetini kaldırımağa çalışıyor!

Bunları hayâlimize alalım. Bu felâketleri uzaklaştırmaya çalışalım. Allah için, pâdişâh için, devlet için, mem-

leket için uğraşalım! O zaman görürüz ki burada ağlayan, inleyen yalnız o zâlim kalır! Zâlimin vücûdunu kaldırmağa, padişâh tarafından memursunuz. Sizde, padişâhın fermanı gibi, zalimin kanını helal sayacak senet, pisin zararlarını ortadan kaldırmak için kuvvet var. Siz de, şeriatın kılıcı gibi, onun üzerine düşün! Melunun elinden kurtulmak için, insan, halk feryâd ediyor. Siz de, halkın gazabı gibi, vücûdunu yerin dibine geçirin! Korkmayın, bir zalim, ejder olsa, bir memlekete galip gelemes! Üstüne yürüyün ki, dâimâ, Allah'ın yardımını, devletin gayretini ardınızda, padişâhın bugünkü memurunu önünüzde bulursunuz!

ZULFİKAR

İşte, mert olanın ağzına böyle sözler yakışır!

ZEYNEL BEY

İşte, biz böyle Sancak Beyi'ne itâat etmek isteriz!

HAKİM

İşte, Allah'ın adâleti adına, bugün sizden bu hizmeti, bu doğruluğu, bu cesâreti bekliyoruz! Beyler! Ağalar! Bundan sonra beyimizin bir emrine, bir sözüne kim itâat etmezse Allah'a, pâdişâha isyân etmiş olur! İtâat için yemin eder misiniz?

HERKES

Hepimiz, hepimiz yemin ederiz!

HAKİM

Pâdişâhımız tarafından Kaplan Paşa'nın uzaklaştırılmasına, memleketin idâresine, şeriatın hükümlerini yerine

lah'ım, sana hangi lisânla şükredeyim? Hem ben bahtiyar tını, malını muhâfazaya me'mûr olan şu Bey doğruluğa uygun olarak ne emrederse, hatta kendi menfaatinize aykırı bile olsa, itâat edeceğinize, çalıştığınız işte bir hâinlik etmeyeceğinize vallâhi mi?

HERKES

Vallâhi!

HAKİM

Billâhi mi?

HERKES

Billâhi.

HAKİM

Tallâhi mi?

HERKES

Tallâhi.

HAKİM

, Yemininde durmayan, melundur! Cenâb-ı Hakk'ın intikam kılıcına uğrar!

ZEYNEL BEY

Düş önümüze, beyim! Buyurun, efendi! Haydi, Zülfikar! Beyler, karârı unutmayın, yerinizden ayrılmayın! Zâlim, ele geçtiği gibi, kapının önünden fişek atacacağız! İşâret odur!

MUHTAR BEY

İhtiyâtlı davranılsın! Bir küçük hatâ bir büyük maksadı bitirir, bir koca Sancağı batırır! (Kendi kendine) Algetirmeğe, devlet hazinesinin korunmasına, herkesin hayâ oluyorum, hem memleket!

(Perde İner)

BEŞİNCİ PERDE

(Süslü bir oda)

— G e c e —

BİRİNCİ MECLİS

YADIĞAR

(Kendi kendine)

Bu paşalar, beyler, hanımlar da niçin uykuyu sevmezler bilmem ki... Yalnız kendileri sevmese, zararı yok. Sevenlere de karışırlar. (*Esneyerek*) Saat beş¹⁶. Dün gece, on birde yattım. On bire kadar, Paşa ile Hanım'ın cengini dinledik. Kapılarının önünde beklemeli imiş! Sanki ben uyusam, horlar da seslerini mi bastırırmı? Hanım da deli midir, nedir? Önce nişanlandı da, şimdi nişanlısına varmıyor... Beğenmiyormuş! Öbürü daha güzelmış! Hiç, erkeğin güzeli mi olur? İnsan, boylarından, ellerinden korkar! Gulyabânî¹⁷ yavrusu kadar bir mahlûk. Ya, 'o yüzlerindeki kıllar nedir? Adam değil ya, keçi azmanı sanki.. Hangisinin neresini güzel bulacak? O da erkek, bu da! Paşanın bâri gösterişi, mevkii var! Herkes, Hanım'ın eteğini öpecek... Onu istemiyor da, kendi gibi bir herifin ayağını öpmeğe can atıyor! Aman, bilmem, hiç ölmüş adam

¹⁶ Alaturka saat. Akşam ezanından beş saat sonra.

¹⁷ Geceleyin, bilhassa kırlarda dolaştığı söylenen korkunç ve iri mahlûk, hayâlet.

da sevilir miymiş? (*Esneyerek ve yastığa dayanarak*) Onu seveceğine uykuyu sevseydi, ne olurdu sanki?

İKİNCİ MECLİS

**YADİGAR, MUHTAR BEY, ZÜLFİKAR AĞA,
ZEYNEL BEY, HAKİM, Birkaç Arnavud**

MUHTAR BEY

(*Şiddetle Yâdigâr'ın kolunu tutarak*)

Kadın!

YADİGAR

A... Hani, siz öldünüzü ya?

MUHTAR BEY

İyice dinle! Sesimi, mezardan geliyor gibi, dinle! Ağzımdan çıkan lâkırdıları sana ölüm söylüyor! Birine yanlış cevap verirsen, birini sağ oldukça kimseye söylersen, anladın mı, o dakika kendini yok bil! O dakika, Azrâil göğsündedir!

YADİGAR

Ben mi yanlış cevap vereceğim? Allah göstermesin! Ben mi kimseye söyleyeceğim? İşte, (*Elini ağzına tutarak*) hop!

MUHTAR BEY

Paşa, bu gece kaçta gelecek?

YADİGAR

Bu geceyi bilmem. Her gece, yedi ile dokuz arasında geliyor.

MUHTAR BEY

Geldiği vakit nerede oturur?

YADİGAR

Burada.

MUHTAR BEY

Dâimâ burada mı?

YADİGAR

Her gece burada.

MUHTAR BEY

Şu odada kimse oturuyor mu?

YADİGAR

Hayır.

MUHTAR BEY

(Hâkim Efendi ile Zeynel Bey'e)

Siz çıkın. Zâlim, geldiği gibi, konağın her tarafı iyice sarılsın. Bahçedeki adamlara tenbih edin: Pencereden tabanca sesi işittikleri gibi, herifle gelenlerin hepsini birden ölü, diri ele geçirsinler! Birini bırakmasınlar, kaçırmassınlar! (Bir Arnavud'a) Ben kapıdan çıktığım gibi, pencereden tabancayı sen atacaksın! (Yâdigâr'a) Dilinle, kaşınla, gözünle kimseye bir işâret vermeyeceksin! Canın, bu sırrın elindedir. Ağzından bir lâkırdı çıkarsa, o da berâber çıkar!

YADIGAR

Neme lâzım da, ağzımı açayım? Kime müjde vereceğim? *(Hepsi birden odaya girerler.)*

ÜÇÜNCÜ MECLİS

YADIGAR

(Yalnız)

Yârabbi, sen bilirsin! İnsan, bir şey bilir de söylemez mi? Söylemeyecek olduktan sonra, bildiği neye yarar? Söylemek mi? İşin mi yok? Zahir gebermeyi arıyordum!

DÖRDÜNCÜ MECLİS

YADIGAR, İSMET HANIM, sonra GÜLNIHAL

İSMET

(Gayet şaşkın, gayet perişân bir hâlde)

Kendi kendine ne söylenip duruyorsun?

YADIGAR

Ben... ben mi? Hiçbir şey söylemedim. Hastayım. Hep tüylerim ürperiyor... Yatacağım, izin verirsiniz... Sanki, galiba, sıtma tutuyor... Sakın, uyurken sayıklarsam inanmayın! Vallâhi yalandır. Ben, sayıklarken, hep yalan söyletim. Ben, hiçbir şey görmedim! Ben, hiçbir şey duymadım!

Ben, hiçbir şey söylemedim! Hiçbir şey söylemediğimi siz de işittiniz ya...

İSMET

Haydi, şuradan cehennem ol! Deli deli söylenip durma!

YADİGAR

Hanımcığım, ben bir şey söylüyor muyum? (*Yâdigâr çıkarken, Gülnihâl kapıdan girer.*)

İSMET

(*Gülnihâl'e*)

Ah, yine yüzünüzden sevinçler akıyor! Yârabbi, şu kadını görünce, ne kadar nefret ediyorum! Sanki, Paşo Hanım'ın rûhu bunun kalıbına girmiş! Paşa gelecek, ben bir ölüm daha geçireceğim; vücûdum, bir kere daha, ecel terleri dökecek... Bu sevinç onun için, değil mi? Yoksa, yine Zülfikar Ağa'yı gördünüz?

GÜLNIHAL

Çocuk, Allah'ı seversen, bana öyle şey söyleme!

İSMET

Oh... Bâri, bu gece, senden bir intikam alayım! Beyinin rûhu, bulunduğu yerde, kim bilir ne türlü ateşlere yanıyor! Senin beynin Zülfikar'la dolmuş. Ötekini rûyanda bile görmüyorsun! İnşallah, ne dünyâda buna kavuşursun, ne âhi-rette öbürü seni kabûl eder! Benim Allah'ım âdildir. Sen sebep oldun, beyimi elimden aldın; O, bana gönderiyor, mezarının üstünde gösteriyor!

GÜLNIHAL

Ne vakit gördün? Yârabbi, ne kadar tedbirimiz varsa berbat olacak!

İSMET

(Gülnehâl'in yüzüne bakarak biraz düşündükten sonra, uykudan uyanır gibi ve çok şiddetli)

Kadın, beyim sağ öyle mi? Hah, niçin, zihnime bu hayali düşürdün? Ne kadar hissim, ne kadar hayatım varsa gönlümdeki ümidin üstüne toplandı! Ümidlerim giderse, bir dakika yaşayamayacağım, düşman sevinecek!

GÜLNIHAL

Kızım, Allah aşkına, kendini topla!

İSMET

Söyle, beyim sağ mı, diyorum! Sen sustukça, sağ değil gibi geliyor! Sanki, dakikada bir kere, gözümün önünde ölüyor! Ben de deliyim... Daha bugün gözümle gördüm. Hiç, âhirete giden geri gelir mi? Lâkırdısını işittim. Hiç, hayaller söz söyler mi? Yine, bu merhametsizden haber soruyorum. Ah, şimdi, şimdi mezarına giderim. Dünyayı dolaşırım, nerede ise bulurum!

GÜLNIHAL

Kızım, beyin başı için, etme! Yine, zavallıyı tehlikede bırakacaksın!

İSMET

Ah, söyledin, ağzınla söyledin! Beyin sağ olduğunu sen de biliyorsun da, beni Paşa'nın yatağına vermek için mi şimdiye kadar sakladın? Yoksa, kederden öldürüp de, etimi mi yiyecektin? Beni, kendinle bir mi tuttun? Toprak beyimin vücûdunu örtmekle, gönlümdeki hayâlini de örter mi sandın? Of! Gönül ne demekmiş, anladın ya! İnsan nasıl olurmuş, gördün ya! İşte, her gün, Paşa'nın ciğerinden dirhem dirhem¹⁸ yağ eritiyorum! İşte, senin ne hâin, ne zâlim olduğunu, gerile gerile, yüzüne karşı söylüyorum!

GÜLNIHAL

Çocuk, yüreğim doldu, artık çatlayacak! Artık, içinde ne varsa, meydana dökcek! Beyin sağ! Allah, birinizin acısını göstermesin! Sağ ama, ben kurtardım. Zülfikar'ın eliyle kurtardım. Zülfikar, hizmetine mükâfat olarak, beni istedi. Sana haber vermemeyi şart koştu. Birine söz aldı, birine yemin ettirdi. Ah, benim de bir beyim vardı. Bilirsin ki, on beş yıldır, hayâline tapıyorum. Hayâlini, dünyâda, her şeyden değerli bilirdim. Onu da ayağımın altına aldım. Kendimi — keşke kendimi olsa! —, gönlümü fedâ ettim, sana beyini kurtardım! Gözümün önünde senin nasıl helâk olduğunu gördüm. Seni o hallerde gördükçe, çektiğim eziyetlerden, canım vücûdumdan nefret etti. Yine, bir kere ağzımı açıp da, sana şikayet etmedim. Ben, senin için, dünyâda her neye olsa katlanıyorum. Her neyim varsa, fedâ ediyorum. Sen, bana, Zülfikar'la nispetler veriyorsun. Sen, beni Paşa'nın sırdaşı, cellâdı sanıyorsun. Sen, benden hâin-

¹⁸ *Dirhem: Eskiden ağırlık ölçüsü olarak kullanılan "okka"nın dört yüzde biri. Bir okka, bin iki yüz seksen iki gramdır. Buna göre, bir dirhem takriben üç gram tutarındadır.*

İlk umuyorsun! (*Ağlayarak*) Dünyâda, görmediğim eziyet kalmamıştı. Yine, haksız yere ettiğin hakaretler kadar acı bir cefâ olduğunu düşünemezdim!

İSMET

Sen!... Dadıcığım!... Ah... sen kurtardın beyimi, sen kurtardın, öyle mi? Deli kız, sana o merhameti Gülnihâl'den başka kim gösterecek? Dadıcığım, ne yapayım da, ettiklerimi unutturayım? Ağlasam, darılırsın. Ben seni bu kadar ağlattım, sen yine ağladığımı istemezsin, değil mi? Yüzüme öyle mahzun mahzun bakmasına! Gözümden yaş akıyor ama, sevincimden akıyor! Hiç, beyimi kaybetmek aklıma dokunmayaydı, ben senden şüphelenir miydim? Bilirsin, sen de vaktiyle beyini kaybetmişsin; insan, kendini sevdiğinin hatırı için yaşıyor gibi bilip dururken, sevdiğinin elden gittiğini gördükçe ne hâl oluyor! Ayrılık, can acısına mı benzer? Ölüm, ayrılık gibi, ömür boyunca mı sürer? Ben, kuş kadar bir çocuğum; yüreğimden, gayretimden, aklımdan ne olacak? Tedbirlerini nasıl anlayayım? Gönlüm zayıf... zihnim perişan... Benim nişanlanmama sebep oldun. O da, nişanlandığım için, hapisten kaçmadı. Olan şeyleri birer, birer hatırına getir. Ondan sonra, benden beyin sağlığını da sakladın, ölümünü de! Yemin etmişsin, ben nereden bilirim? Zülfikar, her gün, seni sorar... Sen, her gün, ona gidersin. Paşa ne isterse, bana sen: "Yap!" dersin. Hepsi bey içinmiş, şimdi anlıyorum. Beyin sağ olduğu, hiç, hatırıma gelir miydi? Belki bu kadar aklın, bu kadar tecrüben varken, senin bile hatırına gelmezdi! Dadıcığım, beyi ben ölmüş biliyordum. Bey gitti, zihnimde, gözümde ne varsa, hepsi berâber gitti! Gitmesin mi? Bilirsin ya, insan, sevdiğinin arkasında kalırsa nasıl yaşar? Ver, ver o pamuk ellerini öpeyim! Hani, küçükken

öperdim de ne kadar hoşuna giderdi! Gözlerini çevirip de, bir kere, yüzüme bakmaz mısın? Eskiden, baktıkça, annemin gönlünde ne kadar merhamet varsa toplanmış da gözlerine gelmiş sanırdım... Anneciğim, senden şüphelendim! Şüphelendiğime bir cezâ vermek istersen, vallahi, o şüphenin yüreğime verdiği sıkıntı kadar dünyâda bir eziyet bulamazsın!

GÜLNIHAL

Şöyle gel! Şuraya, biraz koynuma sokul! Bilmezsün, lakırdıların gönlüme ne kadar teselli veriyor! Tenin tenime dokundukça, sanki, vücûduma can veriyor... (Sarılıp yüzünü, gözünü öperek) Ah, İsmetçiğim, Allah o merhametli anneciğini mezarında ağlatmadı! Allah, seni bana bu hâlde gösterdi! Allah, beyini kurtardı!

İSMET

Paşa mı gelecek? Beyim sağ, dadım bana yâr olsun da bir daha ben onun kokmuş ağzından çıkan saçmaları mı dinlerim? Bir daha, ben onun pis gönlünü avutmağa mı çalışırım? Bu gece gelecek, değil mi? Muhabbet sözünü, nikâh lâkırdısını ağzına alsın bakayım! Bak, nasıl dilini kendi köpek dişleri ile çiğneteceğim! Bak, nasıl, göğsünü kendi canavar tırnakları ile paralatacağım!

GÜLNIHAL

Kızım, Allah aşkına, kendini topla! Bu gece... yalnız bu gece de melunu tatlılıkla defet, yarın ne istersen yap!

İSMET

Dadıcığım, ama bir daha o eziyetleri nasıl çekeyim? Herifin yüzüne baktıkça, gözlerime yaş doluyor da kapaklarını ateş gibi yakıyor? Lâkırdılarına yumuşak cevap verdikçe, ağzıma sanki zehirler dağılıyor da acısı tâ ciğerime işliyor!

GÜLNIHAL

Aman, kızım! Bir gece daha sabret, ne olur? Benim hatırım için, beyin başı için, sabret! Bir münasebetsizlik edersen, vallâhi, yine beyi kaybedersin! Gönlüme, birtakım kara kara haberler doluyor! Yarabbi, ne vereceksen bana ver şu biçareyi mahzun etme!

İSMET

Yok, yok, dadıcığım! Vallâhi, bir şey yapmam! Ne emredersen, ne söylersen onu yaparım.

GÜLNIHAL

Şimdi, canavar nerede ise gelir. Aman, yüreğindeki rahatlığı sakla! Aman, mahzûn görünmeğe çalış! Sen onu bilmezsin, çıkası gözlerinin bakışı insanın vücûduna girer de kalbinin en gizli yerlerini seyreder!

İSMET

Hiç merak etme, dadıcığım! Kedere vücûdum o kadar alıştı ki, şimdi taklîd de yapsam, kimse gerçeğinden fark

edemez. Hem, ne hâcet, çektiklerimi, sana ettiklerimi düşünsem öyle bir canavarı ağlatacak kadar mahzûn olmaz mıyım?

BESİNCİ MECLİS

İSMET, GÜLNIHAL, YADIĞAR

YADIĞAR

(Esneyerek)

Paşa geliyor! Biraz uyumuşum. Acabâ, sayıkladım mı? Ben, bir şey söylemedim! Söyledimse vallâhi, yalandır!

GÜLNIHAL

Bu karı da çıldırarak mı, nedir? Yıkıl, oradan! *(Yadıgâr çıkar. İsmet'e)* Aman kızım, saçlarımı topla! Al şu çarşafı arkana. Aman, hâline iyice dikkat eyle, herifin yüzüne sık sık bakma!

ALTINCI MECLİS

EVVELKİLER, KAPLAN PAŞA

KAPLAN PAŞA

(Eteğine doğru giden İsmet'e)

Ah, dâimâ, eteğime gelir durursunuz! Yeriniz orası değil, *(Göğsünü göstererek)* burasıdır! Buyurun, oturun. Ben-

den, şimdiye kadar, ne fenâlık gördünüz? On beş gün oluyor. Gece, işimi bırakıyorum, hükümeti düşünüyorum, ayağınıza geliyorum. Gönlünüze dokunacak bir söz söylemiyorum. Siz, yine beni üzüyorsunuz, tahkîr ediyorsunuz. Hepsini çekiyorum. Bu hâl, ne vakte kadar sürecek?

İSMET

Estağfurullah! Sizi tahkîr etmek benim ne haddime düşmüş? Evvel de arz etmiştim, hastayım. Hâlîme merhametinizi ricâ ediyorum.

KAPLAN PAŞA

Ah... Muhtar'm kanı döküldü, hâlâ, gönlünüzde ateşi sönmedi, öyle mi?

İSMET

Size, şimdi, kim ondan bahsediyor?

KAPLAN PAŞA

Ben, o ateşi alevlendireni bilirim! (*Gülnihal'i işâretle*) Hep bu yapıyor, hep bu sebep oluyor! Köpek, sizi alet etmiş, benimle eğleniyor. Herhâlde Muhtar'ı o sizden daha çok seviyormuş ki, benden onun intikamını almağa çalışıyor. Kadın, ben bu gece buraya yeminli geldim! İsmet'ime mâlik olmadıkça gitmeyeceğim! Yarım saate kadar, nikâh olacak anladın mı? Yarım saate kadar! Yarım saat sana mühlet. Eğer canına zerre kadar acıyorsan, iknâ edersin. Yoksa, bâşım için, seni yerin dibine geçiririm!

GÜLNIHAL

(İsmet'in karşılık vermesine engel olarak)

Bu kadar acelenize, hiddetinize bakanlar, sizi de gerçekten İsmet'e tutulmuş zanneder. Şu kadarcık bir çocuğun sevgisine mağlûb olmuş gibi davranmak, şânınıza yakışır mı?

KAPLAN PAŞA

Cehennem yılanı! Başını gönlüme sokup da içinde en ziyâde sakladığım sırları mı anlayacaksın? İşte, evet, İsmet'i seviyorum! Muhtar nasıl sevdi ise, ben de öyle seviyorum. *(İsmet ile Gülnihâl'in yüzleri değişir.)* Şanıma yakışmazmış! Varsın, yakışmasın! Gönlüme yakışır.

GÜLNIHAL

Siz.....

KAPLAN PAŞA

Şeytan yavrusu! Ben, insan değil miyim? Benim gönlüm yok mu? Gözlerim görmez mi? Ama, hükümette imişim... İnsan hükümette olunca, zihinden güzellik fikri silinir mi? Gözlerine perde mi iner? Kalbine zırh mı kaplanır? Ama, şimdiye kadar, kanlar içinde büyümüşüm... Bir yırtıcı arslan, güneşe bakınca gözleri dolmaz mı? Kanı kaynamaz mı? Kalbi harâretlenmez mi?

GÜLNIHAL

(Kendi kendine)

Belâ büyüdü!

KAPLAN PAŞA

Baştan aşağıya kadar, vücûdunun her tarafı ayrı ayrı titresin! Seviyorum! Hem, senden isterim! Bu gece! Yarım saate kadar!

GÜLNIHAL

Kulunuz, elimden gelen hizmette ne vakit kusur ettim? İşte, geçen gece, bütün mülklerini de size teslim ettim.

KAPLAN PAŞA

Ben, seviyorum, diyorum o bana mülkleri söylüyor! Köpek, ben onun malını isteseydim, kendini Muhtar'ın yanına gönderemez miydin? Burada, hükmüme kimse mi karşı durur? Yoksa, İsmet'in benden başka mirasçısı mı var? Ah, on yedi gündür, beni maskara ediyorsun. İçindeki hiyânet, yüzünden dökülüyor! Annemi düşün! Zihnini iyice topla da, beni gözünün önüne getir! Ben, adama, cehenneme zebanîlerinden yardım istetirim! Yirmi dakika vaktimiz kaldı. Yirmi dakikaya kadar, İsmet'i elinden tutacaksın, gönlünün hoşnutluğu ile bana teslim edeceksin!

GÜLNIHAL

(Kendi kendine)

Ağzın zebânî ile dolu. Seninle, uğraşsa uğraşsa, ölüm meleği uğraşır! İsmet'te sabır da kalmadı. (İsmet'e) Kızım, iki lâkırdı da sen söylemene!

*İSMET**(Paşa'ya)*

Dadımın elinden ne gelir? Bir hışmınız varsa, ben karşınızdayım! Hastayım, diyorum. Birkaç gün için, merhametinizi ricâ ederim.

*KAPLAN PAŞA**(Gülnehâl'e)*

Köpek! Bunların hepsinin senin öğrettiğin hileler olduğunu kimse bilmiyor mu? Beni hayvan mı zannettin? On altı yaşında bir kız, yalandan hasta olmayı nereden düşünüyor? Bu, Muhtar'ı seviyorsa, niçin bana iyi muamele ediyor? Muhtar'ın kanı benim elimle dökülmedi mi? Sevmiyorsa, nişanlanmış iken, niçin nikâhı kabûl etmiyor. Nişanlanmak, sâde nişan almak için midir? Böyle adam avutmayı İsmet mi bilecek? İstediyin vakit kaşınla, gözünle işâretler edersin, kıza her istediğini yaptırırsın. Nikâhta mı elinden bir şey gelmiyor? Hınzır, seni billâhi çarmıha gererim de derilerini kırbaçla yüzerim!

GÜLNIHAL

Bendeniz hanımın gönlü değilim ki, her istediğini yaptırayım!

KAPLAN PAŞA

Her istediğini yaptırıyamıyorsun da, nasıl, nişanlanmağa râzı ettin? Nasıl, hiç beni düşünmeden arkana aldın, o geberen hâinin mezarına götürdün?

GÜLNIHAL

Bendeniz mi götürmüşüm?

KAPLAN PAŞA

İnkar ediyorsun, öyle mi? Şimdi, alay bitti de, yerine yalan mı çıktı? Cehennem ol! Bana senin hizmetin lâzım değil, ben İsmet'i alacağım! Bu gece alacağım! Gönü ol-mazsa, zorla alacağım! Kara çalı gibi ayaklarına dolaşma! *(Kaplan Paşa, İsmet'e doğru yürümek ister. Gülnihâl araya girer.)* Yıkıl oradan, diyorum! Şimdi, ciğerlerini dışarıya dökerim.

GÜLNIHAL

Efendim, İhsan buyurun, biçareye acıyın! Yine sınırları dondu.

KAPLAN PAŞA

Yıkıl şuradan, diyorum! Canın cehennemi mi istiyor?

GÜLNIHAL

Yarına kadar sabredin! Yarın elimle getirip size teslim etmezsem, beni öldürmek elinizde değil mi?

KAPLAN PAŞA

Karı, gözümü kan bürümüş, görmüyor musun? Silâh-larım yerinden fırlayıp çıkmak istiyor, anlamıyor musun? Yıkıl, şuradan!

GÜLNIHAL

Yarına kadar bir mühlet için, eşinizi öldürecek misiniz!

KAPLAN PAŞA

Köpek, hâlâ, beni avutmağa çalışıyor! Ben de, yarım saattir, hayvan gibi sabredip duruyorum. (*Yakasına sarılarak*) Haydi oradan, hınzır!

GÜLNIHAL

Ben ölmeyince, hanımı bırakıp da şuradan şuraya kılmıdamam!

KAPLAN PAŞA

(*Hançerle vurup kapıdan dışarıya atarak*)

Al, köpek! Öldüğün vakit, dünyâ mı yıkılır?

İSMET

Ah, canlı canavar! Nihâyet, o biçâreye de mi kıydın?

KAPLAN PAŞA

Bağır, feryâd et! Sesin evleri tutsun, bakayım? (*Üzerine yürüyerek*) Şimdi, seni benim elimden kim kurtaracak?

YEDİNCİ MECLİS

EVVELKİLER, MUHTAR BEY, ZULFİKAR

AĞA, BİRKAÇ ARNAVUD

MUHTAR BEY

(*Yalın kılıç içeriye girer. Bu sırada, odada tabanca atılır. Dışarıda bir gürültü olur. Muhtar Bey, Kaplan Paşa'yı tutar, yere vurur.*)

Ey, Allah!

KAPLAN PAŞA*(Titreyerek)*

Diriler elvermedi, ölüler de üzerime geliyor! *(Gözük Zülfikar'a ilişerek)* Zülfikar, bu hâinliği bana sen mi ettin?

ZÜLFİKAR

Efendimiz, galbâ, bizim birâderin sâyenizde âhirete gittiği hiç hatırıma gelmiyor! Siz belki bir adamın kardeşini öldürdüğünüzü unuttur, canınızı eline teslim edersiniz. Fakat kulunuz, kardeşimin kanını unutacak kadar aptal değilim.

SEKİZİNCİ MECLİS**EVVELKİLER, HAKİM EFENDİ, ZEYNEL****BEY, BİRKAÇ ARNAVUD****ZEYNEL BEY**

Emin olun, hepsini tuttuk. Bütün konak elimizdedir.

KAPLAN PAŞA

Ah, imdad ümidi de kalmadı! Devlet, bütün bütün elden gitti!

MUHTAR BEY

Hâin! Bu kadar ev yıktın, bu kadar can yaktın! Kendi sözünü, haşa, Allah'ın iradesinden daha te'sirli zannettin. Hiç hatırıma gelmedi mi ki, Allah intikam alacak kulunu

ki pâdişâhın kılıcı, nerede olsan, başına yetişir? Nasıl, kanlı turnaklarını yere saplamakla, dünyânın dönüşünü durdurabildin mi?

KAPLAN PAŞA

Aman, ben ettim, siz etmeyin! Siz bilirsiniz. İşte, ayaklarınızda sürünüyorum. İşte, mağlûb oldum. Benim gibi bir adamın pis kanını dökmekten ne kazanırsınız?

ZULFIKAR

Alçak!... Galib gelirse, kudurmuş kurt gibi, saha kalkar, rastgeldiğine salar! Mağlûb olursa, yılan gibi yerlerde sürünür!

KAPLAN PAŞA

(Muhtar Bey'e)

Beyim, sen merhamet et! Bunların hepsi cellâdtır. Hepsi, benim gibi, kaatildir! Şimdiye kadar temiz kalan ellerine akrabândan bir adamın kanını bulaştırma! Benim hâlimden ibret al!

MUHTAR BEY

(Orada bulunanların hepsine seslenerek)

Bize bir hükümet teslim olundu. Af ile başlasak, münâsib değil midir?

HAKİM

(Lâkırdsını keserek)

Siz ihsân buyurun, bu işe karışmağa hakkımız yoktur. Zalimin hakkında fetva var. Burada, şeriatın memûru be-

rim! Pâdişâhımız, bu kötü herifin idamını fermanın buyurmuş. Pâdişâhın yazılı emri bana gönderilmiş. Öldürttüğü kadınların, günahsızların hâlâ hayâlleri gözümün önünde duruyor! Canavarı bırakıp da, yine adam mı yedireceksiniz? Allah'ın zalimini şimdi idamedin! (*Arnavudlar yakalarlar. Kaplan Paşa, çabalayarak, ağlayarak, gider.*)

ZULFİKAR

Nereye? Nereye? Ben sağ iken, kardeşimin intikamını başkası mı alacak? (*Kapının dışarısında yetişerek*) Al! Al, bir daha! Olmadı mı? Bir de boğazına, bir de kalbine, bir de beynine! (*İçeriye dönerek, kendi kendine*) Kardeşim, mezarında rahat yat! Kanın, içenlerin damarlarında kalmadı, taştı, yerlere döküldü, içinde canavarlar boğuluyor! (*Hakim'e*) Şeriatin hükmü, pâdişâhın fermanı yerini buldu! Allah, yüce pâdişâhımıza saâdetli, beyimize tükenmez ömürler versin!

HERKES

Amin!

MUHTAR BEY

(*Hâkim Efendi'ye*)

Bu gecelik, beni af eder de memleketin korunmasını üzerinize almak lûtfunda bulunur musunuz?

HAKİM

Beyim, gazânız mübârek olsun! Bu gece, size ben duâcınız vekâlet ederim. İnşallah, yarın nikâhınıza da geliriz.

DOKUZUNCU MECLİS

*MUHTAR BEY, İSMET, ZÜLFİKAR AĞA**MUHTAR BEY*

İsmetçiğim, sana ne yüzle lâkırdı söyleyeceğimi bilemiyorum! Ettiğim hakaretleri... Ah! Karşında utancımından eriyeceğim, mahvolacağım! Müsâede et, bari bir kere ayaklarına kapanayım da yine istersen affetme!

İSMET

Siz... siz benden mi af istiyorsunuz? Siz, bana ne yaptınız? Sizi kaybetmeyi, bir türlü, gözüme alamadım! Kendim, alçaklar gibi, o mel'unun verdiği yüzüğü parmağıma taktım. Geçen şeyleri hatırıma getirmeyin, çıldırırım. Siz bana ne söyledinizse, sevdiğiniz için söylediniz. Öldüreydiniz, sevdiğiniz için öldürecektiniz, değil mi? Dünyâda, ondan büyük saâdet mi olur?

ZÜLFİKAR

Allah bağışlasın, hanım! Ne vakit olsa siz kulunuzu muradına erdirseniz de buradan defolsam gitsem, iyilik-severliğinize daha lâayık olmaz mı?

MUHTAR BEY

Dileğin nedir? Murâdın ne ise, şimdiden olmuş bil! En büyük dostluğu senden gördüm. Her işten evvel senin murâdını yerine getirebilirsem, gerçekten iftihâr ederim.

ZÜLFİKAR

Gülnihâl kalfa, size edeceğim hizmete karşı, beni kabûl etmeğe söz vermişti. Sözünü sizin yüksek huzûrunuzda tekrar etmesini isterim.

MUHTAR BEY

Ah, o bıçâreyi unuttuk! Mel'un yakasına sarılmış, kapıdan dışarıya itmişti. Bilmem, yaralı da galibâ...

İSMET

Dadıcığım, neredesin? Ses de vermiyor! (Kapıya koşar.) Kapı açılmıyor. Sanki, arkasına biri dayanmış. Geliniz, bey!

ZÜLFİKAR

Ah, yeni doğmuş güneş gibi, kanlar içinde yatıyor!

İSMET

Dadıcığım! Benim melek dadıcığım! Köpek, buna da kıydı! Gözlerini açsana! İsmet'in seni çağırıyor! İsmet'in, başının ucunda ağlıyor! Ağlaya ağlaya, helâk olduğunu ister misin?

GÜLNIHAL

Ah, sen misin, benim hanım kızım? Tut... şu kolumdan tut... beyim, siz de yardım edin. Yaralıyım. Hizmet değil, merhamet istiyorum.

ZULFIKAR

Ah, öldürdüm, öldürdüm! Şimdi, ne yapsam, duymaz ki... Yârabbi, şunu iki saat diriltip de bana teslim etmez misin? Değerinin yüceliği hakkı için, şeytana yakışacak kadar, azâb ederdim! (*Muhtar Bey'e*) Ah, ne dedin de, köpek geldiği gibi dışarı çıkmadın?

MUHTAR BEY

Kim bilirdi?

İSMET

Dadıcığım, anneciğim! Keşki, ne dünyâya geleydim, ne de seni bu hâlde göreydim!

GÜLNIHAL

Yok, kızım, kederlenme, sıkılma iki gözüm! Ben, dünyâda, yalnız senin bu gününü görmek için yaşıyordum. Bırak, öleyim... Yaşarsam, gördüğüm günün lezzetini de kaybederim. Sen beyine kavuştun, beni de bırak beyime gideyim!

ZULFIKAR

Nereye? İnsan, bir yara ile, dünyâdan gider mi? Ya ben... ben... ne yaparım? Beş yıldır, yolunda ölmek isteyen bıçâreyi düşünmüyor musun?

GÜLNIHAL

Ah, ben size nikâh olmayı vaad etmiştim. Ne çâre, nasıb olmadı. Sebebi var. Siz beni seviyorsunuz, ben de sizi severdim Fakat, "Bir mert insan" diye severdim, sizin

İstedığınız gibi sevemezdim. Belki soğuk dururdum, belki hatırınızı kırardım. Belki çıldırırdım, belki kendimi öldürürdüm. Sizi gücendirmek için söylemiyorum, içimi döküyorum. Beyimden ayrılalı on altı yıl oldu. Gönlümde muhabbeti, her gün, ziyâdeleştii, bir gün eksilmedi... Darılmayın... Sizi sevmek için, yemin etmiştim. Mümkün olduğu kadar çalıştım, olmadı. Bu kızdan sizin için ne sıkıntılar, ne hakaretler gördüğümü bilerseniz hâlime acırsınız. Lâkırdımı kesmeyin, kim bilir, birkaç dakika ömrüm kaldı. Belki, her istediğimi söyleyemem de yüreğimde yara olarak kalır. Sizin için her şeye katlandım, o kadarını yaptım. Lâkin, bir türlü, beyimi gönlümden çıkaramadım! İsmet için neler yaptığımı bilirsiniz ya... Ben, sevinçe, ne türlü sevdiğimi ondan anlayın. İnsan, dünyâda bir kere yaşar. Benim yaradılışımda olan bir kadın da, ömründe bir kere sever. Emin olun, Allah büyüktür, size benden âlâsını verir. Gücenmeyin, helâl edin. Bana hele hiç acımayın. Bakın, dünyâdan nasıl memnûn gidiyorum. Hiç, yüzüm değişmiş mi? Gözümde bir damla yaş var mı? Bakın, yüzüm nasıl gülüyor! (*İsmet'e sarılıp öpmeğe başlar.*) Ben de beyime kavuşmağa gidiyorum!

İSMET

Dadıcığım! Anneciğım!

GÜLNIHAL

İsmet! Anneni çağırdın, geliyor! Bak, arkasına, boyunca yeşil esvablar giymiş... saçlarını arkasına dağıtmış, güneş gibi yüzünde nûrlar dağılıyor.. bahâr gibi, gezdiği yerlere çiçekler saçılıyor!

MUHTAR BEY
(*Kendi kendime*)

Ne güzel hayâllerle ölüyor. Bu kadın şehit!

GÜLNIHAL

Bak, bak, sana gülüyor, görmüyor musun? A... sen, Allah esirgesin, ölüm hâlinde değilsin ki... nereden göreceksin? Gül efendim, gül hanımcığım! İsmet'in rahat bir ömür sürecektir! Gülnihâl, onun yoluna ölüyor, yine senin hizmetine geliyor! O yanındaki kim? O! Ah, beyim! Yaraları kalmamış, parçaları bir yere toplanmış... Eskiden insandı, şimdi melek olmuş! Gel, beyim! Beni mi çağırıyorsun? Geliyorum! Darılma... Yaralıyım, onun için koşamıyorum! Yara, tâ kalbimin üstünde... Ne kadar da genç duruyorsun! Ben ihtiyarlandım, saçlarıma ak düştü. Sakın, muhabbetini üstümden alma! Billâhi, kendimi öldürürüm! İhtiyarladım ama, senin derdinden ihtiyarladım. Ah, geldim! İşte, geldim! (*Kollarını açıp mindere doğru giderek*) Beyim, beyim!

ZÜLFİKAR

(*Yanına koşup nabızlarına bakarak*)

Ah, damarları durdu, eli ayağı soğuyor, nefesi kesildi.. (*Ağlayarak*) Ah, gitti, gitti! Yârabbi, dünyâda, gönlüme göre bir melek yaratmıştın. Onu da, elimi uzatacağım zaman, yeryüzünden aldın. Ben, ne tâlihsiz adammışım! Ben, ne günahkârmışım! Ömrümde bir insan sevip de gözümün önünde onun helâk olduğunu görmek için mi dünyâya geldim? Bundan sonra, Gülnihâl'e türbedâr olmak için mi yaşayacağım? Haklı söyledi: İnsan, ömründe, bir kere sever! İnsan, dünyâda, sevdiği kadar yaşar! Buna kıyan

hançer nerede? O hançer olmasa, belki ecel acırdı da gül bedenine dokunmazdı! Nerede, o hançer? Beni de öldürsün! Benim gönlümü o paraladı, bâri bütün bütün o bitirsün! Ah, şimdi gider, köpeğin üstünde bulurum, ciğerime saplarım! Kaatlin donmuş kanlarını yalaya yalaya mezara mı, cehenneme mi, nereye gideceksem giderim! Ah elverir, elverir... Ben öleyim de dünyâ ister dursun, ister durmasın! *(Şiddetle ve hızla kapıya yönelir, dışarıya fırlar.)*

MUHTAR BEY

(Arkasından koşarak)

Gel! Orada kimse yok 'mı?

DIŞARIDAN BİR SES

Efendim!

MUHTAR BEY

Şimdi, kapının önündeki muhafızlara söyleyin: Zülfikar'ı tutsunlar, hapsedsınler, bağlasınlar, ne yaparlarsa yapsınlar, sabaha sağ çıkarsınlar! Zülfikar'a bir hâl olursa, kendilerini yok bilsinler. Of, Yârabbi! Bu kadar saâdetli bir geceye bu kadar felâket karışır mı?

İSMET

Beyim, bu dünyâda hiçbir vakit ferahlık yüzü görme-yecek miyiz?

GÜLNIHAL

(Zorla yerinden kalkarak)

Kızım, sen insan ol! Ferahlığı bu dünyâda göremez-
sen, öteki dünyâda görürsün!

İSMET

Anneciğim! Gülnihâl! Ah! (İsmet yanına koşar, Gül-
nihâl kucığına düşer, rûhunu teslim eder).

(Perde iner)

Türk Klasikleri

10

No. 8691 (B)

TOPTAN SATIŞ

İstanbul Devlet Kitapları Müdürlüğü
Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Elazığ ve Erzurum
Bölge Şeflikleri

PERAKENDE SATIŞ

Milli Eğitim Yayınevleri
ve Bakanlık Yayınları

% 5 KDV DAHİL FİYAT 75000 LİRA
(1333 Lira + 67 Lira)